

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**Η Στρατηγική της Βιώσιμης Ανάπτυξης με έμφαση στην εφαρμογή
της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα**

Φιορεντίνα Στράτου

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του
Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης
στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αιγάλεω, 2024

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

Η Στρατηγική της Βιώσιμης Ανάπτυξης με έμφαση στην εφαρμογή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα

Φιορεντίνα Στράτου (Α.Μ.:21038)

Επιβλέπουσα: Χαρίκλεια Βαβούρα, Επίκουρη Καθηγήτρια, Πάντειο Πανεπιστήμιο,
Σχολή Επιστημών Οικονομίας και Δημόσιας Διοίκησης, Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης.

Επιβλέπον: Ιωάννης Βαβούρας, Ομότιμος Καθηγητής, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του
Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης
στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Αιγάλεω, 2024

University of West Attica
School of Administration, Economic, and Social Sciences
Department of Accounting & Finance
M.Sc. in Public Economics and Policy

**The Strategy of Sustainable Development with emphasis in this
implementation in the European Union and in Greece**

Fiorentina Stratou (R.N.:21038)

Supervisor: Charikleia Vavoura, Assistant Professor, Panteion University, School of
Economy and Public Administration, Department of Public Administration.

Supervisor: John Vavouras, Emeritus Professor, Panteion University.

Master Thesis submitted to the Department of Accounting & Finance of the University
of West Attica in partial fulfillment of the requirements for the degree of M.Sc. in
Public Economics and Policy.

Aigaleo, Greece, 2024

Τίτλος εργασίας:

**Η Στρατηγική της Βιώσιμης Ανάπτυξης με έμφαση στην εφαρμογή
της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα**

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την Πέμπτη, 21/03/2024

A/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΑΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
1	Χαρίκλεια Βαβούρα	Επίκουρη Καθηγήτρια Πάντειο Πανεπιστήμιο	
2	Αλίνα Χυζ	Καθηγήτρια Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	
3	Βασίλειος Πανάγου	Καθηγητής Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη **Φιορεντίνα Στράτου** του **Αποστόλου**, με αριθμό μητρώου **21038** φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημόσια Οικονομική και Πολιτική» του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή.

Η Δηλούσα

* Όνομα Επώνυμο/Ιδιοτητα

Ψηφιακή Υπογραφή

* Ψηφιακή υπογραφή του επιβλέποντος αν έχει ζητηθεί απαγόρευση πρόσβασης στην εργασία για κάποιο χρονικό διάστημα.

*Στην οικογένεια μου,
Στους γονείς μου, τα αδέρφια μου και τις οικογένειες τους,*

Ευχαριστίες

Επιθυμώ να ευχαριστήσω τους επιβλέποντες καθηγητές μου, τον Ομότιμο Καθηγητή, κ. Ι. Βαβούρα και την Επίκουρη Καθηγήτρια, κα. Χ. Βαβούρα για την άψογη συνεργασία και την σημαντική βοήθεια τους στην εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τη Διευθύντρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική», κα. Α. Χυζ και τους καθηγητές του Προγράμματος για τις χρήσιμες γνώσεις που αποκόμισα στη διάρκεια της φοίτησης μου. Επιπρόσθετα, ευχαριστώ τη Γραμματέα του Προγράμματος κα. Β. Κωστακοπούλου για την υποστήριξη της, τους συμφοιτητές μου, απόφοιτους και μη, τους φίλους μου, τους συναδέλφους καθώς και όλους εκείνους που συντέλεσαν σε ό, τι χρειάστηκα για την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου. Τέλος, ευχαριστώ την οικογένεια μου για την πολύτιμη συμπαράσταση τους σε όλη την διάρκεια της φοίτησης μου.

Η Στρατηγική της Βιώσιμης Ανάπτυξης με έμφαση στην εφαρμογή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα

Περίληψη

Η χωρίς περιορισμούς οικονομική μεγέθυνση οδήγησε στην αλόγιστη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του πλανήτη γη. Η μεγάλη αυτή ανησυχία των κυβερνήσεων των χωρών οδήγησε τις τελευταίες δεκαετίες στην ανάπτυξη της στρατηγικής της βιώσιμης ανάπτυξης, μια έννοια σημαντική για την ανθρωπότητα, διότι η ανάπτυξη θα εξασφάλιζε με τους ίδιους φυσικούς πόρους όχι μόνο τις ανάγκες των σημερινών αλλά και των μελλοντικών γενεών. Η βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία βασίζεται σε τρεις βασικούς πυλώνες, στον οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό, σταδιακά δίνει προβάδισμα στην πράσινη μεγέθυνση και ανάπτυξη, η οποία δίνει περισσότερη βαρύτητα στο περιβάλλον, συγκεκριμένα με την αποτελεσματική χρήση των φυσικών πόρων για την βιωσιμότητα των σημερινών και μελλοντικών γενεών.

Η διπλωματική εργασία αποτελείται από δυο μέρη: το θεωρητικό μέρος, όπου σκοπός είναι να μελετηθούν οι παράγοντες που οδήγησαν στη βιώσιμη ανάπτυξη, μελετώντας σε βάθος τις έννοιες της οικονομικής μεγέθυνσης, της οικονομικής ανάπτυξης, της βιώσιμης ανάπτυξης και της πράσινης μεγέθυνσης και ανάπτυξης. Επιπλέον, σημαντική αναφορά δίνεται στις πολιτικές που ακολούθησαν οι κυβερνήσεις διεθνώς, σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο και στην Ελλάδα και εξετάζεται εάν αυτές οι πολιτικές ήταν αποτελεσματικές.

Στο ερευνητικό μέρος, σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση του το κατά πόσο η κοινωνία μας (συγκεκριμένα δημόσιοι υπάλληλοι του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού) γνωρίζει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, τις αλλαγές που έχει επιφέρει στην ανθρωπότητα και με βάση την επεξεργασία των αποτελεσμάτων της θα εξαχθούν συμπεράσματα και προτάσεις για καλύτερη διασφάλιση της βιωσιμότητας στο μέλλον.

Λέξεις κλειδιά: Βιώσιμη Ανάπτυξη, Οικονομική Μεγέθυνση, Οικονομική Ανάπτυξη, Πράσινη Μεγέθυνση, 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης.

The Strategy of Sustainable Development with emphasis in this implementation in the European Union and in Greece

Abstract

The unlimited economic growth resulted in huge exploitation of Earth's natural resources. The consternation expressed by governments worldwide in recent decades has resulted in the elaboration of the sustainable development strategy, which is a crucial idea for all of humanity, since it ensures that natural resources will be able to meet both the needs of the present and future generations. The sustainable development that is based in three main pillars - the economic, the social and the environmental- is gradually giving priority in green and development growth, which places a high value on the environment, particularly with regard to the wise use of natural resources for the sustainability of the current and future generations.

The master's thesis consists of two main sections. The theoretical section, where the purpose is to study the factors that contributed to sustainable development, delving deeply into the concepts of economic growth, economic development, sustainable development, green growth and green development. Furthermore, a significant reference is made to the global, European and national policies that governments have adopted and the effectiveness of these policies are assessed.

The purpose of the empirical of this research is to investigate whether members of our society -more especially, the civil servants employed by the Greek Ministry of Education, Religious Affairs and Sports- are aware of the notion of sustainable development and the changes it has brought to humanity. Based on the analysis of the data, recommendations and conclusions are made to improving sustainability in the future.

Keywords: Sustainable Development, Economic Growth, Economic Development, Green Growth, 17 Goals of Sustainable Development.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	xiv
Abstract	xvi
Περιεχόμενα	xviii
Κατάλογος πινάκων	xx
Κατάλογος σχημάτων	xxiv
Κατάλογος γραφημάτων	xxv
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	1
1.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	3
1.3 ΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	7
1.4 Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	15
2.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ.....	15
2.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	18
2.3 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	19
2.4 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	21
2.5 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ	22
2.6 ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	27
3.1 ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ	27
3.2 ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ.....	29
3.3 Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΚΑΜΠΥΛΗ ΚUZNETS.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	37
4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε.	37
4.2 Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΛΙΜΑ	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	43
5.1 ΔΙΑΣΚΕΨΕΙΣ-ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	43
5.2 ΣΧΕΔΙΑ-ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	46
5.2.1 Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) (NECP)	46
5.2.2 Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) - (Rural Development Programme 2014-2022)	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	63
7.1 ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	63
7.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	63
7.3 ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΜΕΣΩ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΚΛΕΙΣΤΟΥ ΤΥΠΟΥ	64
7.4 ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	65
7.5 ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	145
8.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	145
8.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	147
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	148
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	155

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1: Ποιο είναι το φύλο σας;	65
Πίνακας 2: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;.....	66
Πίνακας 3:Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;	67
Πίνακας 4:Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης σας;	67
Πίνακας 5:Ποια θέση έχετε στο Δημόσιο Φορέα;	68
Πίνακας 6:Ποια είναι τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα;	69
Πίνακας 7: Γνώση της ελληνικής κοινωνίας σχετικά με τη έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης.	70
Πίνακας 8:Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων.....	70
Πίνακας 9: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	71
Πίνακας 10:Σχέση μεταξύ της βιώσιμης ανάπτυξης, της οικονομικής μεγέθυνσης, της οικονομικής ανάπτυξης και της πράσινης μεγέθυνσης.	72
Πίνακας 11: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	73
Πίνακας 12: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	74
Πίνακας 13:Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας και η ενημέρωση και διδασκαλία σχετικά με την έννοια και τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης στους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος.	75
Πίνακας 14:Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	76
Πίνακας 15: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	77
Πίνακας 16:Βαθμός συμφωνίας με την άποψη: Η εκστρατεία ευαισθητοποίησης για την βιώσιμη ανάπτυξη είναι αποτελεσματική στην Ελλάδα.	79
Πίνακας 17: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	79
Πίνακας 18: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	80
Πίνακας 19: Κατά την γνώμη σας, οι παράγοντες όπως η πανδημία, ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι οικονομικές κρίσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;.....	81
Πίνακας 20: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	82
Πίνακας 21: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	83
Πίνακας 22: Εξάλειψη της φτώχειας.	84
Πίνακας 23: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	85
Πίνακας 24: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	86
Πίνακας 25:Μείωση της ανισότητας.	86
Πίνακας 26: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	87

Πίνακας 27: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	88
Πίνακας 28: Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.....	89
Πίνακας 29: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	90
Πίνακας 30: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	91
Πίνακας 31: Προστασία του περιβάλλοντος.	91
Πίνακας 32: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	92
Πίνακας 33: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	93
Πίνακας 34: Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας.	94
Πίνακας 35: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	94
Πίνακας 36: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	95
Πίνακας 37: Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.	96
Πίνακας 38: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	97
Πίνακας 39: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	98
Πίνακας 40: Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία.....	98
Πίνακας 41: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	99
Πίνακας 42: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	100
Πίνακας 43: Δράση για το κλίμα.....	101
Πίνακας 44: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	101
Πίνακας 45: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	102
Πίνακας 46: Εξάλειψη της φτώχειας.	103
Πίνακας 47: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	104
Πίνακας 48: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	104
Πίνακας 49: Μείωση της ανισότητας.	105
Πίνακας 50: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	106
Πίνακας 51: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	106
Πίνακας 52: Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.....	107
Πίνακας 53: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	108
Πίνακας 54: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	109
Πίνακας 55: Προστασία του περιβάλλοντος.	110
Πίνακας 56: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	110
Πίνακας 57: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	111

Πίνακας 58: Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας.	112
Πίνακας 59: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	112
Πίνακας 60: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	113
Πίνακας 61: Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.	114
Πίνακας 62: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	115
Πίνακας 63: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	115
Πίνακας 64: Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία.	116
Πίνακας 65: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	117
Πίνακας 66: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	117
Πίνακας 67: Δράση για το κλίμα.	118
Πίνακας 68: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	119
Πίνακας 69: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	120
Πίνακας 70: Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	121
Πίνακας 71: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	121
Πίνακας 72: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	122
Πίνακας 73: Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο. ...	123
Πίνακας 74: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	124
Πίνακας 75: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	124
Πίνακας 76: Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο.	125
Πίνακας 77: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	126
Πίνακας 78: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	127
Πίνακας 79: Η ένταξη της Ελλάδας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στη χώρα μας.	128
Πίνακας 80: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	128
Πίνακας 81: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	129
Πίνακας 82: Βαθμός συμφωνίας σχετικά με την άποψη: Η ανθρώπινη ανάπτυξη επηρεάζει τη βιώσιμη ανάπτυξη.	130
Πίνακας 83: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	131
Πίνακας 84: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	131
Πίνακας 85: Ο ιδιωτικός τομέας στη χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.	132
Πίνακας 86: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	133

Πίνακας 87: Ο δημόσιος τομέας στην χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.....	134
Πίνακας 88: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	135
Πίνακας 89: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.....	136
Πίνακας 90: Η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης θα οδηγούσε σε καλύτερα επίπεδα διαβίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο;	137
Πίνακας 91: Η βελτίωση του επιπέδου της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας θα επηρεάσει θετικά τις απόψεις της ελληνικής κοινωνίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη;	139
Πίνακας 92: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	140
Πίνακας 93: Βαθμός σημαντικότητας της εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής.	142
Πίνακας 94: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	143

Κατάλογος σχημάτων

Σχήμα 1. (Βαβούρας, 2016).....	6
Σχήμα 2: 17 Στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης.....	11
Σχήμα 3: Η Καμπύλη Kuznets (Κάθετη γραμμή: Inequality=Ανισότητα, Οριζόντια γραμμή: Income per Capita =Κατά κεφαλή εισόδημα	32
Σχήμα 4: (Ραπαγούτου,1993) (Οικονόμου, 2015).....	34
Σχήμα 5: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, "Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία «πίνακας 1,σελ.3.	40

Κατάλογος γραφημάτων

Γράφημα 1: Φύλο των συμμετεχόντων.....	66
Γράφημα 2: Ηλικιακή Ομάδα των συμμετεχόντων.	66
Γράφημα 3: Οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων.	67
Γράφημα 4: Επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων.....	68
Γράφημα 5: Θέση των συμμετεχόντων στο Δημόσιο Φορέα.	68
Γράφημα 6: Έτη προϋπηρεσίας των συμμετεχόντων στο Δημόσιο Φορέα.	69
Γράφημα 7: Γνώση της ελληνικής κοινωνίας σχετικά με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. 70	
Γράφημα 8: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων.	71
Γράφημα 9: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	71
Γράφημα 10: Σχέση μεταξύ της βιώσιμης ανάπτυξης, της οικονομικής μεγέθυνσης, της οικονομικής ανάπτυξης και της πράσινης μεγέθυνσης.	73
Γράφημα 11: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	73
Γράφημα 12: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	74
Γράφημα 13: Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας και η ενημέρωση και διδασκαλία σχετικά με την έννοια και τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης στους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος.	76
Γράφημα 14: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	77
Γράφημα 15: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	78
Γράφημα 16: Βαθμός συμφωνίας με την άποψη: Η εκστρατεία ευαισθητοποίησης για την βιώσιμη ανάπτυξη είναι αποτελεσματική στην Ελλάδα.	79
Γράφημα 17: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	80
Γράφημα 18: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	80
Γράφημα 19: Κατά την γνώμη σας, οι παράγοντες όπως η πανδημία, ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι οικονομικές κρίσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;.....	82
Γράφημα 20: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	83
Γράφημα 21: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	83
Γράφημα 22: Εξάλειψη της φτώχειας.	84
Γράφημα 23: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	85
Γράφημα 24: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	86
Γράφημα 25: Μείωση της ανισότητας.	87
Γράφημα 26: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	87

Γράφημα 27: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	88
Γράφημα 28: Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.....	89
Γράφημα 29: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	90
Γράφημα 30: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	91
Γράφημα 31: Προστασία του περιβάλλοντος.	92
Γράφημα 32: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	92
Γράφημα 33: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	93
Γράφημα 34: Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας.	94
Γράφημα 35: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	95
Γράφημα 36: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	95
Γράφημα 37: Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.	96
Γράφημα 38: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	97
Γράφημα 39: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	98
Γράφημα 40: Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία.	99
Γράφημα 41: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	99
Γράφημα 42: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	100
Γράφημα 43: Δράση για το κλίμα.....	101
Γράφημα 44: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	102
Γράφημα 45: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	102
Γράφημα 46: Εξάλειψη της φτώχειας.	103
Γράφημα 47: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	104
Γράφημα 48: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	105
Γράφημα 49: Μείωση της ανισότητας.	105
Γράφημα 50: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	106
Γράφημα 51: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	107
Γράφημα 52: Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.....	108
Γράφημα 53: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	108
Γράφημα 54: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	109
Γράφημα 55: Προστασία του Περιβάλλοντος.	110
Γράφημα 56: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	111
Γράφημα 57: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	111

Γράφημα 58: Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας.	112
Γράφημα 59: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	113
Γράφημα 60: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	113
Γράφημα 61: Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.	114
Γράφημα 62: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	115
Γράφημα 63: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	116
Γράφημα 64: Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία.	116
Γράφημα 65: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	117
Γράφημα 66: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	118
Γράφημα 67: Δράση για το κλίμα.	119
Γράφημα 68: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	119
Γράφημα 69: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	120
Γράφημα 70: Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε επίπεδο της Ε.Ε.	121
Γράφημα 71: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	122
Γράφημα 72: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	122
Γράφημα 73: Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο.	123
Γράφημα 74: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	124
Γράφημα 75: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	125
Γράφημα 76: Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο.	126
Γράφημα 77: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	126
Γράφημα 78: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	127
Γράφημα 79: Η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στην χώρα μας.	128
Γράφημα 80: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	129
Γράφημα 81: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	129
Γράφημα 82: Βαθμός συμφωνίας σχετικά με την άποψη: Η ανθρώπινη ανάπτυξη επηρεάζει τη βιώσιμη ανάπτυξη.	130
Γράφημα 83: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	131
Γράφημα 84: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	132
Γράφημα 85: Ο ιδιωτικός τομέας στην χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.	133
Γράφημα 86: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	133

Γράφημα 87: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	134
Γράφημα 88: Ο δημόσιος τομέας στην χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.....	135
Γράφημα 89: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	135
Γράφημα 90: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	136
Γράφημα 91: Η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης θα οδηγούσε σε καλύτερα επίπεδα διαβίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο.....	137
Γράφημα 92: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	138
Γράφημα 93: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	138
Γράφημα 94: Η βελτίωση του επιπέδου της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας θα επηρεάσει θετικά τις απόψεις της ελληνικής κοινωνίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη.....	139
Γράφημα 95: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	140
Γράφημα 96: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	141
Γράφημα 97: Βαθμός σημαντικότητας της εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής.....	142
Γράφημα 98: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.	142
Γράφημα 99: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.	143
Γράφημα 100: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.	144

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ο κόσμος άλλαξε πιο γρήγορα, πιο σταθερά και πιο βαθιά στην περίοδο του καπιταλισμού¹ σε σύγκριση με οποιαδήποτε περίοδο στο παρελθόν. Το σύστημα του καπιταλισμού δεν άφησε αμετάβλητη καμιά πλευρά της κοινωνίας. Από τον 15ο αιώνα που ξεκίνησε ο καπιταλισμός², η μεγαλύτερη μεταβολή που διαδραματίστηκε ήταν η μεγάλη αύξηση του πληθυσμού. Από το 8.000 π.Χ. έως περίπου το 18 αιώνα, ο πληθυσμός της γης μεταβαλλόταν πολύ αργά. Από το 18 αιώνα και μετά υπήρχε μια κατακόρυφη πληθυσμιακή άνοδος. Από το 1 έως το 1750 μ.Χ. ο πληθυσμός της γης αυξανόταν με ετήσιο ρυθμό αύξησης 0,56 ανά χίλιους κατοίκους. Από το 1750 έως το 1950, ο πληθυσμός αυξανόταν με ταχύτερο ρυθμό περίπου 5,7 ανά χίλιους κατοίκους. Μετά το 1950, ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού έγινε πολύ υψηλός, 17,1 ανά χίλιους κατοίκους, όπου διπλασίαζε τον παγκόσμιο πληθυσμό κάθε 40 χρόνια (Bowles & Edwards, 1994).

Δραματικές ήταν οι εξελίξεις στις μεταφορές. Από το έτος 1500 όπου η χερσαία μετακίνηση των ανθρώπων και πραγμάτων γινόταν με τα πόδια ή κάρα, μέσα σε έναν αιώνα, οι θαλάσσιες μεταφορές, οι χερσαίες μεταφορές γνώρισαν μεγάλες επαναστατικές αλλαγές. Οι τεράστιες αυτοί πρόοδοι στις μεταφορές, οδήγησαν σε μεγάλες εξελίξεις στις επικοινωνίες, στην ιατρική, στις υβριδικές ποικιλίες του αραβοσίτου, ρυζιού, στα εντομοκτόνα, στην ανακάλυψη τοξικών χημικών κ.λπ.. Οι τεχνικές και παραγωγικές εξελίξεις διαδραματιζόνταν με τόσο γρήγορο ρυθμό, που δεν είχε γνωρίζει πρώτα η ανθρωπότητα. Οι τεχνολογικές καινοτομίες, οι αλλαγές στον τρόπο ζωής, εργασίας, κ.λπ., είχαν μεγάλο αντίκτυπο στις μεταβολές του πληθυσμού και στο περιβάλλον (Bowles & Edwards, 1994).

---

¹ Ο καπιταλισμός είναι ένα οικονομικό σύστημα, όπου οι εργοδότες μισθώνουν εργάτες προκειμένου να παράγουν αγαθά και υπηρεσίες, τα οποία διαθέτουν στην αγορά, με σκοπό την πραγματοποίηση του κέρδους.

² Η Βρετανία ήταν η πρώτη καπιταλιστική χώρα και μετά ακολούθησαν και πολλές άλλες χώρες του κόσμου.

Από τις απαρχές της βιομηχανικής επανάστασης (περίπου το 1750) και ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες, η πρόοδος της τεχνολογίας και η μεγάλη αύξηση του πληθυσμού δημιούργησε νέες ανάγκες για την ανθρώπινη ιστορία, με αποτέλεσμα να αυξηθεί η χωρίς περιορισμούς οικονομική μεγέθυνση, λόγω της επιδίωξης από τους ανθρώπους αύξησης του οικονομικού κέρδους. Η αυξανόμενη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων είχε λάβει ανεξέλεγκτες διαστάσεις, που οδήγησαν στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος (η ρύπανση του αέρα, της θάλασσας, του υδροφόρου ορίζοντα κ.λπ. παραδείγματα εξωτερικών επιδράσεων³) στην κλιματική αλλαγή και τις συνέπειες στην απώλεια της βιοποικιλότητας και στο βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων (έλλειψη νερού, μειωμένη απόδοση της αγροτικής γης και πείνα) με σοβαρό αντίκτυπο την υγεία τους. Η υπερθέρμανση του πλανήτη ως συνέπεια της ανθρώπινης δραστηριότητας προκαλεί σήμερα και θα προκαλέσει περισσότερο στο μέλλον ξηρασίες, ακραία καιρικά φαινόμενα όπως (τυφώνες, πλημμύρες, λιώσιμο των πάγων, πυρκαγιές παλιρροϊκά κύματα κ.λπ.) και άνοδο της στάθμης της θάλασσας. Αυτές οι συνέπειες έχουν οδηγήσει και θα οδηγήσουν σε μεγαλύτερες οικονομικές ανισότητες μεταξύ των διαφορετικών χωρών, όσο και μεταξύ των πολιτών της ίδιας χώρας (Καραγιάννη & Πεμπετζόγλου, 2020).

Η Μποπάλ (πόλη της Ινδίας) έγινε μια συνθηματική λέξη της αλόγιστης καταστροφής του περιβάλλοντος, όπου μια τυχαία διαφυγή δηλητηριωδών αερίων από εργοστάσιο της Union Carbide, σκότωσε τουλάχιστον 2.000 άτομα και προκάλεσε μόνιμη αναπηρία σε πολύ περισσότερους (Bowles & Edwards, 1994).

Παρόλο που ορισμένοι ερευνητές κρούοντας τον κώδωνα του κινδύνου αυτής της πολιτικής, επισημαίνοντας ότι η συνεχής οικονομική ευημερία υπό αυτές τις συνθήκες μπορεί να είναι μη βιώσιμη ή μη διατηρήσιμη μακροχρόνια και επομένως θα πρέπει η οικονομική μεγέθυνση να υπόκειται σε ορισμένα όρια, κρίθηκε πλέον αναγκαία η εμφάνιση ενός οργανωμένου και ολοκληρωμένου συντονισμού για το ζήτημα της «βιωσιμότητας» ή «διατηρησιμότητας» της ανάπτυξης. Αυτό σήμαινε ότι η ανάπτυξη και η εξέλιξη του ανθρώπου στην κοινωνία θα ήταν δυνατή, με παράλληλο όμως σεβασμό στο περιβάλλον και στις επόμενες γενιές, οι οποίες θα μπορούσαν να

---

³Εξωτερικές επιδράσεις προκαλούνται όταν ένα άτομο ή μια βιομηχανία προβαίνει σε μια ενέργεια, η οποία έχει επίδραση πάνω σε ένα άλλο άτομο ή σε μια άλλη βιομηχανία, για την οποία το τελευταίο δεν πληρώνει ή δεν πληρώνεται. (Καραγιάννη & Πεμπετζόγλου, 2020)

ικανοποιούν τις μελλοντικές τους ανάγκες (Βαβούρας, 2016 καθώς και Βαβούρας & Βαβούρα, 2019).

1.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

«Η «βιώσιμη» ή «αιεφόρος» ή «διατηρήσιμη» ανάπτυξη ορίζεται η ανάπτυξη εκείνη που καλύπτει τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να παρεμποδίζει τις δυνατότητες των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους». (World Commission on Environment and Development, 1987). Η βιώσιμη ανάπτυξη εκφράζεται λοιπόν σε όρους της αναγκαίας ισορροπίας, η οποία πρέπει να επιτυγχάνεται έτσι ώστε να οδηγήσει στην βελτίωση της οικονομικής ευημερίας της παρούσας γενιάς, μέσω της οικονομικής ανάπτυξης, χωρίς να υποβάλλει περιορισμούς στην ευημερία των μελλοντικών γενεών, μειώνοντας κυρίως την αξία του αποθέματος του φυσικού κεφαλαίου που τους μεταβιβάζεται (Βαβούρα & Βαβούρας, 2022).

Όπως αναφέρει ο Βαβούρας (2016) *«Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάγκη της προστασίας ή και της διερεύνησης των δυνατοτήτων της γης να συντηρεί τον άνθρωπο».*

Σε επίπεδο διεθνών οργανισμών, ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1980, από την Διεθνή Ένωση Προστασίας της Φύσης (International Union for the Conservation of Nature). Ήταν μια συντονισμένη προσπάθεια συνδυασμού της οικονομικής ανάπτυξης και της διατήρησης του περιβάλλοντος, έννοιες που μέχρι τότε θεωρούνταν ασυμβίβαστες μεταξύ τους (Βαβούρα & Βαβούρας, 2022 καθώς και Βαβούρας, 2011).

Το 1987, η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (World Commission on Environment and Development-WECD), η οποία συστήθηκε από την Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1983, στην Έκθεση της, η οποία δημοσιεύτηκε (900 ημέρες μετά) τον Απρίλιο του 1987 με τίτλο: «Το Κοινό μας Μέλλον» (“Our Common Future”), την αποκαλούμενη «Έκθεση Brundtland» (Brundtland Report), από το όνομα της Προέδρου της Επιτροπής, Νορβηγού Πρωθυπουργού, Gro Harlem Brundtland, έδωσε επίσημη αναγνώριση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης (Βαβούρας, 2019).

Σύμφωνα με την Έκθεση, η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης έχει δυο βασικές συνιστώσες: Πρώτον, απαιτεί την ικανοποίηση των βασικών αναγκών όλων, δίνοντας την ευκαιρία να εκπληρώσουν τις φιλοδοξίες τους για μια καλύτερη ζωή και δεύτερον, υπάρχουν περιορισμοί, οι οποίοι επιβάλλονται από την παρούσα κατάσταση της τεχνολογίας και της κοινωνικής οργάνωσης στους περιβαλλοντικούς πόρους για την

ικανοποίηση και από την ικανότητα της βιόσφαιρας να απορροφά τις επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων (World Commission on Environment and Development-WECD, 1987).

Υπάρχει σύζευξη των οικολογικών και περιβαλλοντικών διαστάσεων της ανάπτυξης, στον ορισμό της Επιτροπής Brundtland του 1987, με τις οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις (Αλεξίου, 2020).

Τον Ιούνιο του 1992, στο Ρίο δε Τζανέιρο, πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (United Nations Conference on Environment and Development-UNCED), η οποία ενέκρινε «Την Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη» (Rio Declaration on Environment and Development). Εκεί καθορίστηκαν οι δράσεις που θα έπρεπε να αναληφθούν στις προσεχείς δεκαετίες, για την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, ενώ παράλληλα συστάθηκε η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Commission on Sustainable Development-CSD) (Βαβούρας, 2016).

Με τη Διακήρυξη του Ρίο, η βιώσιμη ανάπτυξη προωθήθηκε ως παγκόσμιο ιδεώδες μιας διατηρήσιμης κοινωνικής ευημερίας διαγενεακά και ως μια βασική έννοια που ενσωμάτωνε τρεις σημαντικές διαστάσεις, την οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την περιβαλλοντική προστασία (Βαβούρας & Βαβούρα, 2020).

Ο ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης, που υιοθετήθηκε το 1992, αποτελεί ανθρωποκεντρική έννοια, διότι γίνεται αναφορά στις ανθρώπινες ανάγκες, οι οποίες όμως δεν προσδιορίζονται. Επίσης, δεν καθορίζονται μερικές περιβαλλοντικές και κοινωνικές διαστάσεις της βιωσιμότητας και ποιο συγκεκριμένα οι περιορισμοί που θέτουν η τεχνολογία και η κοινωνική οργάνωση στην ικανότητα του περιβάλλοντος να καλύπτει τις παρούσες και τις ανάγκες στο μέλλον (Βαβούρας, 2011).

Στη Διάσκεψη του Ρίο, ισχυροποιήθηκαν οι σχέσεις μεταξύ περιβάλλοντος και ανάπτυξης καθώς τα θέματα του περιβάλλοντος ήρθαν σε πρώτο πλάνο, εισάγοντας ταυτοχρόνως στην προβληματική της βιώσιμης ανάπτυξης που μέχρι τότε ουσιαστικά σχετιζόταν πιο πολύ με την ισόρροπη σχέση οικονομίας και κοινωνίας (Παπαϊωάννου & Μαυροειδής, 2005).

Ακόμα, στη Διάσκεψη του Ρίο, διατυπώθηκαν για πρώτη φορά και επίσημα οι αρχές της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Εκεί η Βιώσιμη Ανάπτυξη ορίζεται ως: «η ανάπτυξη που παρέχει

μακροπρόθεσμα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη φροντίζοντας τις ανάγκες της παρούσας και των μελλοντικών γενεών⁴»

Επιπλέον, στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED), η Ατζέντα 21, η Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη και η δήλωση αρχών για την αειφόρο διαχείριση των δασών εγκρίθηκαν από περισσότερες από 178 κυβερνήσεις

Οι αναπτυξιακοί και περιβαλλοντικοί στόχοι της Ατζέντας 21 απαιτήσαν μια ουσιαστική ροή νέων και πρόσθετων οικονομικών πόρων στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να καλύψουν το πρόσθετο κόστος για τις δράσεις, τις οποίες έπρεπε να αναλάβουν για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων και για την επιτάχυνση της βιώσιμης ανάπτυξης⁵.

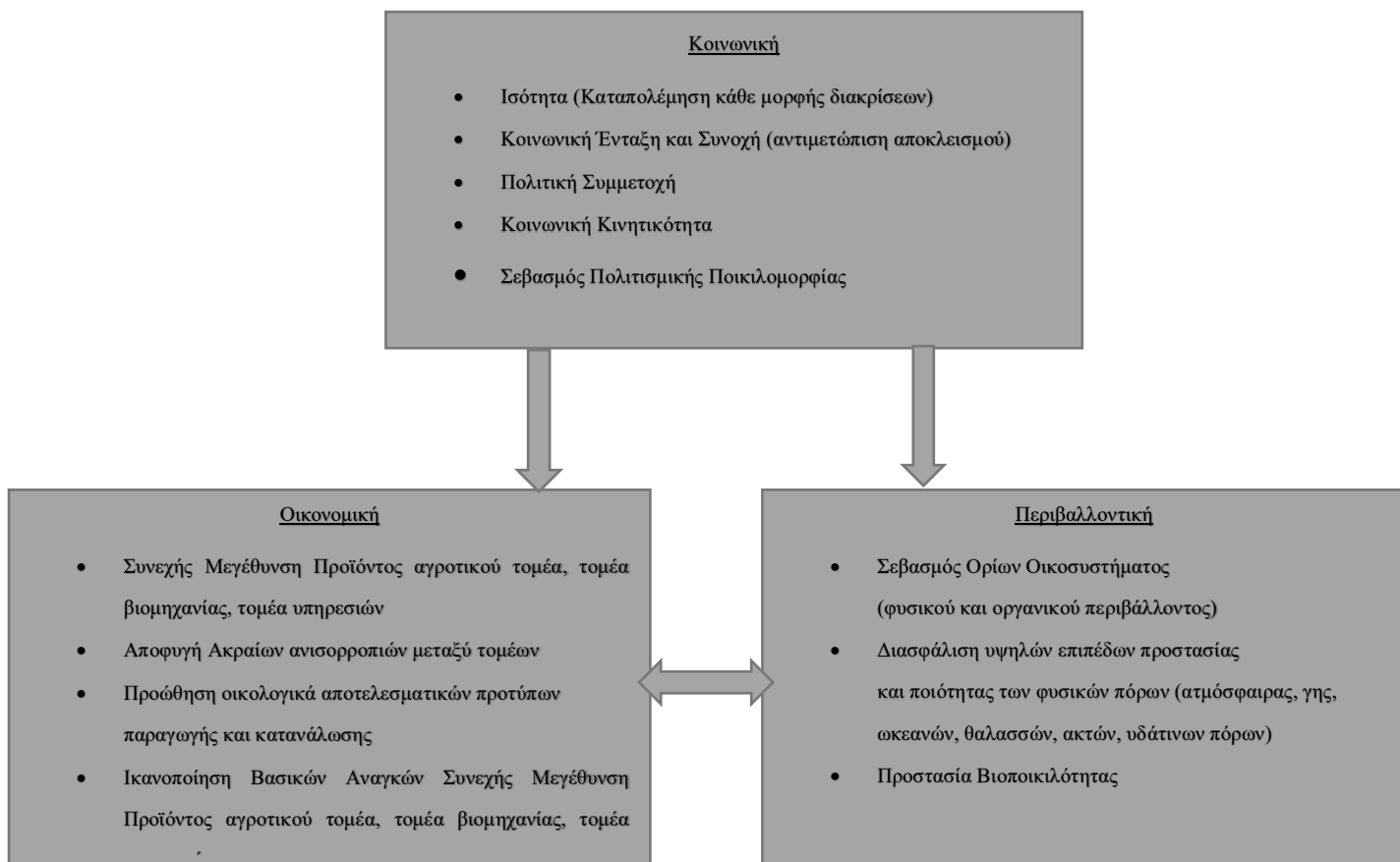
Τρείς είναι οι συνιστώσες της βιώσιμης ανάπτυξης και παρουσιάζονται στο σχήμα 1. (Βαβούρας, 2016).

- **Η Οικονομική Ανάπτυξη:** Αναφέρεται κυρίως στην εξασφάλιση της οικονομικής μεγέθυνσης, η οποία θεωρείται αναγκαία για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών του ανθρώπου, στην αποτροπή των ακραίων ανισορροπιών μεταξύ των οικονομικών τομέων, στην προώθηση οικολογικά αποτελεσματικών προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης και στην οικονομική βελτίωση της οικονομικής ευημερίας.
- **Η Περιβαλλοντική Προστασία:** Αναφέρεται κυρίως στη διασφάλιση της προστασίας και της ποιότητας των φυσικών πόρων (ατμόσφαιρας, γης, ωκεανών, θαλασσών, ακτών, υδατικών πόρων) ώστε να μην υπάρχει υπερεκμετάλλευση και επιδείνωση της ποιότητας τους, στην προστασία της βιοποικιλότητας και στον σεβασμό των ορίων του οικοσυστήματος με σκοπό τη διατήρηση της σταθερής παραγωγικής του βάσης.
- **Η Κοινωνική Συνοχή ή η Κοινωνική Ανάπτυξη:** Συμβάλλει στην πολιτική συμμετοχή και την κοινωνική κινητικότητα, στον σεβασμό της πολιτισμικής ποικιλομορφίας, διασφαλίζει την ισότητα μεταξύ των γενεών και οδηγεί στην κοινωνική ένταξη και συνοχή, καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων (Βαβούρας, 2016).

---

⁴ <https://www.kemel.gr/library/viosimi-anaptyxi>

⁵ [Agenda 21 | Department of Economic and Social Affairs \(un.org\)](https://www.un.org/development/desa/indicators/2016/05/2016-agenda-21-department-of-economic-and-social-affairs-un.org)

Σχήμα 1. (Βαβούρας, 2016)

1.3 ΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Σύμφωνα με τον Βαβούρα (2016), η βιώσιμη ανάπτυξη δεν μπορεί να μετρηθεί με τη χρησιμοποίηση ενός μόνο δείκτη, αλλά με βάση ένα σύνολο δεικτών. Οι δείκτες αυτοί έχουν διατυπωθεί από την Επιτροπή για την Βιώσιμη Ανάπτυξη (CSD) των Ηνωμένων Εθνών και διακρίνονται σε τέσσερις ομάδες και συγκεκριμένα σε οικονομικούς, κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς και θεσμικούς.

Αναλυτικότερα,

A) Η κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης θεωρείται ο «σκοπός» της βιώσιμης ανάπτυξης. Αξιόλογης σημασίας στην διερεύνηση του υφισταμένου επιπέδου ανάπτυξης και της βιωσιμότητας της ανάπτυξης είναι **οι κοινωνικοί δείκτες οι οποίοι είναι:**

- μια από τις βασικές αξίες στους οποίους στηρίζεται η βιώσιμη ανάπτυξη είναι η **ισότητα** στην κοινωνικά δίκαιη κατανομή των πόρων όσο και των παρεχόμενων ευκαιριών.
- η **υγεία** αποτελεί μια πολύ σημαντική πτυχή της ανάπτυξης, η οποία δεν μπορεί να επιτευχθεί και να διατηρηθεί εάν υψηλά ποσοστά του πληθυσμού χαρακτηρίζονται από χαμηλό επίπεδο υγείας και ανεπαρκή πρόσβαση στο σύστημα υγείας.
- στην βιώσιμη ανάπτυξη επίσης σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η **εκπαίδευση**, καθώς επηρεάζει ένα μεγάλο αριθμό θεμάτων, όπως η ισότητα, τα πρότυπα κατανάλωσης και παραγωγής και τη θεσμική ικανότητα.
- βασικά στοιχεία της βιωσιμότητας θεωρούνται οι **επαρκείς συνθήκες κατοικίας και ασφάλειας**, δηλαδή αντιμετώπισης και πρόληψης της εγκληματικότητας και της βίας, δεδομένου ότι συμβάλλουν στην παροχή ασφαλέστερων, υγιεινότερων και παραγωγικότερων συνθηκών ζωής. Επίσης **το μέγεθος του πληθυσμού σε συνδυασμό με την επάρκεια των πόρων**, αποτελεί έναν από τους παράγοντες που επηρεάζουν τη διατηρησιμότητα της ανάπτυξης μακροχρόνια αφού υψηλού ρυθμού αύξησης του πληθυσμού, στο μέτρο που συνδυάζονται με εκτεταμένη φτώχεια και ανεπαρκή πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας, εκπαίδευσης κ.λπ., μπορούν να προκαλέσουν μια σειρά οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων τα οποία θα οδηγήσουν σε πρότυπα παραγωγής ή κατανάλωσης που δεν συμβιβάζονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη.

- Τέλος, ως συνέπεια των υψηλών ρυθμών αύξησης του πληθυσμού και της εσωτερικής μετανάστευσης, **η αστικοποίηση** συχνά οδηγεί σε μη βιώσιμες συνθήκες διαβίωσης και σε περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις.

B) Η οικονομική διάσταση της ανάπτυξης θεωρείται το «μέσο» στην εξυπηρέτηση της κοινωνικής διάστασης. **Οι οικονομικοί δείκτες** είναι καθοριστικοί παράγοντες στη διερεύνηση τόσο του υφιστάμενου επιπέδου ανάπτυξης όσο και της βιωσιμότητας της ανάπτυξης. Σημαντικοί παράγοντες της οικονομικής μεγέθυνσης και της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελούν:

- **η οικονομική δομή** (όπως μετριέται με το κατά κεφαλή ΑΕΠ και τη συμμετοχή των επενδύσεων στο ΑΕΠ).
- **το εμπόριο** (όπως μετριέται με το ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών).
- **η χρηματοπιστωτική κατάσταση** (όπως μετριέται με το λόγο του εξωτερικού χρέους προς το ΑΕΠ και τη συνολική επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια,-δοθείσα ή ληφθείσα-ως ποσοστό του ΑΕΠ).

Γ) Η περιβαλλοντική διάσταση της ανάπτυξης θεωρείται ως η «βάση» της βιώσιμης ανάπτυξης. Άρα οι περιβαλλοντικοί δείκτες είναι ζωτικής σημασίας στη διερεύνηση του υφιστάμενου επιπέδου ανάπτυξης αλλά κυρίως της βιωσιμότητας της ανάπτυξης ιδιαίτερου ενδιαφέροντος είναι:

- **η κατάσταση των ωκεανών, θαλασσών και ακτών**, (όπως μετριέται με την συγκέντρωση αλγών (φυκιών) σε παράκτια ύδατα, το ποσοστό του πληθυσμού που κατοικεί σε παράκτιες περιοχές και την ετήσια σύλληψη ιχθύων),
- της **ατμόσφαιρας** (όπως μετριέται με την εκπομπή αερίων που επιδεινώνουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου, την κατανάλωση ουσιών που καταστρέφουν την στιβάδα του όζοντος και τη συγκέντρωση αερίων ρύπων στις αστικές περιοχές),
- **των υδατικών πόρων** (όπως μετριέται με την ετήσια άντληση υδάτων ως ποσοστό των συνολικά διαθέσιμων, τη ζήτηση του βιομηχανικού οξυγόνου στα ύδατα και την συγκέντρωση κολοβακτηριδίων στα πόσιμα ύδατα),
- καθώς και η κατάσταση **της γης** (όπως μετριέται με την έκταση της αρόσιμης και μόνιμης καλλιεργούμενης γης, τη χρήση λιπασμάτων και εντομοκτόνων στη γεωργία, την έκταση των δασικών περιοχών, καθώς και την ένταση της ξύλευσης, της ερημοποίησης και της αστικοποίησης), **είναι παράγοντες που επηρεάζουν όχι μόνο τη σταθερότητα του οικοσυστήματος και τη βιοποικιλότητα, αλλά και την ανθρώπινη υγεία.**

Σε αυτούς του περιβαλλοντικούς παράγοντες, οι επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας είναι παγκοσμίων διαστάσεων, μακροχρόνιες και μη αναστρέψιμες όσον αφορά τις συνέπειες τους στις επόμενες γενεές. Η περιβαλλοντικοί παράγοντες βοηθάνε πολύ στην οικονομική ανάπτυξη.

- Επίσης ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο, **η βιοποικιλότητα**, είναι κρίσιμης σημασίας στην διασφάλιση της συνέχειας των φυσικών οικολογικών διαδικασιών στις οποίες στηρίζονται όλες οι μορφές ζωής. Ο περιορισμός ή η υποβάθμιση της είναι δυνατόν να έχουν σημαντικές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές συνέπειες. Εκτιμάται ότι πάνω από το 40% της παγκόσμιας οικονομίας και περίπου το 80% των αναγκών των φτωχών του κόσμου στηρίζονται στη βιολογική ποικιλομορφία.
- **Τέλος, είναι πολύ σημαντικό να αναφερθούμε και σε ορισμένους θεσμικούς δείκτες, οι οποίοι είναι** χρήσιμοι στην ενθάρρυνση και την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης. Το θεσμικό πλαίσιο συμβάλλει στη βελτίωση των κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών συνθηκών και των περιορισμό των συγκρούσεων των μεταξύ των χωρών. Αυτό γίνεται, είτε με τη στρατηγική εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης (όπως μετριέται με την ύπαρξη εθνικής στρατηγικής της βιώσιμης ανάπτυξης και το βαθμό αποτελεσματικότητας της), είτε με τη διεθνή συνεργασία (όπως μετριέται με το βαθμό εφαρμογής των επικυρωμένων διεθνών συνθηκών που αναφέρονται στη βιώσιμη ανάπτυξη), Επίσης ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο η θεσμική ικανότητα (όπως μετριέται με το βαθμό προσβασιμότητας, στην πληροφόρηση, την ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών, τις δαπάνες για επιστημονική έρευνα και πειραματική ανάπτυξη (R&D) και την ετοιμότητα ανταπόκρισης στις φυσικές καταστροφές), ενισχύει τόσο το συμμετοχικό προγραμματισμό της βιώσιμης ανάπτυξης, όσο και την αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων και των ακολουθούμενων διαδικασιών της. Ο δείκτης των δαπανών για επιστημονική έρευνα και πειραματική ανάπτυξη (R&D) θεωρείται ιδιαίτερης σημασίας όσον αφορά κυρίως την διατηρησιμότητα της ανάπτυξης ως ποσοστό του ΑΕΠ, ενώ ο βαθμός προσβασιμότητας στην πληροφόρηση και κυρίως στις τηλεπικοινωνίες, επηρεάζει πολλαπλά την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη (Βαβούρας, 2016).

Παρόλο που θεωρείται ότι οι παραπάνω δείκτες είναι σημαντικοί, καθώς αποτελούν ικανοποιητικές προσεγγίσεις των διαφόρων πλευρών του φαινομένου της βιωσιμότητας, η μέτρηση της βιώσιμης ανάπτυξης εξακολουθεί να αποτελεί πολύ δύσκολο εγχείρημα,

διότι είναι αδύνατον να ενοποιηθούν οι επιμέρους δείκτες, ώστε να οδηγηθούμε σε ένα μονοκριτηριακό ή ολιγοκριτηριακό δείκτη βιωσιμότητας. Συχνά η βελτίωση τιμής ενός δείκτη, οδηγεί στην χειροτέρευση ενός άλλου (Βαβούρας, 2011).

Η Διάσκεψη Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε στο Γιохάνεσμπουργκ (Johannesburg Summit) το 2002, αναμενόταν από ένα μεγάλο τμήμα της διεθνούς κοινότητας σαν μια μοναδική ευκαιρία για απολογισμό και για να πραγματοποιηθεί ένα βήμα πέρα των κεκτημένων της δεκαετίας που μεσολάβησε από τη Διάσκεψη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Παπαϊωάννου και Μαυροειδής, 2005). Στη Διάσκεψη αυτή αναγνωρίστηκαν οι τρεις θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, η οικονομική, περιβαλλοντική και η κοινωνική (Βαβούρας, 2016).

1.4 Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030

Στο πλαίσιο της 70ης Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών στις 25 Σεπτεμβρίου 2015 υιοθετήθηκαν (Ψήφισμα 70/1) 17 στόχοι και 169 υποστόχοι βιώσιμης ανάπτυξης. Με την απόφαση «Μετασχηματίζοντας τον κόσμο μας», η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη αποτελεί μια σημαντική φιλόδοξη παγκόσμια συμφωνία που έχει επιτύχει ποτέ ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών, διότι είναι ένα σχέδιο δράσης για τον άνθρωπο, τον πλανήτη και την ευημερία. Σύμφωνα με Hak et al (2016) Mensah & Casadevall (2019), οι στόχοι της Ατζέντας 2030 περιλαμβάνουν επιδιώξεις και χρονοδιαγράμματα για την προστασία του πλανήτη και την ευημερία των ανθρώπων. Επίσης, η Ατζέντα 2030 προάγει τη διασύνδεση και τη συνοχή των σχετικών με τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης πολιτικών και νομοθετικών πλαισίων και παράλληλα προωθεί και την ενσωμάτωση των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης -την κοινωνική-την περιβαλλοντική, -την οικονομική- σε όλες τις τομεακές πολιτικές, Πέντε (5P) είναι οι άξονες στην Ατζέντα 2030:

- People (Άνθρωποι)
- Planet (Πλανήτης)
- Prosperity (Ευημερία)
- Peace (Ειρήνη)
- Partnership (Εταιρική Σχέση)

Όλες οι χώρες, ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες, έχουν δεσμευτεί να υλοποιήσουν τους στόχους, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές εθνικές πραγματικότητες και τα επίπεδα ανάπτυξης.

Η εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις μορφές και τις διαστάσεις της, αποτελεί για την Ατζέντα 2030 ως την μεγαλύτερη πρόκληση για τη βιώσιμη ανάπτυξη⁶.

Στο σχήμα 2 παρουσιάζονται οι στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης της Ατζέντας 2030.

Σχήμα 2: 17 Στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης⁷

Αναλυτικά:

1. Στόχος 1 (Goal 1). Μηδενική φτώχεια (No poverty), εξάλειψη της φτώχειας παντού και σε όλες τις μορφές.
2. Στόχος 2 (Goal 2). Μηδενική πείνα (End hunger), εξάλειψη της πείνας, απόκτηση επισιτιστικής ασφάλειας, βελτίωση της διατροφής και προώθηση της βιώσιμης γεωργίας.
3. Στόχος 3 (Goal 3). Καλή υγεία και ευημερία (Good health and well-being), προώθηση της ευημερίας για όλους και σε όλες τις ηλικίες και εξασφάλιση της υγιούς ζωής.
4. Στόχος 4 (Goal 4). Ποιοτική εκπαίδευση (Quality education), εξασφάλιση αποκλειστικής και ισότιμης ποιότητας εκπαίδευσης και προώθηση των διαρκών ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους.
5. Στόχος 5 (Goal 5). Ισότητα των φύλων (Gender quality), επίτευξη της ισότητας των φύλων και ενθάρρυνση όλων των γυναικών και κοριτσιών.

⁶Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development | Department of Economic and Social Affairs (un.org)

⁷ <https://futuregeneration.gr/biwsimi-anaptyksi/>

6. Στόχος 6 (Goal 6). Καθαρό νερό και αποχέτευση (Clean water and sanitation), εξασφάλιση της διαθεσιμότητας και της αειφόρου διαχείρισης του νερού και της αποχέτευσης για όλους.
7. Στόχος 7 (Goal 7). Φτηνή και καθαρή ενέργεια (Affordable and clean energy), διασφάλιση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή, απελευθερώσιμη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους.
8. Στόχος 8 (Goal 8). Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη (Decent work and economic growth), προώθηση της διαρκούς, αποκλειστικής και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, της πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.
9. Στόχος 9 (Goal 9). Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές (Industry, Innovation and Infrastructure), κατασκευή ανθεκτικών υποδομών, προώθηση της βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς εκβιομηχάνισης και ενθάρρυνση της καινοτομίας.
10. Στόχος 10 (Goal 10). Λιγότερες ανισότητες (Reduced inequalities), ελάττωση των ανισοτήτων τόσο εντός όσο και μεταξύ των διαφόρων χωρών.
11. Στόχος 11 (Goal 11). Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες (Sustainable cities and communities), δημιουργία αποκλειστικών, ασφαλών, ανθεκτικών και βιώσιμων πόλεων και οικισμών.
12. Στόχος 12 (Goal 12). Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή (Responsible consumption and production), διασφάλιση μεθόδων βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής.
13. Στόχος 13 (Goal 13). Δράση για το κλίμα (Climate action), ανάληψη επείγουσας δράσης για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεων της
14. Στόχος 14 (Goal 14). Ζωή στο νερό (Life below water), διατήρηση και βιώσιμη χρήση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης
15. Στόχος 15 (Goal 15). Ζωή στη στεριά (Life on land), προστασία, αποκατάσταση και προαγωγή της αειφόρου χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων, καταπολέμηση της απερίμωσης, βιώσιμη διαχείριση των δασών, ανάσχεση και αντιστροφή της υποβάθμισης του εδάφους και ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας,

16. Στόχος 16 (Goal 16). Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί (Peace, Justice and Strong Institutions), προώθηση ειρηνικών και αποκλειστικών κοινωνιών για την βιώσιμη ανάπτυξη, παροχή πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους και οικοδόμηση αποτελεσματικών, υπεύθυνων και χωρίς αποκλεισμούς θεσμών σε όλα τα επίπεδα.

17. Στόχος 17 (Goal 17). Συνεργασία για τους στόχους, (Partnership for the goals), ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και αναζωογόνησης της παγκόσμιας σύμπραξης για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Ι. Βαβούρας & Χ. Βαβούρα, 2019 καθώς και The Sustainable Development Goals Report, 2023).

Σύμφωνα με το The Sustainable Development Goals Report, 2023 Special Edition με τίτλο “Towards a Rescue Plan for People and Planet” των Ηνωμένων Εθνών, για την Ατζέντα 2030 πέντε είναι τα σημαντικά κλειδιά για επείγουσα δράση:

- Οι αρχηγοί των κρατών και των κυβερνήσεων, προκειμένου να εκπληρώσουν τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης θα πρέπει να δεσμευτούν εκ νέου για επτά έτη γρήγορης, διαρκούς και μετασχηματιστικής δράσης τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.
- Οι κυβερνήσεις των χωρών θα πρέπει να προωθήσουν συγκεκριμένες, ολοκληρωμένες και στοχευμένες πολιτικές και δράσεις, προκειμένου να εξαλείψουν τη φτώχεια, να μειώσουν την ανισότητα, και να οδηγήσουν στην καταπολέμηση του πολέμου της φύσης. Επίσης, θα πρέπει να δώσουν μεγάλη έμφαση στα δικαιώματα των γυναικών και των κοριτσιών και να προστατέψουν τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.
- Για την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να ενισχύσουν την εθνικές και υποεθνικές ικανότητες, την ευθύνη και τους δημόσιους θεσμούς για να προσφέρουν επιταχυνόμενη πρόοδο.
- Στην Σύνοδο Κορυφής «SDG SUMMIT 2023⁸, η διεθνής κοινότητα δεσμεύτηκε να υλοποιήσει την Ατζέντα Δράσης της και να κινητοποιήσει τους πόρους και τις επενδύσεις, οι οποίες είναι απαραίτητες προκειμένου οι αναπτυσσόμενες χώρες

---

⁸Η Σύνοδος Κορυφής SDG 2023 πραγματοποιήθηκε στις 18-19 Σεπτεμβρίου 2023 στη Νέα Υόρκη. Σηματοδότησε την αρχή μιας νέας φάσης επιταχυνόμενης προόδου προς τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης με πολιτική καθοδήγηση υψηλού επιπέδου για μετασχηματιστικές και επιταχυνόμενες ενέργειες μέχρι το 2030 (<https://www.un.org/en/conferences/SDGSummit>, 2023).

να επιτύχουν τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, ειδικά αυτές που είναι πιο ευάλωτες.

- Τα Κράτη Μέλη θα πρέπει να διευκολύνουν τη συνεχή εξέλιξη του αναπτυξιακού συστήματος των Ηνωμένων Εθνών και να ενισχύσουν την ικανότητα του πολυμερούς συστήματος για την αντιμετώπιση των αναδυόμενων προκλήσεων αντιμετώπιση των κενών ελαττωμάτων στην διεθνή αρχιτεκτονική, η οποία έχει αναδυθεί από το 2015.

Οι ΣΒΑ αντιμετωπίζουν μια καινούργια αντίληψη, σύμφωνα με την οποία η ανάπτυξη, ενσωματώνει την οικονομική μεγέθυνση, την κοινωνική ευημερία και την προστασία του περιβάλλοντος. Ως αποτέλεσμα εξισορροπούν τους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης και μαζί με τους 169 υποστόχους, ενθαρρύνουν την ανάληψη δράσης βάση των προαναφερθέντων 5 αξόνων.

Υπό αυτό το πρίσμα, όλοι οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι μεταξύ τους με αποτέλεσμα να έχουν μία πολύ πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση όλων των τομέων πολιτικής, από την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, την εξασφάλιση της καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, τη διασφάλιση της πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους, από την εξάλειψη των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων έως την εξασφάλιση της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων⁹, κ.λπ.

Παρά τις ατέλειες της, η «βιώσιμη ανάπτυξη» έχει θέσει ζητήματα περιορισμών ή «ηθικής», που η «παραδοσιακή» προσέγγιση της οικονομικής μεγέθυνσης, αλλά και η οικονομική πολιτική που οι κυβερνήσεις αγνοούσαν στο παρελθόν (Βαβούρας και Βαβούρα, 2020).

Μέσα από τους στόχους για τη βιώσιμη ανάπτυξη οδηγούμαστε σε ένα κόσμο δικαιότερο, ειρηνικό, εφημερεύοντα. και σε έναν υγιή πλανήτη. Είναι επίσης μια πρόκληση για την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό και μεγάλο καθήκον να επενδύσουμε στην ευημερία της νέας γενιάς. Οι στόχοι αποτελούν μία παγκόσμια συμφωνία, ώστε να ανταποκριθούν αποτελεσματικά όλες οι αναπτυσσόμενες και ανεπτυγμένες χώρες στα παγκόσμια προβλήματα με γνώμονα ως το έτος 2030. Έχουν ζωτική σημασία για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και την προετοιμασία του κόσμου για μελλοντικούς κλυδωνισμούς καθώς ξεκινάει η πράσινη ανάπτυξη¹⁰.

---

⁹<https://ypen.gov.gr/stochoi-viosimis-anaptyxis-oie-sustainable-development-goals-sdgs/>

¹⁰<https://futuregeneration.gr/biwsimi-anaptyksi/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ

2.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ

Πριν αναφερθούμε στις σχέσεις μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης, της βιώσιμης ανάπτυξης και της πράσινης μεγέθυνσης, αξίζει αρχικά να αναλύσουμε την έννοια της οικονομικής μεγέθυνσης, η οποία είναι ένας ουσιαστικός παράγοντας της οικονομικής πολιτικής και έπειτα τις σημαντικές διαφορές της με την οικονομική ανάπτυξη (Βαβούρας, 2016).

Η «οικονομική μεγέθυνση» (“economic growth”) είναι ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ακαθάριστου εγχώριου (ή εθνικού) προϊόντος ΑΕΠ¹¹ (GDP), είτε του συνολικού ή του κατά κεφαλή πραγματικού ΑΕΠ (GDP) (Βαβούρας, 2011, Βαβούρας, 2016 καθώς και Βαβούρας και Βαβούρα, 2019).

Οι δυο αυτοί δείκτες, παρέχουν διαφορετική κατά βάση πληροφόρηση, δηλαδή ο ρυθμός αύξησης του συνολικού πραγματικού ΑΕΠ, δείχνει την έκταση του συνολικού προϊόντος της οικονομίας, ενώ ο ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλή πραγματικού ΑΕΠ, δείχνει πολύ γενικά την έκταση της βελτίωσης της οικονομικής ευημερίας του μέσου (από πλευράς εισοδήματος) ατόμου. Είναι πολύ σημαντικό να τονίσουμε, ότι αν και το κατά κεφαλή πραγματικό ΑΕΠ χρησιμοποιείται συνήθως στα οικονομικά ως δείκτης του επιπέδου της οικονομικής ευημερίας, δεν αποτελεί μόνο του μέτρο της οικονομικής ευημερίας, καθώς αποτελεί απλώς ένα μέσο όρο ($\Delta Y/Y$), ο οποίος δεν παρέχει καμία πληροφόρηση ως προς τη διανομή του συνολικού πραγματικού ΑΕΠ. Αποτέλεσμα, μπορεί να αυξάνεται το κατά κεφαλή πραγματικό ΑΕΠ σε μια οικονομία και οι αυξήσεις του να συνδυάζονται με χειροτέρευση της διανομής του εισοδήματος στη συγκεκριμένη οικονομία. Επίσης είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η οικονομική μεγέθυνση είναι η

---

¹¹ΑΕΠ (GDP) ορίζεται ως η προστιθέμενη αξία που παράγεται εντός της επικράτειας της χώρας κατά τη διάρκεια μιας δεδομένης χρονικής περιόδου (συνήθως ενός έτους) από όλους τους συντελεστές παραγωγής της οικονομίας, περιλαμβανομένων και εκείνων που είναι ιδιοκτησίας εξωτερικού (Βαβούρας, 2016, καθώς και Βαβούρας και Βαβούρα, 2019, Βαβούρας, 2011).

διαχρονική αύξηση της δυναμικής παραγωγής της πλήρους απασχόλησης. Η διάκριση μεταξύ της αποτελεσματικής χρησιμοποίησης των πόρων και της οικονομικής μεγέθυνσης είναι σημαντική στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής, δηλαδή στην βραχυχρόνια και μακροχρόνια πολιτική, διότι ενώ η αποτελεσματική χρησιμοποίηση των πόρων χρειάζεται την άσκηση της βραχυχρόνιας πολιτικής (αύξησης της συνολικής ζήτησης για την ουσιαστική απορρόφηση του άνεργου παραγωγικού δυναμικού) η οικονομική μεγέθυνση απαιτεί την άσκηση μακροχρόνιας πολιτικής (την άνοδο της παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής ή και την τεχνολογική πρόοδο ή και την αύξηση της ποσότητας των συντελεστών παραγωγής) (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019). Οι δυο παραπάνω έννοιες δεν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, διότι σε περιόδους που αυξάνεται ο βαθμός χρησιμοποίησης των παραγωγικών πόρων, ορισμένο από το αυξημένο προϊόν, θα συμβάλλει στην αύξηση των παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας. Επίσης στην μακροχρόνια τάση αύξησης των παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας οι εκτεταμένοι περίοδοι ανεργίας ασκούν αρνητικές επιπτώσεις. Οι προσδιοριστικοί παράγοντες της οικονομικής μεγέθυνσης είναι οι εξής:

- Οι επενδύσεις, οι οποίες αναλύθηκαν από τους Harrod and Domar
- Η αύξηση της ποσότητας και παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής συγκεκριμένα, η επέκταση του μεγέθους του εργατικού δυναμικού, η αύξηση του όγκου του παγίου κεφαλαίου και η άνοδος του βαθμού αξιοποίησης των φυσικών πόρων. Όσον αφορά τη βελτίωση της προσφερόμενης ποσότητας και ποιότητας εργασίας (η ανθρώπινη ανάπτυξη), μπορεί να επιτευχθεί με τη λήψη μέτρων, τα οποία ενισχύουν την είσοδο στην αγορά εργασίας με την εκπαίδευση και εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού και με την αποτελεσματική δημιουργία της κινητικότητας της εργασίας. Σύμφωνα με τον Βαβούρα και την Βαβούρα (2019), η ανθρώπινη ανάπτυξη συμβάλλει στην τεχνική πρόοδο, στην βελτίωση της παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής, σε ένα καλύτερο επιχειρηματικό «περιβάλλον», σε επενδύσεις, στην αύξηση των εξαγωγών. Αξίζει να αναφέρουμε ότι η αύξηση του όγκου του παγίου κεφαλαίου μπορεί να επιτευχθεί με μέτρα, όπως δημόσιες επενδύσεις σε έργα υποδομής, παροχή δανείων με χαμηλά επιτόκια, παροχή φορολογικών κινήτρων, εξασφάλιση σταθερού οικονομικού περιβάλλοντος κ.α.
- Τέλος, σημαντικός παράγοντας αποτελεί η τεχνική πρόοδος, καθώς οδηγεί στην επίτευξη μακροχρόνιας αύξησης της παραγωγικότητας. Η αύξηση αυτή μπορεί

να επιτευχθεί με την ανάπτυξη της έρευνας και την βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης (Βαβούρας και Βαβούρα, 2019).

Η αύξηση του συνολικού ή του κατά κεφαλή πραγματικού GDP, πιθανόν να οφείλεται στην αποτελεσματικότερη χρησιμοποίηση του υπάρχοντος παραγωγικού δυναμικού της οικονομίας, όμως η διεύρυνση της συνολικής παραγωγής εξαιτίας της αποτελεσματικότερης χρησιμοποίησης του υπάρχοντος παραγωγικού δυναμικού, δεν γίνεται να συνεχίζεται για πολύ, χωρίς την αύξηση της ποσότητας ή της παραγωγικότητας του παραγωγικού δυναμικού, με λίγα λόγια την αύξηση των παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας, καθώς αυτές οι δυνατότητες καθορίζουν τα όρια του ρυθμού αύξησης του πραγματικού προϊόντος. Δίνοντας έμφαση στην μεγάλη σημασία του στοιχείου αυτού, ο ορισμός της οικονομικής μεγέθυνσης στηρίζεται στη διεύρυνση των παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας. Άρα ένας σημαντικός δεύτερος ορισμός της οικονομικής μεγέθυνσης είναι η διαχρονική αύξηση της δυνητικής παραγωγής ή του δυνητικού προϊόντος (potential output), το οποίο μπορεί να παραχθεί υπό συνθήκες πλήρους απασχόλησης. Η οικονομική μεγέθυνση λοιπόν χρειάζεται την άσκηση της οικονομικής πολιτικής για την αύξηση της ποιότητας και παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής (Βαβούρας, 2016).

2.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η «οικονομική ανάπτυξη» (“economic development”) έχει πιο γενικό περιεχόμενο από της «οικονομικής μεγέθυνσης». Προϋποθέτει την αύξηση του πραγματικού προϊόντος, σε συνδυασμό με σημαντικές μεταβολές όπως στην δομή της οικονομίας και την κατανομή του πραγματικού προϊόντος, δηλαδή μεταβολές του θεσμικού και τεχνολογικού πλαισίου μέσα στο οποίο παράγεται και διανέμεται το πραγματικό προϊόν (Βαβούρας, 2011, Βαβούρας, 2016, καθώς και Βαβούρας και Βαβούρα, 2019).

Οι κλασικοί οικονομολόγοι (Smith, Malthus, Ricardo) ανέλυσαν το πρόβλημα της ανάπτυξης ως τμήμα του γενικού προβλήματος, των επιπτώσεων και των αιτιών της οικονομικής μεγέθυνσης και των αιτιών που προκαλούν την συσσώρευση πλούτου και τα αυξημένα επίπεδα παραγωγικότητας μεταξύ των χωρών (Γιαννίτσης, 1994).

Σύμφωνα με τον Βαβούρα (2016) και τον Βαβούρα και την Βαβούρα (2020), η οικονομική ανάπτυξη συνδέεται λοιπόν με πολύ σημαντικές μεταβολές όπως:

- Η σταδιακή υποχώρηση της συμμετοχής του αγροτικού τομέα και η σταδιακή αύξηση της συμμετοχής των τομέων της βιομηχανίας (ιδιαίτερα της μεταποίησης) και των υπηρεσιών.
- Η δυνατή συμμετοχή του πληθυσμού στη διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης
- Η ενίσχυση της ποιότητας ζωής
- Η ανάκαμψη της διανομής του εισοδήματος
- Η εισαγωγή αποτελεσματικότερων τεχνικών παραγωγής
- Η βελτίωση των ικανοτήτων.

Η οικονομική ανάπτυξη λοιπόν προϋποθέτει την βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας και ειδικά την αύξηση τόσο της ζήτησης, όσο και της προσφοράς των αγαθών ένδυσης, διατροφής, στέγασης, υγείας, πρόνοιας, εκπαίδευσης, μόρφωσης, αναψυχής μεταφορών, επικοινωνιών κ.λπ., καθώς και το μετασχηματισμό της παραγωγικής δομής της οικονομίας, τα οποία καθιστά δυνατά η οικονομική μεγέθυνση. Τις τελευταίες δεκαετίες έχει γίνει γενικότερα αποδεκτό ότι το κατά κεφαλή πραγματικό ΑΕΠ, ακόμη και αν μπορεί να μετρηθεί με ακρίβεια, δεν αποτελεί μέτρο της οικονομικής ανάπτυξης λόγω του ότι δεν αποτελεί ικανοποιητικό μέτρο του μέσου βιοτικού επιπέδου, της ποιότητας ζωής, δεν αποκαλύπτει την ύπαρξη δυαδικών οικονομιών(dual economies)¹². Αξίζει να

---

¹²Δυαδικές οικονομίες(dual economies) είναι οι οικονομίες, που αποτελούνται από δυο τμήματα, το ένα τμήμα είναι ο παραδοσιακός αγροτικός τομέας, η παραγωγή του οποίου χρησιμοποιείται για την επιβίωση της οικογένειας ή της κοινότητας και το δεύτερο τμήμα είναι ο σύγχρονος βιομηχανικός τομέας.

δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους σκοπούς της οικονομικής πολιτικής των χωρών, ιδιαίτερα αυτών που εντάσσονται στην Παγκόσμια Τράπεζα, των οικονομικών χαμηλού εισοδήματος και μέσω εισοδήματος (Βαβούρας και Βαβούρα, 2020).

2.3 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Σύμφωνα με τον Meade, ως «μεγέθυνση» ορίστηκε «η σχέση μεταξύ των ρυθμών αύξησης του κεφαλαίου και των εργαζομένων καθώς και του πληθυσμού, έτσι ώστε η παραγωγή κατά κεφαλή να αυξάνει» ενώ ο Schumpeter ορίζει την «ανάπτυξη» ως «αυθόρμητη και «ασυνεχή» μεταβολή που προέρχεται από το εσωτερικό της οικονομικής διαδικασίας, εξαιτίας της φύσης της τελευταίας (Γιαννίτσης, 1994).

Ενώ η οικονομική μεγέθυνση σημαίνει αναπαραγωγή ή διεύρυνση της συνολικής παραγωγής (reproduction), η οικονομική ανάπτυξη σημαίνει οικονομικό και κοινωνικό μετασχηματισμό (transformation) (Βαβούρας, 2019).

Μια άλλη σημαντική διαφορά είναι ότι ενώ η οικονομική μεγέθυνση περιορίζεται σε μια ποσοτική διάσταση, η οικονομική ανάπτυξη έχει όχι μόνο την ποσοτική διάσταση, αλλά και την ποιοτική διάσταση (Βαβούρας, 2011).

Επιπλέον, ενώ η οικονομική μεγέθυνση είναι μια μονοδιάστατη διαδικασία, καθώς διερευνάται με βάση ένα κριτήριο, το οποίο αναφέραμε προηγουμένως, δηλαδή την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ, η οικονομική ανάπτυξη είναι μια πολυδιάστατη διαδικασία, η οποία συνδέεται με σημαντικές μεταβολές στη δομή της οικονομίας, στην ποιότητα των συντελεστών και ειδικά της εργασίας, στις συνήθειες των ατόμων και στους θεσμούς καθώς και τον περιορισμό των ανισοτήτων στη διανομή του εισοδήματος. Ως αποτέλεσμα η διερεύνηση της αποτελεί πολυδιάστατο χαρακτήρα (Βαβούρας και Βαβούρα, 2016).

Αυτό δεν αποκλείει ότι οι ποσοτικές μεταβολές δεν μπορούν να οδηγήσουν στις ποιοτικές μεταβολές, αλλά ότι απλώς η ποσοτική αλλαγή σε ένα δεδομένο ποιοτικό πλαίσιο δεν αποτελεί από μόνη της ανάπτυξη. (Παράδειγμα, η μεγάλη αύξηση του ΑΕΠ, στις πετρελαιοπαραγωγικές χώρες μετά το 1974, ενώ αντιστοιχεί στην έννοια της μεγέθυνσης, δύσκολα καλύπτεται από την έννοια της ανάπτυξης, στο βαθμό που κυρίες σχέσεις και χαρακτηριστικά της οικονομικής δομής μιας τέτοιας χώρας παραμένουν αναλλοίωτα. (Γιαννίτσης, 1994),

Σύμφωνα με τον Βαβούρα και την Βαβούρα (2020) et al, έχοντας τονίσει τις σημαντικότερες ατέλειες του κατά κεφαλή ΑΕΠ, ως μέτρου της οικονομικής ανάπτυξης, υπενθυμίζεται ότι η οικονομική μεγέθυνση είναι αναγκαία αλλά όχι και ικανή συνθήκη της οικονομικής ανάπτυξης.

Συμπερασματικά, το κατά κεφαλή ΑΕΠ, δεν αποτελεί μεν ένα ικανοποιητικό μέτρο της οικονομικής ανάπτυξης, όμως το χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ, αποτελεί ένα από τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της οικονομικής υπανάπτυξης.

2.4 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Αν για τους λόγους που εξετάστηκαν παραπάνω, το κατά κεφαλή πραγματικό ΑΕΠ, δεν αποτελεί ικανοποιητικό μέτρο οικονομικής ανάπτυξης, ο δείκτης αυτός είναι περισσότερο ανεπαρκής ως μέτρο της «βιώσιμης» ή «διατηρήσιμης» ή «αιφόρου» ανάπτυξης (sustainable development). Έχει ιδιαίτερη σημασία να επισημανθεί το γεγονός ότι το κατά κεφαλή πραγματικό ΑΕΠ, δεν δείχνει κατά πόσο η ανάπτυξη που παρουσιάζεται κατά τη διάρκεια μια δεδομένης περιόδου, μπορεί να συνεχιστεί και στο μέλλον (Βαβούρας, 2016).

Οι κυβερνήσεις των ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών επιδίωκαν την χωρίς περιορισμούς οικονομική μεγέθυνση. Βαθμιαία, άρχισε να αναγνωρίζεται ότι η χωρίς περιορισμούς αύξηση του ΑΕΠ είναι δυνατόν να διαταράξει την ισορροπία των σχέσεων ανθρώπου και περιβάλλοντος με αποτέλεσμα να μεταβληθούν τα ακολουθούμενα πρότυπα οικονομικής πολιτικής, κυρίως με την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλες τις πλευρές της πολιτικής αυτής, αλλά ιδιαίτερα στους τομείς της γεωργίας, της ενέργειας και των μεταφορών, οι οποίοι συνδέονται με πολύ σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις (Βαβούρας, 2016 καθώς και Βαβούρας και Βαβούρα, 2019).

Σύμφωνα με την Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών, η οικονομική διάσταση της ανάπτυξης είναι το «μέσο» στην εξυπηρέτηση της κοινωνικής της διάστασης, η κοινωνική διάσταση είναι ο «σκοπός» της βιώσιμης ανάπτυξης ενώ η περιβαλλοντική διάσταση της ανάπτυξης είναι η «βάση» της οικονομικής ανάπτυξης. (Βαβούρα και Βαβούρας, 2022).

2.5 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ

Η προσέγγιση της πράσινης μεγέθυνσης υιοθετήθηκε κατά πρώτο σε επίπεδο διεθνών οργανισμών από την 5η Διϋπουργική Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στην Ασία και τον Ειρηνικό (Ministerial Conference on Environment and Development in Asia and the Pacific) της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την Ασία και τον Ειρηνικό (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific) του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Economic and Social Council), που πραγματοποιήθηκε στο Σεούλ το Μάρτιο του 2005 (Βαβούρας και Βαβούρα, 2021).

Το σημαντικότερο ζήτημα στην Διάσκεψη ήταν η επίτευξη της οικονομικής μεγέθυνσης να γίνεται με ένα περιβαλλοντικά βιώσιμο τρόπο, χωρίς να ασκούνται υπερβολικές πιέσεις στην περιβαλλοντική ικανότητα των χωρών, ώστε να διακυβεύεται η περιβαλλοντική τους βιωσιμότητα (Βαβούρα και Βαβούρας, 2022).

Στην Διάσκεψη εκτιμήθηκε ότι η Ασία και ο Ειρηνικός είναι οι περιοχές του κόσμου, που τις τελευταίες δεκαετίες γνώρισαν τους υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης οι ρυθμοί αυτοί ασκούν αυξανόμενες πιέσεις στην φέρουσα περιβαλλοντική ικανότητα των χωρών μελών της περιοχής ως αποτέλεσμα οι χώρες αυτές αποτελούν σοβαρότατη πρόκληση όσον αφορά την περιβαλλοντική βιωσιμότητα της (Βαβούρα και Βαβούρας, 2022 καθώς και Βαβούρας και Βαβούρα, 2020).

Προς αποφυγή των σφαλμάτων του παραδοσιακού προτύπου της μη βιώσιμης οικονομικής μεγέθυνσης, που οι χώρες μέλη της περιοχής ακολουθούσαν στο παρελθόν, η οποία περιγράφεται από την ρήση «πρώτα διερεύνηση, μετά καθαρισμός» (“first expansion of production and later cleansing” or “grow first, clean up later”) (Βαβούρα και Βαβούρας, 2021), διακηρυσσόταν από τη Διϋπουργική Διάσκεψη για το περιβάλλον, ότι ένα από τα αξιοσημείωτα ζητούμενα της περιοχής ήταν η διερεύνηση ενός προτύπου περιβαλλοντικής βιώσιμης οικονομικής μεγέθυνσης (environmentally sustainable economic growth), την οποία η Διάσκεψη αποκάλεσε «πράσινη μεγέθυνση» (“green growth”) ή «πράσινη ανάπτυξη» (Βαβούρα και Βαβούρας, 2022 καθώς και Βαβούρας και Βαβούρα, 2020).

Ακολουθούν 3 άξονες πολιτικής, μέσω της πράσινης μεγέθυνσης, οι οποίοι θα έπρεπε να συμβάλλουν στην επίτευξη της βιώσιμης οικονομικής μεγέθυνσης:

- Προώθηση της οικολογικής αποτελεσματικότητας, βελτίωση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας στην κατανάλωση και στην παραγωγή και εσωτερίκευση του περιβαλλοντικού κόστους στις τιμές αγοράς, με τον περιορισμό των περιβαλλοντικών πιέσεων που προκαλούνται από την οικονομική μεγέθυνση,
- Βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των κρατών μελών αλλά και άλλων κρατών με μεγαλύτερο ενδιαφέρον, μέσω της εισαγωγής συστήματος «πράσινων λογαριασμών» και οικολογικών φόρων (μεγαλύτερη φορολόγηση των ρυπογόνων δραστηριοτήτων) και της σωστής διαχείρισης των φυσικών πόρων και των αποβλήτων,
- Προαγωγή της συνέργειας και της αμοιβαίας ενισχυόμενων σχέσεων μεταξύ περιβάλλοντος και οικονομίας, με την εκμετάλλευση των δυνατοτήτων που παρέχει η αγορά στις περιβαλλοντικές επενδύσεις υποδομών, στην περιβαλλοντική βιομηχανία και στις περιβαλλοντικές αποδεκτές τεχνολογίες και στα περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες (Βαβούρα και Βαβούρας, 2022).

Σύμφωνα με τον Βαβούρα και την Βαβούρα, (2021), το Συμβούλιο των Υπουργών των χωρών μελών ου ΟΟΣΑ (OECD Ministerial Council Meeting) υπέγραψε τη «Διακήρυξη της Πράσινης Μεγέθυνσης» (Declaration on Green Growth), τον Ιούνιο του 2009.

Καθώς η ανάκαμψη από την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση και στην συνέχεια από την οικονομική ύφεση της περιόδου 2007-2008, απαιτούσε μια διαφορετική στρατηγική οικονομικής μεγέθυνσης από την στρατηγική που ακολουθούσαν οι χώρες στο παρελθόν, οι χώρες μέλη του ΟΟΣΑ, δήλωναν:

- ότι θα ενίσχυναν τις προσπάθειες τους να εφαρμόσουν στρατηγικές πράσινης μεγέθυνσης αναγνωρίζοντας ότι οι έννοιες πράσινη και μεγέθυνση είναι δυνατόν να μην συγκρούονται αλλά να συμβαδίζουν,
- επιπλέον θα ενθάρρυναν τις πράσινες επενδύσεις, οι οποίες θα συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της οικονομίας βραχυχρόνια και θα βοηθούσαν στην κατασκευή φιλικών υποδομών για την επίτευξη της πράσινης οικονομίας μακροχρόνια,
- είχε δοθεί μεγάλη έμφαση από τον ΟΟΣΑ στις «πράσινες επενδύσεις» οι επενδύσεις στο περιβάλλον καθίσταται μια νέα πηγή οικονομικής μεγέθυνσης (OECD, 2009B).

Γενικά η «Στρατηγική της Πράσινης Μεγέθυνσης» του ΟΟΣΑ, με σκοπό την ανάλυση των επιπτώσεων της οικονομικής μεγέθυνσης στο περιβάλλον και στην ευημερία,

- Θα αναπτύσσονταν ως ένα νέο πλαίσιο λογαριασμών μεγέθυνσης,
- Θα παρείχε συγκεκριμένα μέσα, προκειμένου να βοηθήσουν τις κυβερνήσεις στην εξειδίκευση των πολιτικών εργαλείων για την αποτελεσματικότερη μετάβαση σε μια βιώσιμη οικονομία,
- Θα εξέταζε τρόπους, με τους οποίους οι χώρες μέλη του ΟΟΣΑ, θα υποστήριζαν την πράσινη μεγέθυνση στις αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες οικονομίες,
- Δίνοντας έμφαση στην απασχόληση που θα δημιουργούσε η πράσινη μεγέθυνση, θα διερευνούσε τις ευκαιρίες δημιουργίας θέσεων εργασίας.

(Βαβούρα και Βαβούρας, 2022).

2.6 ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ

Συμπερασματικά, είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η πράσινη μεγέθυνση στηρίζεται στην επιλογή της οικονομικής μεγέθυνσης με συνεκτίμηση κάποιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, με λίγα λόγια, η πράσινη μεγέθυνση έχει απομακρυνθεί από τη μονοδιάστατη έννοια της οικονομικής μεγέθυνσης, καθώς πέρα από την οικονομική ενσωματώνει και την περιβαλλοντική. Αγνοεί όμως την κοινωνική διάσταση (παράδειγμα, οι υψηλοί ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης που παρουσιάστηκαν σε διάφορες χώρες δεν οδήγησαν στην εξάλειψη της φτώχειας), που είναι η τρίτη σημαντική συνιστώσα της βιώσιμης ανάπτυξης. Όπως έχω αναφερθεί και παραπάνω σύμφωνα με την Επιτροπή της για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών, η οικονομική διάσταση της ανάπτυξης είναι το μέσο στην εξυπηρέτηση της κοινωνικής διάστασης, η οποία είναι ο σκοπός της βιώσιμης ανάπτυξης ενώ την περιβαλλοντική ως βάση της βιώσιμης ανάπτυξης, στην προσπάθεια συμβιβασμού του μέσου με την βάση αγνοείται ο σκοπός της βιώσιμης ανάπτυξης (Βαβούρας, 2011).

Το βασικότερο επιχείρημα που έχει χρησιμοποιηθεί για την εγκατάλειψη της βιώσιμης ανάπτυξης υπέρ της πράσινης μεγέθυνσης είναι ότι μέχρι σήμερα η βιώσιμη ανάπτυξη παραμένει μια γενική έννοια χωρίς συγκεκριμένο περιεχόμενο, αντίθετα η πράσινη μεγέθυνση προσφέρει μια ρεαλιστική επιλογή, γύρω από την οποία μπορούμε να οικοδομήσουμε μια συναίνεση προς την πορεία προς τη βιώσιμη ανάπτυξη (Bina, 2013). Αξίζει να αναφέρουμε ότι το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών ανέπτυξε την έννοια της «Πράσινης Οικονομίας», μια έννοια σημαντική, η οποία αποσκοπεί στη βελτίωση της ανθρώπινης ευημερίας και την ανάπτυξη της κοινωνικής ισότητας, ενώ παράλληλα περιορίζει τους κινδύνους που υποβαθμίζουν το περιβάλλον και τις οικολογικές ανισότητες (Βαβούρας και Βαβούρα, 2020).

Δεν φαίνεται να υπάρχει κάποια συμφωνία μεταξύ οικονομολόγων και περιβαλλοντολόγων ούτε καν όσον αφορά την έννοια της βιωσιμότητας, αφού οι πρώτοι επικεντρώνονται στην οικονομική βιωσιμότητα, με την έννοια της διατήρησης του παραγόμενου και μη παραγόμενου κεφαλαίου και οι δεύτεροι, στην οικολογική βιωσιμότητα, που διερευνά τις υλικές ροές από και προς το περιβάλλον διαμέσου της οικονομίας ως προς πιέσεις προς την φέρουσα ικανότητα του φυσικού συστήματος, ένα κρίσιμο σημείο πέρα από το οποίο απειλείται η βιωσιμότητα της βιόσφαιρας (Βαβούρας & Βαβούρα, 2021).

Ένα κοινό στοιχείο της πράσινης μεγέθυνσης με τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι η διασφάλιση των βιώσιμων πρότυπων κατανάλωσης και παραγωγής, διότι η διασφάλιση της βιωσιμότητας προϋποθέτει την υπεύθυνη διαχείριση των περιορισμένων φυσικών πόρων του πλανήτη. Συγκεκριμένα, όπως έχω αναφερθεί στο Κεφάλαιο 1, στην Ατζέντα 2030, στο 12^ο στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης «Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή», η οποία εκτιμάται ότι επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της διασφάλισης βιώσιμων προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής, προκειμένου να διασφαλιστεί η υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή, έτσι ώστε η ικανοποίηση των υλικών αναγκών της ανθρωπότητας δεν θα οδηγεί σε υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων και σε περαιτέρω υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η συρρίκνωση του «υλικού αποτύπωματος¹³», συνιστά σήμερα παγκόσμια επιταγή. Επισημαίνουμε ότι το υλικό αποτύπωμα χρησιμοποιείται ως δείκτης όχι μόνο για την μέτρηση του βαθμού εξυπηρέτησης του 12^{ου} στόχου της Ατζέντας 2030, αλλά και του 8^{ου} στόχου της Ατζέντας που ορίζεται ως «Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Μεγέθυνση». Το υλικό λοιπόν αποτύπωμα αποτελεί σημαντική σημασία για την εκτίμηση της πορείας της ανθρωπότητας προς την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα Ηνωμένα Έθνη, κατά την περίοδο 1990-2000, όταν το παγκόσμιο υλικό αποτύπωμα αυξήθηκε από 43 εκατομμύρια μετρικούς τόνους σε 54 εκατομμύρια (αύξηση 25%), ενώ την περίοδο 2000-2017, το παγκόσμιο υλικό αποτύπωμα αυξήθηκε από 54 δισεκατομμύρια μετρικούς τόνους σε 95 δισεκατομμύρια (αύξηση 70%). Οι άνθρωποι με σκοπό την χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων για την παραγωγή και κατανάλωση ασκούν πιέσεις στο περιβάλλον. Αυτές οι πιέσεις αυξάνονται με ταχύτετους ρυθμούς, κατά συνέπεια να οδηγήσουν στο όριο την οικολογική αποδοτικότητα του πλανήτη. Σύμφωνα λοιπόν με το υλικό αποτύπωμα, δεν μπορούμε να οδηγηθούμε σε αισιόδοξα συμπεράσματα για το μέλλον. Όχι μόνο η βιώσιμη ανάπτυξη έχει αποδειχθεί ως ρητορική έννοια αλλά παρόλο που η πράσινη μεγέθυνση και η πράσινη οικονομία περιορίζονται στην περιβαλλοντική διάσταση έχουν αποδειχθεί το ίδιο ρητορικές (Βαβούρας και Βαβούρα, 2020).

Μπορεί να υποστηριχτεί ότι και η πράσινη μεγέθυνση παραμένει σε μεγάλο βαθμό ένα πολιτικό ιδεολόγημα, χωρίς να έχει εξελιχθεί σε μια αυστηρά προσδιορισμένη έννοια,

---

¹³Υλικό αποτύπωμα (material footprint) ορίζεται ως το συνολικό μέγεθος των πρώτων υλών που εξορύσσονται με σκοπό την ικανοποίηση των αναγκών τελικής κατανάλωσης και συνιστά δείκτη πιέσεων που ασκούνται στο περιβάλλον με σκοπό να στηριχτεί η οικονομική μεγέθυνση και να ικανοποιηθούν οι υλικές ανάγκες των ανθρώπων.

κατάλληλη για αξιολόγηση και διαμόρφωση πολιτικών, οι οποίες δεν μπορεί να είναι ολοκληρωμένες, καθώς όπως ανέφερα παραπάνω απουσιάζει συνειδητά η κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης (Βαβούρα και Βαβούρας, 2022).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

3.1 ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ

Περιβάλλον είναι το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες (παρ.1 του άρθρου 2 του νόμου 1650/1986) (Μπάλιας, 2009).

Η ποιότητα του περιβάλλοντος έχει πολλές διαστάσεις. Η ζωή μας επηρεάζεται από τον αέρα που αναπνέουμε, την ομορφιά της φύσης, και από την βιοποικιλότητα¹⁴ που ερχόμαστε σε επαφή. Η παραγωγικότητα των φυσικών πόρων στην παραγωγή των αγαθών και υπηρεσιών επηρεάζεται από το κλίμα, τη βροχή και από τα θρεπτικά συστατικά του εδάφους. Ο κόσμος που ζούμε βιώνει υπερβολικό θόρυβο, μεγάλη αύξηση του πληθυσμού, κινδυνεύει από πυρηνικές καταστροφές κ.λπ. Αυτές και άλλες διαστάσεις της ποιότητας του περιβάλλοντος ενδέχεται να ανταποκρίνονται στην οικονομική μεγέθυνση (Grossman and Krudger, 1994).

Οι προσδιοριστικοί παράγοντες της υποβάθμισης του περιβάλλοντος είναι:

- Η αύξηση του πληθυσμού, η οποία αποτελεί σημαντική πηγή οικονομικής μεγέθυνσης, διαμέσου της συμβολής της στην αύξηση των παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας. Η αύξηση του πληθυσμού οδηγεί επίσης στην αύξηση της κατανάλωσης και της παραγωγής, η οποία με την σειρά της οδηγεί

---

¹⁴Βιοποικιλότητα ονομάζεται η ποικιλία των οικοσυστημάτων (φυσικό κεφάλαιο), των ειδών και γονιδίων που υπάρχουν στον κόσμο ή σε ένα συγκεκριμένο οικότοπο. Έχει ζωτική σημασία για την ευημερία του ανθρώπου, διότι παρέχει υπηρεσίες, οι οποίες στηρίζουν τις οικονομίες και τις κοινωνίες μας (Ταταράκης και Καϊλά, 2021).

στην αύξηση της ζήτησης των φυσικών πόρων και την αύξηση των αποβλήτων, όπου τα τελευταία οδηγούν στην αύξηση της ρύπανσης. Οι αυξήσεις λοιπόν του πληθυσμού οδηγούν στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

- Η φτώχεια αποτελεί όχι μόνο αίτιο, αλλά και υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Οι φτωχοί άνθρωποι αναγκάζονται να στηρίζουν την επιβίωση τους στην υπερβολική χρήση των φυσικών πόρων, ενώ παράλληλα το υποβαθμισμένο περιβάλλον οδηγεί πιο γρήγορα στη φτώχεια. Η εξάλειψη της φτώχειας είναι σημαντικός παράγοντας μείωσης της υποβάθμισης του περιβάλλοντος.
- Η αστικοποίηση με την μορφή μεταφοράς του πληθυσμού από την ύπαιθρο στα αστικά κέντρα, μεγαλώνει σε μεγάλο βαθμό τα προβλήματα του περιβάλλοντος, καθώς αυξάνεται η ζήτηση για φυσικούς πόρους και αυξάνονται απεριόριστα τα απόβλητα και η ρύπανση (ατμοσφαιρική, θαλάσσια, κ.λπ.) με αποτέλεσμα η υποβάθμιση του περιβάλλοντος να αυξάνει με την δημιουργία μεγάλων αστικών κέντρων και την διερεύνηση των υποβαθμισμένων αστικών περιοχών.
- Τέλος, η εκβιομηχάνιση είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες υποβάθμισης του περιβάλλοντος. Η βιομηχανία από την μια μεριά, χρησιμοποιεί ως εισροές στην παραγωγή μεγάλες ποσότητες φυσικών πόρων (πολλοί από τους οποίους είναι μη ανανεώσιμοι όπως, πετρέλαιο, φυσικό αέριο, άνθρακας, χαλκός, σίδηρος κ.λ.π.), συμβάλλοντας σημαντικά στην εξάντληση τους, ενώ από την άλλη προκαλεί περιβαλλοντική υποβάθμιση (Βαβούρας, 2016).

Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος δεν προέρχεται μόνο από τους παραπάνω παράγοντες, αλλά προέρχεται και από τις αποτυχίες της αγοράς και της πολιτικής:

- Οι αποτυχίες της αγοράς, λαμβάνουν χώρα είτε επειδή δεν υπάρχουν καθόλου αγορές για ορισμένα περιβαλλοντικά αγαθά, λόγω των δυσκολιών καθορισμού διανομής και επιβολής δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στα αγαθά αυτά ή του υψηλού κόστους σύστασης και λειτουργίας των αγορών, είτε εξαιτίας της λειτουργίας των αναποτελεσματικών αγορών.
- Οι αποτυχίες ή οι αστοχίες της πολιτικής, οι οποίες οφείλονται στην ανεπάρκεια των κυβερνήσεων να καθιερώσουν τις αναγκαίες συνθήκες για την αποτελεσματική λειτουργία των αγορών, περιβαλλοντικών αγαθών και στην ανεπιτυχή παρέμβαση των κυβερνήσεων στις αγορές περιβαλλοντικών αγαθών (Βαβούρας, 2016).

3.2 ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ

Ένα από τα αμφιλεγόμενα θέματα στα οικονομικά είναι η σχέση μεταξύ οικονομικής μεγέθυνσης και περιβάλλοντος. Σύμφωνα με τους κλασικούς οικονομολόγους, τα περιβαλλοντικά προβλήματα αναδύονται λόγω της αποτυχίας του συστήματος τιμών. Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το Schumpeter, η δημιουργία των νέων βιομηχανιών βασισμένων σε νέες τεχνολογίες βασίζεται στην οικονομική μεγέθυνση. Ποιοτικές αλλαγές αναπόφευκτα οδηγούν σε ποιοτικές αλλαγές του φυσικού περιβάλλοντος (Giannias et al, 2003).

Η σχέση μεταξύ της οικονομικής μεγέθυνσης και του περιβάλλοντος είναι και ενδέχεται να παραμείνει σε αντιπαράθεση μεταξύ των οικονομολόγων.

Το 1798, ο Thomas Malthus, πρωτοπόρος στην οικονομική θεωρία, δημοσίευσε το «Δοκίμιο για τις αρχές αύξησης του πληθυσμού». Στο δοκίμιο τόνισε ότι «η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού, μπορεί να περιορίσει την οικονομική ανάπτυξη εξαιτίας των αγροτικών περιορισμών, με αποτέλεσμα να οδηγούν την κοινωνία στην κατάρρευση» (Kizildagli).

Μερικοί οικονομολόγοι πιστεύουν ότι η δημιουργία των περιβαλλοντικών προβλημάτων οφείλεται στην αποτυχία των κυβερνήσεων, στην αντιμετώπιση της υπερθέρμανσης του πλανήτη και την συνεχόμενη αύξηση του πληθυσμού στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, ως θετική απόδειξη της αchorταγίας των ανθρώπων και στην αποτυχία τους να προλαμβάνουν (Brock & Taylor, 2004).

Άλλοι, βλέπουν το ποτήρι μισογεμάτο. Τονίζουν την τεράστια πρόοδο, η οποία έχει γίνει στην αστική συλλογή απορριμμάτων, βελτιώσεις στην ποιότητα του αέρα σε ένα μεγάλο πλήθος πόλεων και λόγω της τεχνολογικής πρόοδου, θαύματα στις ανθρώπινες συνθήκες διαβίωσης (Brock & Taylor, 2004).

Το 1987, όπως έχω αναφερθεί στο 1^ο Κεφάλαιο, η Gro Harlem Brundtland, έψαχνε τρόπους αντιμετώπισης βιώσιμης ανάπτυξης, εισάγοντας την ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτή η αισιόδοξη άποψη πιστεύει ότι η ανθρώπινη ευφυΐα έχει την ικανότητα να εφεύρει λύσεις που συσχετίζονται με την περιβαλλοντική υποβάθμιση, εξαιτίας της συνεχόμενης οικονομικής μεγέθυνσης αναζητώντας τρόπους αντιμετώπισης της (Kizidagli).

Η μεν πρώτη ομάδα των οικονομολόγων επικεντρώνεται στα απομείναντα και σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα της ημέρας, ενώ η δεύτερη ομάδα επικεντρώνεται στην μακρά, μερικές φορές απρόβλεπτη ιστορία της καλυτέρευσης του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων.

Αυτές οι απόψεις δεν είναι αντιφατικές, καθώς η θεωρία της οικονομικής μεγέθυνσης μας προσφέρει όλα τα εργαλεία τα οποία είναι αναγκαία για να ανακάμψη της σχέσης μεταξύ των περιβαλλοντικών προβλημάτων του σήμερα με την πιθανότητα της βελτίωσης τους στο μέλλον. Μας δίνουν την δυνατότητα να ξεκαθαρίσουμε τις αντικρουόμενες αυτές απόψεις με την χρήση θεωρίας και εάν οι διαφορές παραμένουν να δημιουργηθούν χρήσιμα εμπειρικοί έλεγχοι οι οποίοι ποσοτικοποιούν σχετικά μεγέθη (Brock & Taylor, 2004).

Σύμφωνα με τον Βαβούρα (2016), διακρίνονται τέσσερα είδη επιδράσεων της οικονομικής μεγέθυνσης στο ποιότητα του περιβάλλοντος:

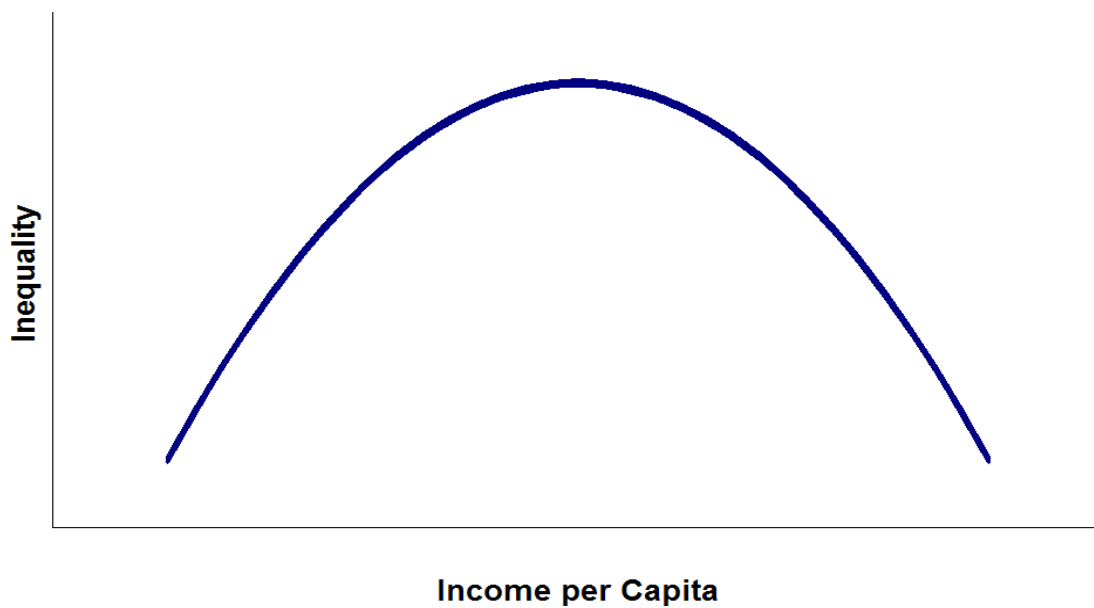
- **Επιδράσεις κλίμακας.** Η αύξηση του παραγόμενου προϊόντος με δεδομένες τεχνικές παραγωγής, απαιτεί περισσότερες ποσότητες εισροών, με αποτέλεσμα τη χρησιμοποίηση μεγαλύτερης ποσότητας φυσικών πόρων στην παραγωγή, ενώ παράλληλα το αυξημένο προϊόν συνδέεται με την αύξηση της ρύπανσης και των άλλων περιβαλλοντικών επιδράσεων. Συνεπώς η οικονομική μεγέθυνση προκαλεί επιδράσεις κλίμακας, οι οποίες έχουν αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον.
- **Επιδράσεις σύνθεσης του παραγόμενου προϊόντος.** Σε χαμηλά επίπεδα εισοδήματος, η οικονομική δραστηριότητα είναι κατά βάση αγροτική. Σταδιακά η οικονομική δραστηριότητα μετατοπίζεται από τον αγροτικό τομέα προς το βιομηχανικό τομέα με αποτέλεσμα την επιτάχυνση της εξάντλησης των φυσικών πόρων και την αύξηση της υποβάθμισης του περιβάλλοντος. Σε υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος, η οικονομική δραστηριότητα μετατοπίζεται από τον τομέα των βιομηχανιών στον τομέα των υπηρεσιών και στον τομέα της πιο ελαφριάς βιομηχανίας όπου συνδέεται με τον περιορισμό της ρύπανσης του περιβάλλοντος και των άλλων περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην παραγωγή.
- **Επιδράσεις σύνθεσης των εισροών.** Με την αύξηση του εισοδήματος, μεταβάλλεται και η σύνθεση των εισροών, που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή του προϊόντος, από εκείνες που προκαλούν περισσότερη ρύπανση του περιβάλλοντος όπως ο άνθρακας, σε εκείνες που προκαλούν λιγότερη ρύπανση στο περιβάλλον όπως το φυσικό αέριο.
- **Επιδράσεις της τεχνολογίας.** Η αύξηση του εισοδήματος, οδηγεί στην επίτευξη των υψηλότερων ρυθμών τεχνολογικής προόδου. Η τεχνολογική πρόοδος αυξάνει την παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής, με συνέπεια τον περιορισμό

της ρύπανσης του περιβάλλοντος ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος. Επίσης, οι βελτιώσεις της τεχνολογίας υποκαθιστούν τις παλαιές ρυπογόνες τεχνολογίες με νέα φιλική προς το περιβάλλον τεχνολογία, η οποία οδηγεί στον περιορισμό της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, στην ανακύκλωση των αποβλήτων και στον μετασχηματισμό τους σε μορφές λιγότερο περιβαλλοντικά επιβλαβείς.

3.3 Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΚΑΜΠΥΛΗ KUZNETS

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, άρχισε να λαμβάνει ιδιαίτερη έκταση η διερεύνηση των επιπτώσεων της οικονομικής μεγέθυνσης στο περιβάλλον. Οι Grossman και Krudger, το έτος 1991, παρατήρησαν ότι ενώ ορισμένοι τύποι ρύπων αυξάνονται σε χαμηλά επίπεδα εισοδήματος διαπίστωσαν ότι σε υψηλά επίπεδα εισοδήματος, υπάρχει ένα σημείο καμπής που πέρα από το οποίο οι αυξήσεις του εισοδήματος οδηγούν σε μειώσεις της ρύπανσης του περιβάλλοντος.

Η σχέση αυτή μεταξύ εισοδήματος και υποβάθμισης του περιβάλλοντος δεν παραμένει σταθερή, καθώς από θετική που είναι αρχικά, μεταβάλλεται σε αρνητική στη συνέχεια, καθώς οι οικονομίες επιτυγχάνουν ένα επίπεδο εισοδήματος, στο οποίο τα άτομα ζητούν και έχουν τα μέσα να επιτύχουν τον περιορισμό της υποβάθμισης του περιβάλλοντος. Αυτή η θέση όπου σε χαμηλά επίπεδα εισοδήματος αυξάνεται η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, ενώ μειώνεται σε υψηλά επίπεδα εισοδήματος, οδήγησε τον S.Kuznets, οικονομολόγο το 1954, στην διατύπωση της υπόθεσης της περιβαλλοντικής καμπύλης Kuznets (Environmental Kuznets Curve-EKC). Η περιβαλλοντική καμπύλη Kuznets (η οποία μας δείχνει την μακροχρόνια σχέση μεταξύ της υποβάθμισης του περιβάλλοντος και της οικονομικής μεγέθυνσης) είναι ανάλογη με την «καμπύλη Kuznets», ο οποίος υποστήριξε την θέση ότι καθώς αυξάνεται το κατά κεφαλή εισόδημα, αυξάνεται αρχικά και η αναδιανομή του, αλλά μετά από κάποιο σημείο καμπής, αυτή η άνιση διανομή του εισοδήματος αρχίζει να περιορίζεται καθώς αυξάνεται το κατά κεφαλή εισόδημα. Διαπίστωσε ότι αυτή η σχέση μεταξύ κατά κεφαλή και αναδιανομής του εισοδήματος είναι της μορφής ανεστραμμένου-U (inverted-U). Η καμπύλη αυτή παρουσιάζεται στο Σχήμα 3 (Βαβούρας, 2016).

Σχήμα 3: Η Καμπύλη Kuznets (Κάθετη γραμμή: Inequality=Ανισότητα, Οριζόντια γραμμή: Income per Capita =Κατά κεφαλή εισόδημα¹⁵

Η καμπύλη Kuznets έγινε ιδιαίτερα δημοφιλής από το World Bank's World Development Reports (1992), το οποίο διατύπωσε ότι η καλύτερη οικονομική δραστηριότητα υποβαθμίζει το περιβάλλον είναι βασισμένη σε στατικές υποθέσεις όσον αφορά την τεχνολογία περιβαλλοντικές επενδύσεις (Stern, 2003).

Σύμφωνα με τον Panayotou (1993) και Tucker (1995), επιβεβαιώνεται ότι η περιβαλλοντική καμπύλη Kuznets, έχει παρατηρηθεί σε πολλά επίπεδα ρύπων όπως στο διοξείδιο του άνθρακα, σε οξείδια του αζώτου και του θείου, σε λύματα καθώς και σε χημικές ουσίες που απελευθερώνονται σε νερό και αέρα.

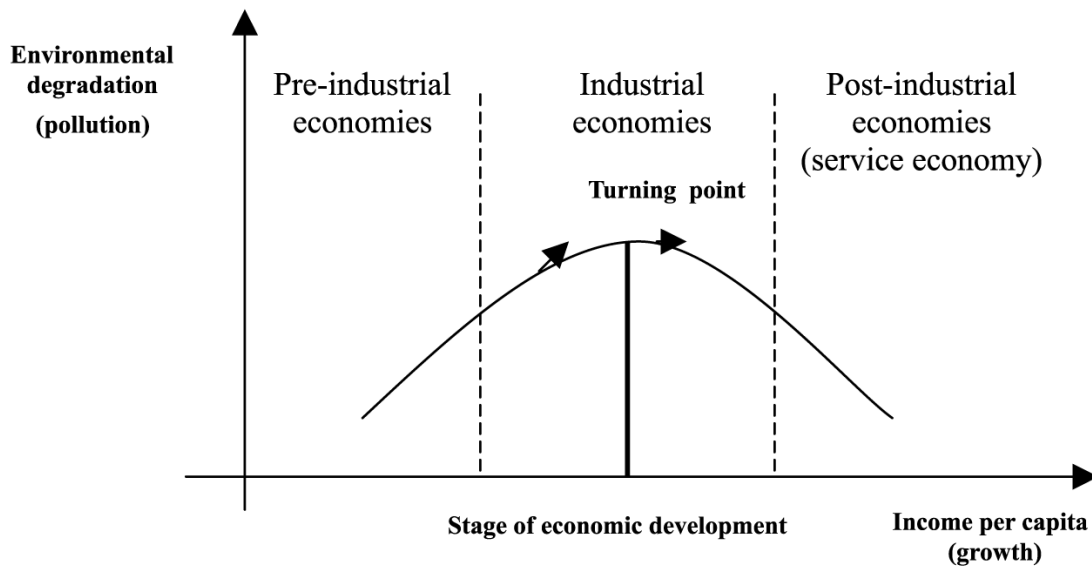
Η υπόθεση του Porter (Porter Hypothesis), βαδίζει στα χνάρια της περιβαλλοντικής καμπύλης Kuznets, ο οποίος υποστήριξε ότι οι ρυπογόνες επιχειρήσεις ενδέχεται να ωφελούνται από τις αυστηρές περιβαλλοντικές πολιτικές, διότι θα αναγκαστούν να εισάγουν στην παραγωγή τους καθαρότερες τεχνολογίες και περιβαλλοντικές βελτιώσεις. Συνεπώς, η εισαγωγή των καινοτομιών θα οδηγήσουν στην βελτίωση της παραγωγής και της αξίας του προϊόντος. Αποτέλεσμα, η οικονομική ανάπτυξη έχει θετική επιρροή στο περιβάλλον.

¹⁵ <https://el.eferrit.com>

Μια άλλη υπόθεση, αυτή του Beckerman (1992) υποστηρίζοντας ότι .... «υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι παρόλο που η οικονομική μεγέθυνση συνήθως οδηγεί σε περιβαλλοντική υποβάθμιση κατά τα πρώτα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας, τελικά ο καλύτερος τρόπος για να διατηρήσεις ένα υγιές περιβάλλον, είναι να γίνεις πλούσιος» (Stern, 2003).

Σύμφωνα με τον Βαβούρα (2016), θεωρώντας το κατά κεφαλή εισόδημα ως κατά προσέγγιση δείκτη του σταδίου οικονομικής ανάπτυξης, ο Panayotou, προχώρησε στον συνδυασμό της περιβαλλοντικής καμπύλης Kuznets με τα στάδια της οικονομικής ανάπτυξης, στο οποίο βρίσκονται οι διάφορες χώρες. Διέκρινε τρία στάδια:

- Τις προβιομηχανικές οικονομίες: καθώς βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης, τόσο η ποσότητα, όσο και η ένταση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης περιορίζονται στις επιπτώσεις, οι οποίες συνδέονται με την οικονομική δραστηριότητα της επιβίωσης.
- Τις βιομηχανικές οικονομίες: καθώς εντείνονται τόσο η χρήση των φυσικών πόρων, όσο και η αγροτική δραστηριότητα και αναπτύσσεται η βιομηχανία, οδηγούμαστε πιο γρήγορα στην εξάντληση των φυσικών πόρων και στην δημιουργία περισσότερων αποβλήτων.
- Τις μεταβιομηχανικές οικονομίες: σε υψηλά επίπεδα ανάπτυξης, η μεταβολή της οικονομικής δραστηριότητας προς τις επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας, αλλά και προς τον τομέα των υπηρεσιών, έχει ως αποτέλεσμα αποτελεσματικότερες τεχνολογίες και στροφή προς αυξημένη ζήτηση για περιβαλλοντική ποιότητα, παράγοντες που οδηγούν στον περιορισμό της υποβάθμισης του περιβάλλοντος. Η ανάλυση του Panayotou, εμφανίζεται στο σχήμα 4.

Source: Panayotou (1993)

Σχήμα 4: (Panayotou,1993) (Οικονόμου, 2015)

Σύμφωνα με τον Stern (2013), το ΕΚΚ μας δίνει εξηγήσεις σύμφωνα με τους ακόλουθους «κατά προσέγγιση παράγοντες»:

- Η κλίμακα της παραγωγής συνεπάγεται αναπτυσσόμενη παραγωγή σε δεδομένες αναλογίες συντελεστή παραγωγής, στο μίγμα παραγωγής και στην κατάσταση της τεχνολογίας.
- Διαφορετικές βιομηχανίες έχουν διαφορετικές εντάσεις ρύπανσης και συνήθως το μίγμα παραγωγής μεταβάλλεται σε όλη την πορεία της οικονομικής ανάπτυξης.
- Οι αλλαγές στο μείγμα εισροών συνεπάγονται υποκατάσταση των λιγότερων επιβλαβών στο περιβάλλον για πιο επιζήμιες εισόδους και αντίστροφα.
- Μεταβολές στην κατάσταση της τεχνολογίας περιλαμβάνουν αλλαγές 1) στην αποδοτικότητα παραγωγής με την χρήση λιγότερο ρυπογόνων εισροών, με σταθερούς τους άλλους παράγοντες 2) ειδικές τεχνικές στην εκπομπή ρύπων στην διαδικασία παραγωγής συνεπάγονται λιγότεροι ρύποι ανά μονάδα εισροής.

Σύμφωνα με τον Βαβούρα (2016), οι κριτικοί του θεωρήματος του ΕΚΚ, διατύπωσαν την άποψη ότι ακόμη και με την αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος, η οικονομική ανάπτυξη δημιουργεί νέους ρύπους, όπως οι καρκινογόνες χημικές ουσίες, με αποτέλεσμα την μετατόπιση της καμπύλης ΕΚΚ προς τα πάνω, δηλαδή περισσότερη υποβάθμιση του περιβάλλοντος, ενώ σύμφωνα με υποστηρικτές του θεωρήματος του

ΕΚC, η περιβαλλοντική καμπύλη Kuznets, μετατοπίζεται κάτω και αριστερά, καθώς προκαλεί λιγότερους ρύπανση στα πρώτα στάδια της οικονομικής ανάπτυξης και η ρύπανση αρχίζει να μειώνεται σε χαμηλά επίπεδα του εισοδήματος.

Υπάρχουν τέσσερις παράγοντες, οι οποίοι συμβάλλουν στην μετατόπιση της καμπύλης Kuznets προς τα κάτω και αριστερά,

- Η χρήση αποτελεσματικότερων τεχνολογιών στην παραγωγή
- Η μεταβολή των προτύπων κατανάλωσης
- Η διαμόρφωση κατάλληλης περιβαλλοντικής συνείδησης
- Η εφαρμογή κατάλληλης πολιτικής τιμών όσων αφορά τους φυσικούς πόρους

Το «περιβαλλοντικό ντάμπινγκ» (environmental dumping). Συγκεκριμένα παρατηρείται το φαινόμενο η παραγωγή των ρυπογόνων αγαθών τείνει να συγκεντρώνεται στις χώρες χαμηλού εισοδήματος, όπου δεν υπάρχει καλή περιβαλλοντική προστασία, ενώ η κατανάλωση των αγαθών αυτών να γίνεται στις χώρες υψηλού εισοδήματος, όπου η περιβαλλοντική προστασία είναι αυξημένη. Αποτέλεσμα, η μείωση ρύπων σε κάποιες χώρες, (όπως οι οικονομικά αναπτυγμένες) οδηγεί στην αύξηση των ρύπων σε κάποιες άλλες, (όπως οι οικονομικά αναπτυσσόμενες). Αυτή η θέση ονομάζεται επίσης «Υπόθεση της μετατόπισης¹⁶».

Εάν η ύπαρξη της περιβαλλοντικής καμπύλης Kuznets γίνει αποδεκτή, αυτό σημαίνει ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος είναι ένα μεταβατικό φαινόμενο της οικονομικής μεγέθυνσης και ότι ο καλύτερος τρόπος περιορισμού της περιβαλλοντικής ρύπανσης είναι η αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος. Μόνο με την αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος, βελτιώνεται το βιοτικό επίπεδο και είναι δυνατόν να εφαρμοστούν αποτελεσματικές περιβαλλοντικές πολιτικές. Όμως από την άλλη μεριά, η βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος δεν συμβαίνει αυτόματα κατά την διαδικασία της οικονομικής μεγέθυνσης, συνεπώς η καμπύλη Kuznets, δεν είναι ένα φαινόμενο που συμβαίνει νομοτελειακά. Δηλαδή δεν υπάρχουν κάποιες φυσικές δυνάμεις, οι οποίες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Η αύξηση του εισοδήματος δημιουργεί απλά τις προϋποθέσεις για περιβαλλοντική αναβάθμιση,

---

¹⁶«Υπόθεση της μετατόπισης» (displacement hypothesis) είναι η μεταφορά των ρυπογόνων βιομηχανιών από τις οικονομικά ανεπτυγμένες στις αναπτυσσόμενες οικονομίες (Παράδειγμα, η πολιτική των πολυεθνικών επιχειρήσεων).

προσφέροντας τους αναγκαίους πόρους για την επιτυχία της και την αύξηση της ζήτησης για την βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος.

Η βελτίωση όμως της ποιότητας του περιβάλλοντος εξαρτάται από τις κατάλληλες πολιτικές, τους κατάλληλους θεσμούς και τους τρόπους λειτουργίας των αγορών. Ειδικά η περιβαλλοντική νομοθεσία και τα κίνητρα που στηρίζονται στους μηχανισμούς της αγοράς για τον περιορισμό των περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο.

Από την εμπειρική έρευνα φαίνεται ότι η καμπύλη Kuznets, είναι ισχυρή για ορισμένους τύπους ρύπων όπως διοξείδιο του θείου και δεν είναι το ίδιο για όλες τις χώρες, ενώ άλλοι τύποι ρύπων, όπως εκπομπές άνθρακα έχουν θετική σχέση με το εισόδημα (Βαβούρας, 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε.

Τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο, όσο και σε επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφαρμόστηκαν πολιτικές, δράσεις, προγράμματα και στρατηγικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη σχέση της με το περιβάλλον. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχοντας ως πρότυπο τον ΟΗΕ, χάραξε το δικό της δρόμο για μια βιώσιμη ανάπτυξη των παρόντων και μελλοντικών γενεών.

Ο όρος της βιώσιμης ανάπτυξης ξεκίνησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, την γνωστή ως «Συνθήκη του Μάαστριχτ», η οποία υπεγράφη στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992, πριν από τη Διάσκεψη του Ρίο. Την ίδια περίοδο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε Το πέμπτο Πρόγραμμα: «Η Νέα Στρατηγική για το Περιβάλλον και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» (The Fifth Programme: “A New Strategy for the Environment and Sustainable Development”) (Commission of the European Communities “Towards Sustainability” {COM(92)23 final Vol II}.

Στην συνέχεια στο Άμστερνταμ, στις 2 Οκτωβρίου 1997, υπεγράφη «η Συνθήκη του Άμστερνταμ», η οποία τροποποίησε την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Βαβούρας και Βαβούρα, 2019).

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ του Ιουνίου του 2001, στο οποίο θεσπίστηκε η πρώτη Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (A European Union Strategy for Sustainable Development) χαρακτηρίστηκε ως ο σημαντικότερος σταθμός στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς δόθηκε έμφαση στην προσθήκη του πυλώνα της περιβαλλοντικής προστασίας (Commission of the European Communities, 2001), η οποία οδήγησε στη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (European Commission, 2002). Τα μέτρα της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη ήταν τα ακόλουθα:

- Η υποχώρηση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης από την οικονομική ανάπτυξη
- Η αλλαγή των καταναλωτικών και παραγωγικών προτύπων
- Η ολιστική θεώρηση και ο συντονισμός όλων των τομεακών πολιτικών
- Η εσωτερίκευση του εξωτερικού, κοινωνικού και περιβαλλοντικού κόστους

- Η κοστολόγηση των επιπτώσεων των επιμέρους πολιτικών σε προϊόντα και υπηρεσίες (Παπαϊωάννου και Μαυροειδής, 2005).

Ενώ η διακήρυξη του Γκέτεμποργκ θεωρήθηκε ως ο πυρήνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάποιες μη βιώσιμες τάσεις, όπως η κλιματική αλλαγή, η διερεύνηση του χάσματος μεταξύ των πλούσιων και φτωχών και η γήρανση του πληθυσμού στις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες, διαπιστώθηκε η ανάγκη για μια αποτελεσματικότερη στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Βαβούρας και Βαβούρα, 2019). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προχώρησε στην επανεξέταση το 2006 (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο DOC 10917/06) και αναθεώρησε το 2009 για την διασφάλιση της βιωσιμότητας στο μέλλον {COM(2009) 400 final}.

Από το 2010 η βιώσιμη (αιεφόρος) ανάπτυξη ενσωματώθηκε στην επιβεβαιωθείσα από τη σημερινή Επιτροπή στρατηγική «Ευρώπη 2020» {COM(2010) 2020 final}, η οποία κινείται γύρω από την εκπαίδευση και την καινοτομία («έξυπνη»), τις χαμηλές εκπομπές άνθρακα, την ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή, τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο («βιώσιμη»), τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη μείωση της φτώχειας («χωρίς αποκλεισμούς»){COM(2016) 739 final}.

Το 2015 ήταν μια χρονιά ύψιστης σημασίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη συμβολή της στην ανθρωπότητα και στο περιβάλλον σε παγκόσμιο επίπεδο. Όπως έχω αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι παγκόσμιοι ηγέτες ενέκριναν στο πλαίσιο της 70^{ης} Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών στις 25 Σεπτεμβρίου 2015, την Ατζέντα 2030 για τους 17 στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης {Ψήφισμα A/RES/70/1 των Ηνωμένων Εθνών}.

Σύμφωνα με τους 17 στόχους, 169 υποστόχους και 235 + δείκτες της βιώσιμης ανάπτυξης, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύτηκε για εξάλειψη της φτώχειας και επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης έως το 2030 σε όλο τον κόσμο. Όλες οι χώρες ανεπτυγμένες ή μη έχουν την ευθύνη για την υλοποίηση των στόχων αυτών {COM(2016) 739 final}.

Σύμφωνα με την Eurostat, 2020A, «η Ατζέντα 2030», γίνεται η πρώτη παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξης, Ατζέντα.

Στις 12 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, εγκρίθηκε από 181 χώρες στο Παρίσι, στη Διάσκεψη του ΟΗΕ για την Κλιματική Αλλαγή (COP21), η «Συμφωνία του Παρισιού» και αποτέλεσε την πρώτη οικουμενική, νομικά δεσμευτική, τουλάχιστον για ορισμένα τμήματα της, παγκόσμια συμφωνία για το κλίμα. Τέθηκε σε ισχύ στις 4 Νοεμβρίου 2016. Στόχος της διεθνούς «Συνθήκης του Παρισιού» ήταν να διατηρήσει την αύξηση της μέσης παγκόσμιας θερμοκρασίας σε καλή κατάσταση κάτω από τους 2°C και να

περιοριστεί στους 1,5 °C πάνω από τα προβιομηχανικά επίπεδα, με τη συνεισφορά τόσο των ανεπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών (Παπαθεοδώρου και Σακελλαρόπουλος, 2020).

Με τη στρατηγική «Εμπόριο για όλους», {COM(2015) 497 final}, η οποία εγκρίθηκε αμέσως μετά το θεματολόγιο των Ηνωμένων Εθνών του 2030, η Ε.Ε δεσμεύεται για την εφαρμογή μιας υπεύθυνης πολιτικής για το εμπόριο και τις επενδύσεις ως μέσο εφαρμογής των ΣΒΑ, που θα οδηγήσει στην τόνωση της απασχόλησης, της βιώσιμης ανάπτυξης και των επενδύσεων στην Ευρώπη και εκτός αυτής.

Το 2016 και έπειτα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε σε πολλές ακόμα εκθέσεις, αναφορές, προγράμματα δράσεων προκειμένου να εκπληρώσει το όραμα της για το κλίμα και τη βιωσιμότητα.

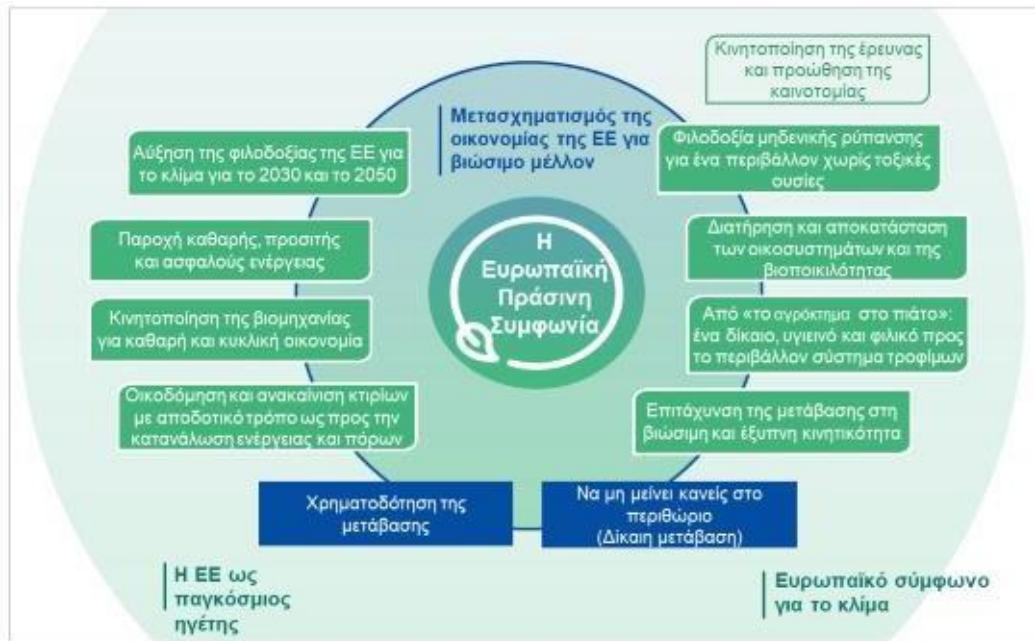
Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2019, σύμφωνα με την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Ετήσια Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 2020» ορίστηκαν τέσσερις σημαντικοί, στενά αλληλένδετοι και αλληλοενισχυόμενοι παράμετροι της οικονομικής πολιτικής της Ε.Ε για τα επόμενα έτη: 1) η περιβαλλοντική βιωσιμότητα, 2) η αύξηση της παραγωγικότητας, 3) η δικαιοσύνη και η μακροοικονομική σταθερότητα, 4) η σωστή κατεύθυνση στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, στις επενδύσεις και στις υπεύθυνες δημοσιονομικές πολιτικές σε όλα τα κράτη μέλη {COM(2019) 650 final}.

Επίσης, τον Δεκέμβριο του 2019, μια νέα αναπτυξιακή Στρατηγική, η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία με Πρόεδρο της Επιτροπής, την κα. Ούρσουλα Φον ντερ Λάιεν, αποτελεί απάντηση στις νέες προκλήσεις που θέτει η κλιματική αλλαγή και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, βελτιώνοντας την ποιότητα της ζωής των σημερινών και των μελλοντικών γενεών. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία είναι αναπόσπαστο τμήμα της Στρατηγικής της Επιτροπής για την υλοποίηση του Θεματολογίου των Ηνωμένων Εθνών για το 2030 και της Ατζέντας 2030¹⁷.

Οι στόχοι και οι σκοποί της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, πρόκειται να εφαρμοστούν μέσα σε 10 χρόνια. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία αποτελεί τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050 και δείχνουν ξεκάθαρα την σταδιακή μετάβαση από τη βιώσιμη ανάπτυξη στην πράσινη μεγέθυνση ή ανάπτυξη (Vavoura and Vavouras, 2021)

---

¹⁷ <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

Σχήμα 5: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία», πίνακας 1,σελ.3.

4.2 Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΛΙΜΑ

Η Ευρώπη προχωρά με γρήγορους ρυθμούς στην μετάβαση προς μια οικονομία, η οποία δίνει περισσότερα στον πλανήτη απ' όσα παίρνει. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ότι σε παγκόσμιο επίπεδο, κατά την κρίσιμη αυτή δεκαετία απαιτείται φιλοδοξία και δράση, ώστε,

- να διασφαλιστεί η εφαρμογή της συμφωνίας του Παρισιού
- να επιτευχθεί κλιματική ουδετερότητα με βιώσιμο τρόπο

Στις 30 Νοεμβρίου - 12 Δεκεμβρίου 2023 στο Ντουμπάι, πραγματοποιήθηκε η 28^η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή (COP28). Στη Διάσκεψη συμμετείχαν 196 χώρες από όλο τον κόσμο. Τα μέρη υπό την προεδρία των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, που συμμετείχαν στη Διάσκεψη COP 28, επιδίωξαν να επιταχύνουν τις δράσεις τους σύμφωνα με την «Συμφωνία του Παρισιού» και της Σύμβασης- Πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή.

«Μια συμφωνία είναι τόσο καλή, όσο και η εφαρμογή της. Αυτή η ιστορική συναίνεση είναι μόνο η αρχή του δρόμου» ΔΡ. Σουλτάνος Άχμεντ Αλ Τζαμπέρ, Πρόεδρος COP 28 ΗΑΕ
 Σε αυτή τη Διάσκεψη, ανακοινώθηκαν οι βασικές δεσμεύσεις και δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

- Επιτάχυνση της μετάβασης από τα ορυκτά καύσιμα αυτή τη δεκαετία.
- Δράση για τη μείωση των εκπομπών κατά 43% έως το 2030 και στην πορεία του κόσμου προς την επίτευξη καθαρών μηδενικών εκπομπών έως το 2050.
- Μέρος της παγκόσμιας δέσμευσης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την ενεργειακή απόδοση με στόχο να προχωρήσει στον τριπλασιασμό της ικανότητας παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και στο διπλασιασμό του ρυθμού βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης έως το 2030. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2,3 δισ. ευρώ από τον προϋπολογισμό της ΕΕ θα διατεθεί για τη στήριξη της ενεργειακής μετάβασης στην ευρωπαϊκή γειτονία και σε ολόκληρο τον κόσμο.
- Χρηματοδοτική αποζημίωση ύψους 175 εκατ. ευρώ από την Ε.Ε και τα κράτη μέλη της για τη μείωση των εκπομπών μεθανίου.
- Χρηματοδότηση άνω των 400 εκατ. ευρώ από την Ε.Ε και τα κράτη μέλη της για την δημιουργία ενός νέου ταμείου απωλειών και ζημιών για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης που σχετίζονται με το κλίμα.
- Εφαρμογή δύο πρώτων ευρωπαϊκών έργων καθαρής τεχνολογίας, τα οποία θα υποστηρίξει η σύμπραξη EE-Catalyst, για την υλοποίηση των στόχων της Ε.Ε για το κλίμα έως το 2030.
- Συνεισφορά της «Ομάδας Ευρώπη» ύψους 20 δισ. ευρώ στην πρωτοβουλία Αφρικής-Ε.Ε για την πράσινη ενέργεια.
- Νέα πρωτοβουλία της «Ομάδας Ευρώπη» που επικεντρώνεται σε αξιακές αλυσίδες μηδενικής αποψίλωσης, προωθεί τις ανταλλαγές πράσινης τεχνολογίας και ενισχύει την ενεργειακή ασφάλεια, προσφέροντας βιώσιμες και αξιόπιστες συνδέσεις και λύσεις σε ολόκληρο τον κόσμο.
- Προκειμένου να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες και τις διαταραχές της παγκόσμιας αγοράς ενέργειας που προκλήθηκαν από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υλοποιεί το σχέδιο REPowerEU¹⁸.

---

¹⁸Το σχέδιο REPowerEU, το οποίο δρομολογήθηκε τον Μάιο του 2022, επιτρέπει στην ΕΕ να εξοικονομεί ενέργεια, να παράγει καθαρή ενέργεια και να διαφοροποιεί τον ενεργειακό εφοδιασμό της.

- Επίτευξη του στόχου των 1,5°C για το κλίμα ώστε να παραμείνει εφικτός αυτός ο στόχος σύμφωνα με τη «Συμφωνία του Παρισιού».

Με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία καθορίστηκε μια νέα Αναπτυξιακή Στρατηγική για την Ευρώπη, της οποίας στόχος είναι μετατρέψει την Ε.Ε σε μια δίκαιη και ευημερούσα κοινωνία, με σύγχρονη και ανταγωνιστική οικονομία, με μηδενικές καθαρές εκπομπές αερίων θερμοκηπίου έως το 2050.

Επίσης, η τελευταία νομοθεσία της Ε.Ε για το κλίμα και την ενέργεια, γνωστή και ως δέσμη “Fit for 55” αναμένεται να μειώσει τις καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55 % έως το 2030. Ακόμα, με την πρόθεση της να ηγηθεί της δράσης για το κλίμα και να διαμορφώσει την πράσινη μετάβαση προς όφελος των πολιτών και των βιομηχανιών, η Ε.Ε:

- υλοποιεί τις υποσχέσεις της προς τους πολίτες και τους εταίρους παγκοσμίως.
- στηρίζει τον πράσινο μετασχηματισμό, με επενδύσεις τόσο στον μετριασμό όσο και στην ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή μέσω της στρατηγικής Global Gateway.
- Στηρίζει επίσης την καθαρή ενέργεια ως τρόπο επίτευξης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης και των δεσμεύσεων της συμφωνίας του Παρισιού¹⁹. Η πρόοδος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τους στόχους και τις προκλήσεις της βιώσιμης ανάπτυξης διατυπώνεται σε εκθέσεις της Eurostat. Η πιο πρόσφατη έκθεση της Eurostat είναι εκείνη του 2023 (Eurostat, 2023), η έβδομη στη σειρά.

Σύμφωνα με την έκθεση, η Ε.Ε έχει σημειώσει πρόοδο για την επίτευξη των περισσότερων στόχων κατά την τελευταία πενταετία, σύμφωνα με τις προτεραιότητες της Επιτροπής σε βασικούς τομείς πολιτικής, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, το 8ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον και το Σχέδιο Δράσης για τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι η Ε.Ε έχει σημειώσει μεγάλη πρόοδο προς την επίτευξη πολλών κοινωνικοοικονομικών στόχων καθώς και αναμένεται μεγαλύτερη πρόοδος στον τομέα του περιβάλλοντος. Σχετικά με την αξιολόγηση των στόχων, θα γίνει λεπτομερή αναφορά στο 6^ο Κεφάλαιο.

---

¹⁹https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/climate-action-and-green-deal/eu-un-climate-change-conference/eu-cop28-climate-change-conference_el

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

5.1 ΔΙΑΣΚΕΥΕΙΣ-ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

Η Ελλάδα ως χώρα Μέλος του ΟΗΕ και χώρα Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για πολλές δεκαετίες, έχει υιοθετήσει πολιτικές, δράσεις, προγράμματα κ.α., για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς σε συμφωνία με τις διεθνείς και ευρωπαϊκές πολιτικές.

Όσον αφορά το διεθνές επίπεδο, από το 1992 έως το 2012 η Ελλάδα έχει ενεργή συμμετοχή στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη (UNCSD). Αυτό αποτυπώνεται στη Διάσκεψη του Ρίο (1992), στη Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ {Ρίο +20 (2012)}. Αποτέλεσμα της τελευταίας, ήταν το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (HLPF²⁰) και η ομάδα εργασίας ανοικτού τύπου {UNGA Open-Working Group (OWG²¹)} με στόχο να προτείνουν τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η εποικοδομητική συμμετοχή της Ελλάδας στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων το 2012, οδήγησε το Σεπτέμβριο του 2015 στην υιοθέτηση της Ατζέντας 2030 και των στόχων της.

Η πρώτη Εθνική Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη {National Strategy for Sustainable Development (NSSD)} πραγματοποιήθηκε το 2002, πριν τη Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ. Στην Εθνική αυτή Στρατηγική, η επιδίωξη της Ελλάδας ήταν η ενίσχυση της περιβαλλοντικής διάστασης. Ακολούθησε η δεύτερη Εθνική Στρατηγική {National Strategy for Sustainable Development (NSSD)} η Διϋπουργική Επιτροπή, σε συμφωνία με την Ανανεωμένη Στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2006, δίνοντας έμφαση σε τέσσερις εθνικές προτεραιότητες, στους τομείς του πολιτισμού, τουρισμού, γεωργίας και χωροταξίας. Εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης, το 2009, μετατοπίστηκαν οι προτεραιότητες της Ελλάδας στην «Πράσινη Ανάπτυξη» (Green Growth) προκειμένου να δοθεί ιδιαίτερη βάση στον μετριασμό και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Τέλος, σε συμφωνία με τη «Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2020» το 2010 έλαβε χώρα το «Πρόγραμμα Αναπτυξιακών Παρεμβάσεων για μια Πραγματική Οικονομία». Στόχος του Προγράμματος αποτελεί η

---

²⁰ <https://hlpf.un.org>

²¹ <https://disarmament.unoda.org/open-ended-working-group/>

αποδοτικότητα των πόρων και επίτευξη χαμηλών επιπέδων άνθρακα, το οποίο αποτελεί αιτία σοβαρής υποβάθμισης του περιβάλλοντος.

Όραμα της Ελλάδας αποτελεί η εφαρμογή του φιλόδοξου και μετασχηματιστικού πλαισίου της Ατζέντας 2030 και των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Η διασφάλιση μιας βιώσιμης ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς αποτελεί πολιτική προτεραιότητα της χώρας. Η εφαρμογή της Ατζέντας 2030 αποβλέπει σε μια νέα, δίκαιη και βιώσιμη αναπτυξιακή πορεία με ταυτόχρονη ισορροπία της οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικής συνοχής και της περιβαλλοντικής προστασίας και του οικολογικού πλούτου της χώρας. Μετά την περίοδο κρίσης, η οποία οδήγησε τη χώρα σε μια σημαντική πτώση του εθνικού προϊόντος και εισοδήματος και στη ραγδαία αύξηση της ανεργίας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η ελληνική οικονομία από το 2016 έδειξε σημαντικά σημάδια ανάκαμψης με αποτέλεσμα, το έτος 2017 αυξήθηκε το ΑΕΠ σε ποσοστό 1.4%. Το νέο οικονομικό μοντέλο της χώρας, στόχος ης οποίας είναι η μακροπρόθεσμη και η ισορροπημένη ανάπτυξη δομείται γύρω από σημαντικούς τομείς της χώρας, όπως το φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, βιομηχανίας, αγροτικού τουρισμού, ανάπτυξης, πολιτισμού, εκπαίδευσης, τεχνολογίας πληροφοριών, ενέργειας, περιβάλλοντος κ.λ.π. Το 2018, μετά από μεγάλη περίοδο διαβουλεύσεων σε κάθε μια από τις 13 Περιφέρειες της χώρας, η Ελληνική Κυβέρνηση υιοθέτησε την «Νέα Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική» με στόχο την ενίσχυση της παραγωγικής βάσης της Ελληνικής Οικονομίας, η οποία οδηγεί σε μια δίκαιη και βιώσιμη ανάπτυξη. «Η Νέα Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική» συμβαδίζει με την Ατζέντα του 2030 και τους 17 στόχους. Οι στόχοι της Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με τις οκτώ εθνικές προτεραιότητες για την προσαρμογή των 17 Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης στις εθνικές ανάγκες και περιστάσεις²².

Σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική, οι προτεραιότητες προσανατολισμένες στο αποτέλεσμα είναι:

1^η Προτεραιότητα: Προώθηση μιας καινοτόμου, ανταγωνιστικής και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

---

²²Τμήμα αυτού του Κεφαλαίου είναι από το: Hellenic Republic Voluntary Republic Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development-High Level Political Forum on Sustainable Development, Greece, July, 2018.

2^η Προτεραιότητα: Προώθηση αξιοπρεπούς εργασίας και πλήρους απασχόλησης για όλους.

3^η Προτεραιότητα: Αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, της φτώχειας, καθώς και παροχή καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης.

4^η Προτεραιότητα: Διασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους και μείωση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων.

5^η Προτεραιότητα: Παροχή, χωρίς αποκλεισμούς, υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης.

6^η Προτεραιότητα: Μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και ενδυνάμωση της προστασίας και της βιώσιμης διαχείρισης του φυσικού κεφαλαίου ως βάσης για την κοινωνική ευημερία.

Προτεραιότητες προσανατολισμένες στην διαδικασία:

7^η Προτεραιότητα: Δημιουργία διάφανων, υπεύθυνων και αποτελεσματικών θεσμών.

8^η Προτεραιότητα: Προώθηση εταιρικών σχέσεων και ενίσχυση ανοικτών, συμμετοχικών και δημοκρατικών διαδικασιών.

Οι κάτωθι παράγοντες ελήφθησαν υπόψη για την υιοθέτηση των παραπάνω προτεραιοτήτων:

- Οι βασικές θεματικές προτεραιότητες των Υπουργείων, που αντανακλούν, μεταξύ άλλων τις σχετικές υποχρεώσεις παγκοσμίως και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Οι απόψεις των κοινωνικών εταίρων και των βασικών ενδιαφερομένων.
- Οι σημαντικοί στόχοι της Εθνικής Στρατηγικής για την Ανάπτυξη.
- Οι διαβουλεύσεις με την ΕΛΣΤΑΤ, σχετικά με την διαθεσιμότητα συγκεκριμένων δεικτών για τους 17 Στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης.
- Οι τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης, οικονομικός, κοινωνικός και περιβαλλοντικός, και οι πέντε θεματικοί άξονες της Ατζέντας 2030.
- Οι πέντε πρωταρχικοί στόχοι ης Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» καθώς και άλλα ευρωπαϊκά πλαίσια και στρατηγικές συμπεριλαμβανομένης της Δήλωσης της Ρώμης (25.3.2017)²³(Hellenic Aid, 2023).

Σύμφωνα με το VRN (2018), Η Εθνική Στρατηγική Ανάπτυξης και οι εθνικές προτεραιότητες για τους 17 στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, έχουν πολλά κοινά στοιχεία, όμως διαφέρουν στην έμφαση στην οποία δίνουν σε κάποια σημεία της βιώσιμης ανάπτυξης, λόγω κάποιων διακριτικών χαρακτηριστικών. Συγκεκριμένα, η

---

²³Τμήμα αυτού του κεφαλαίου είναι από το HELLENIC AID, Μάρτιος 2023 “Η Ατζέντα 2030 των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και οι 17 Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης.

Εθνική Στρατηγική Ανάπτυξης δίνει έμφαση στις βασικές πτυχές της οικονομικής ανάπτυξης της βιώσιμης ανάπτυξης ενώ η Έκθεση (2018) και το Επερχόμενο Σχέδιο Εφαρμογής για τους Στόχους της Ατζέντας 2030, δίνουν έμφαση στις πτυχές της Ατζέντας 2030.

5.2 ΣΧΕΔΙΑ-ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τα τελευταία χρόνια, η Κυβέρνηση έχει ενσωματώσει διάφορα Σχέδια και Προγράμματα, τα οποία υλοποιούνται υπό την χρηματοδότηση και την σύσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρακάτω αξίζει να δοθεί αναφορά στο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα, καθώς και στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ).

5.2.1 Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) (NECP)²⁴

Για την Ελληνική Κυβέρνηση το Ελληνικό Σχέδιο για το Κλίμα αποτελεί ένα Στρατηγικό Σχέδιο για ζητήματα της Ενέργειας και του Κλίματος και υπάρχει ένας οδηγός χάρτης που παρουσιάζει τους στόχους μέχρι το 2030. Το ΕΣΚ αναδεικνύει τις προτεραιότητες και αναπτυξιακές δυνατότητες που έχει η Ελλάδα σε θέματα Ενέργειας και τρόπους αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής με στόχο να αποτελέσει το βασικό εργαλείο διαμόρφωσης της Εθνικής Πολιτικής για την Ενέργεια και το Κλίμα για την επόμενη δεκαετία. Αυτό γίνεται λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης του ΟΗΕ, αλλά και της συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Οι στρατηγικοί στόχοι του ΕΣΚ, είναι κοστολογημένοι και ποσοτικοποιημένοι και σχετίζονται με την υιοθέτηση πολιτικών και μέτρων. Σκοπός τους είναι να συμβάλλουν στην ενεργειακή μετάβαση με τον πιο οικονομικά ανταγωνιστικό τρόπο, να επιτύχουν μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και να αναδείξουν την χώρα μας ως μια χώρα Κράτος Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία θα έχει εφαρμόσει τα μέτρα και τις πολιτικές αυτές, αξιοποιώντας τους ευρωπαϊκούς και εθνικούς χρηματοδοτικούς μηχανισμούς, υιοθετώντας τους κατάλληλους μηχανισμούς αγοράς σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία και σε συνεργασία και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και της προστασίας των καταναλωτών το 2030 και να προχωράει μακροπρόθεσμα με αισιοδοξία το 2050 για μια καλύτερη βιωσιμότητα στο μέλλον. Έτσι το ΕΣΚ έρχεται να συμβάλλει και στην Πράσινη Συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

---

²⁴ (ΦΕΚ Τεύχος Β' 4893/31.12.2019)

5.2.2 Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) - (Rural Development Programme 2014-2022)

Στις 11 Δεκεμβρίου 2015 εγκρίθηκε επίσημα για την Ελλάδα, το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία τροποποιήθηκε πρόσφατα στις 19 Απριλίου 2023. Σκοπός του Ελληνικού ΠΑΑ είναι η ενίσχυση της βιωσιμότητας και της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, η διατήρηση και η ενίσχυση των οικοσυστημάτων καθώς και η προώθηση της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές.

Η τελευταία τροποποίηση του ΠΑΑ, που εγκρίθηκε στις 19 Απριλίου 2023, εισήγαγε έκτακτη, προσωρινή στήριξη στους γεωργούς που επλήγησαν ιδιαίτερα από τις επιπτώσεις της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία. Οι λόγοι της στήριξης είναι ότι ποσοστό επί τις % των ελληνικών γεωργικών εκτάσεων να διατεθούν για συμβολαιακή καλλιέργεια με σκοπό τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, βελτίωση της διαχείρισης των υδάτων, βελτίωση της διαχείρισης του εδάφους και/ή την πρόληψη της διάβρωσης του εδάφους (π.χ. ευρυζωνικό διαδίκτυο).

1. Μετάβαση γνώσεων και καινοτομία στη γεωργία, στη δασοκομία και στις αγροτικές περιοχές.
2. Ύπαρξη ανταγωνιστικότητας του γεωργικού τομέα και της βιώσιμης διαχείρισης των δασών.
3. Οργάνωση της αλυσίδας τροφίμων, περιλαμβανομένης της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων και της διαχείρισης κινδύνων στη γεωργία.
4. Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που συνδέονται με τη γεωργία και τη δασοκομία.
5. Αποδοτικότητα των πόρων και κλίμα.
6. Κοινωνική ένταξη και τοπική ανάπτυξη σε αγροτικές περιοχές²⁵.

Τα Σχέδια και τα Προγράμματα της Ελληνικής Κυβέρνησης, στο σύνολο τους ενσωματώνουν με ισορροπημένο τρόπο τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης.

Στην εφαρμογή των 17 Στόχων της Ατζέντας 2030 για μια βιώσιμη ανάπτυξη στην Ελλάδα, από το 2018, μέσω δράσεων, προγραμμάτων, στρατηγικών προτεραιοτήτων, συμμετέχουν ενδιαφερόμενοι από μια ευρεία γκάμα από κοινωνικούς και οικονομικούς

---

²⁵(European Commission, Απρίλιος 2023)

τομείς, τοπικές και περιφερειακές αρχές, οργανώσεις, κοινωνικοί εταίροι, ερευνητικά ιδρύματα κ.λπ. και η Ελληνική Κυβέρνηση δίνει ιδιαίτερη σημασία στην συμμετοχή όλης της κοινωνίας στο σύνολο της.

Μερικά δίκτυα της κοινωνίας, με το πιο πρόσφατο το 2022, έχουν δημιουργηθεί προκειμένου να βοηθήσουν στην ενσωμάτωση των αρχών της βιωσιμότητας, όμως χρειάζεται ακόμα πολύ δουλειά για την επίτευξη του μετασχηματισμού. Επίσης η Ελλάδα συνεχίζει να παίζει σημαντικό ρόλο στην προώθηση δράσεων και δραστηριοτήτων καθοδηγούμενη από τον Χάρτη αρχών του ΟΗΕ και την ελληνική νομοθεσία, η οποία υποστηρίζει την σωστή εφαρμογή των Στόχων της «Ατζέντας 2030».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Για την ετήσια παρακολούθηση της εφαρμογής και της αξιολόγησης του βαθμού επίτευξης των ΣΒΑ, το Υπεύθυνο Όργανο είναι το Πολιτικό Φόρουμ Πολιτικού Επιπέδου των Ηνωμένων Εθνών (UN-HLPF). Κάθε τέσσερα έτη, τον Ιούλιο μήνα, πραγματοποιούνται σε υπουργικό επίπεδο συνεδριάσεις του Φόρουμ, οι οποίες οργανώνονται από το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο (ECOSOC), σχετικά με την αξιολόγηση για την επίτευξη των στόχων. Αυτό γίνεται με βάση την «Ετήσια Έκθεση Προόδου των 17 ΣΒΑ και την Παγκόσμια Έκθεση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Πράντας, 2017). Για την πορεία και την αξιολόγηση των στόχων και υποστόχων της Ατζέντας 2030, οι Αρχηγοί των Κρατών αποφάσισαν να συντάξουν εκθέσεις προόδου για τους ΣΒΑ, οι οποίοι παράγονται, κατά κύριο λόγο, από τα Εθνικά Στατιστικά Συστήματα²⁶ {National Statistical Systems), ΕΛΣΤΑΤ, 2023}. Οι 17 ΣΒΑ αναλύονται σε μια ομάδα 169 επιμέρους στόχων για όλες τις χώρες και σε 231 δείκτες. Σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο, το σύνολο δεικτών είναι 100 δείκτες και είναι ανοιχτό σε ετήσιες αναθεωρήσεις για την ενσωμάτωση δεικτών από νέες πηγές δεδομένων, καθώς και σε νέοι στόχους, σύμφωνα με τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.

Ενώ πριν το 2019, είχε σημειωθεί πρόοδος στους περισσότερους τομείς, η πανδημία, οι αλληλένδετες κρίσεις, ο πόλεμος στην Ουκρανία, η κλιματική αλλαγή κ.α., επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό την επίτευξη των στόχων της Ατζέντας 2030.

Παρακάτω, εξετάζουμε την πρόοδο και το βαθμό επιτυχίας του κάθε στόχου ξεχωριστά και προτείνονται πολιτικές και μέτρα για την επίτευξη των στόχων αυτών μέχρι το 2030. Σύμφωνα με τον Antonio Guterres, Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, “*Unless we act now, the 2030 Agenda will become an epitaph for a world that might have been*”.

---

²⁶Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2023, Ελλάδα Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, Δείκτες και Στατιστικές.

1. ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ

Σε διεθνές επίπεδο, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία²⁷ πριν την περίοδο του Covid-19, υπήρχε πρόοδος στο ποσοστό των ατόμων που ζούσαν κάτω από το όριο της φτώχειας, ενώ μετά Covid-19 εποχή, περίπου 575 εκατομμύρια άνθρωποι θα συνεχίσουν να ζουν σε συνθήκες φτώχειας. Οι περισσότεροι βρίσκονται στην υπό Σαχάρα Αφρική και μόνο το ένα τρίτο των χωρών θα μπορέσουν να μειώσουν τη φτώχεια σε εθνικό επίπεδο μέχρι το 2030. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε ότι στην Ευρώπη σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, 2023²⁸, έχουν σημειωθεί σημαντικές βελτιώσεις σε όλες τις διαστάσεις της φτώχειας και αυτό το γεγονός έλαβε χώρα το έτος 2019, ενώ το 2020, και 2021, τα επίπεδα φτώχειας ακολουθούν μια σταθερή πορεία. Μέχρι το 2030, στην Ευρώπη είναι αναγκαίο, 15 εκατομμύρια άνθρωποι να βγουν από τα επίπεδα της φτώχειας.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία διέκοψε το παγκόσμιο εμπόριο, οδηγώντας στα ύψη το κόστος ζωής και δυστυχώς επηρέασε πολύ το φτωχότερο πληθυσμό παγκοσμίως. Ο αριθμός των ανθρώπων από τις καταστροφές έχει μειωθεί, από το 2015, όμως έχει αυξηθεί μετά το Covid-19 και τους πολέμους. Επίσης, παρά την επέκταση της κοινωνικής προστασίας στην διάρκεια της παγκόσμιας κρίσης εξαιτίας του Covid-19, πάνω από 4 δισεκατομμύρια άνθρωποι παραμένουν εντελώς απροστάτευτοι. Ακόμα, αρκετές ευπαθείς ομάδες στον κόσμο συμπεριλαμβανομένου νέων και ηλικιωμένων παραμένουν απροστάτευτοι από τα κοινωνικά θεσμοθετημένα προγράμματα προστασίας. Μέτρα όπως οι επενδύσεις, η βελτίωση της εκπαίδευσης, η κοινωνική προστασία για όλους είναι ζωτικής σημασίας για την εξάλειψη της φτώχειας. (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

2. ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΠΕΙΝΑ

Το έτος 2022, αυξήθηκε σε 122 εκατομμύρια, ο αριθμός των ανθρώπων οι οποίοι αντιμετώπιζαν πρόβλημα υποσιτισμού σε σύγκριση με το έτος 2019, ενώ, επιπλέον 391 εκατομμύρια άνθρωποι από το έτος 2019, στερούνταν επισιτιστικής ανασφάλειας. Επίσης περίπου 148 εκατομμύρια παιδιά παραμένουν υπανάπτυκτα, ενώ 37 εκατομμύρια

---

²⁷United Nations, 2023, The Sustainable Development Goals Report, Special Edition, 2023.

²⁸Eurostat, Sustainable Development in the European Union, Monitoring Progress Toward the SDGs in an EU Context, 2023 edition.

είναι παχύσαρκα. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση ο αριθμός των παχύσαρκων ατόμων έχει αυξηθεί τα τελευταία έτη. Στην Αφρική και Ασία βρίσκεται ο μεγαλύτερος αριθμός των ανθρώπων που υποφέρουν από πείνα. Υπολογίζεται ότι πάνω από 600 εκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως θα αντιμετωπίσουν πρόβλημα υποσιτισμού μέχρι το 2030. Παρά την πτώση των τιμών των τροφίμων από 48,1% το 2020 σε 21% το 2021, οι τιμές το 2021 είναι υψηλότερες από την περίοδο 2015-2019. Η αυξημένη ζήτηση, η αύξηση των εισροών όπως ενέργεια και λιπάσματα, τα έξοδα μεταφοράς, οι αλλαγές στην εμπορική πολιτική κ.α. είναι σημαντικοί παράγοντες αύξησης των τιμών.

Στην Ευρώπη, τα στοιχεία δείχνουν βελτιώσεις στις επενδύσεις, στην έρευνα και καινοτομία στην αγροτική παραγωγή.

Μέτρα όπως αντιμετώπιση παγιωμένων ανισοτήτων μεταξύ των χωρών, δημιουργία επισιτιστικής ασφάλειας, επένδυση σε βιώσιμες γεωργικές λύσεις για καλύτερη διατροφή και ταυτόχρονη προστασία του περιβάλλοντος είναι σημαντικά για την επίτευξη αυτού του στόχου (United Nations, 2023 & Eurostat, 2023).

3. ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ

Παρά το γεγονός ότι 146 από τις 200 χώρες βρίσκονται στην τροχιά για την επίτευξη του στόχου της θνησιμότητας για παιδιά κάτω των 5 ετών, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το εμβόλιο κατά του AIDS, έχει μειώσει τη θνησιμότητα σε 52% από το 2010. Όμως δεν υπάρχει πρόοδος σε άλλους τομείς υγείας, όπως για παράδειγμα, 800 γυναίκες παγκοσμίως πεθαίνουν στη διάρκεια της κύησης ή τοκετού. Επιπλέον, οι χώρες της Αφρικής και της Ασίας είναι οι χώρες με το μεγαλύτερο βαθμό θνησιμότητας. Ακόμα 381 εκατομμύρια άνθρωποι οδηγήθηκαν στη φτώχεια εξαιτίας των υψηλών πληρωμών σε νοσοκομειακά έξοδα. Η πανδημία και οι κρίσεις έχουν εμποδίσει την πρόοδο σχετικά με τον στόχο 3. Οι εμβολιασμοί των παιδιών έχουν μειωθεί στις τελευταίες 3 δεκαετίες και οι θάνατοι από φυματίωση και ελονοσία έχουν αυξηθεί σε σχέση με την περίοδο πριν την πανδημία. Επίσης στις υπανάπτυκτες χώρες υπάρχει μεγάλη δυσαναλογία μεταξύ του ανυπολόγιστου αριθμού των ασθενειών και των εργαζομένων στα συστήματα υγείας, το οποίο παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, ενώ στις ανεπτυγμένες χώρες έχει αυξηθεί. Η επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια διπλασιάστηκε από το 2015, ειδικά για το Covid-19.

Στην Ευρώπη, τα στοιχεία δείχνουν η θνησιμότητα αυξήθηκε κατά πολύ την περίοδο της πανδημίας, όπως και ο αριθμός των τροχαίων μετά το 2021, με αποτέλεσμα την απομάκρυνση της Ευρώπης για την επίτευξη του στόχου 3 μέχρι το 2030. Από την άλλη

πλευρά έχει σημειωθεί πρόοδος σχετικά με τα μέτρα για την καταπολέμηση του AIDS, της φυματίωσης, της ηπατίτιδας κ.α. (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

Θα πρέπει να γίνουν επενδύσεις στα Συστήματα Υγείας στις χώρες που στερούνται, προκειμένου να επιτευχθεί μέχρι το 2030 αυτός ο στόχος.

4. ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Όπως και στο στόχο 3, έτσι και σε αυτό το στόχο την περίοδο 2015-2021 είχε γίνει μικρή πρόοδος όσον αφορά την ποιότητα της εκπαίδευσης σε σχέση με την περίοδο 2000-2015, που η ποιότητα της εκπαίδευσης ήταν σε πολύ καλύτερο επίπεδο. Η αιτία είναι η πανδημία, η οποία είχε καταστροφικές επιπτώσεις στην ποιότητα της εκπαίδευσης σε 4 από τις 5 από τις 104 χώρες παγκοσμίως προκαλώντας μαθησιακές απώλειες σε πολλούς μαθητές. Χωρίς τη βοήθεια των πρόσθετων μέτρων μόνο 1 στις 6 χώρες θα καταφέρει μέχρι το 2030 να πραγματοποιήσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση παγκοσμίως. Οι στατιστικές δείχνουν ότι περίπου 84 εκατομμύρια παιδιά και νέοι θα μείνουν αγράμματοι και περίπου 300 εκατομμύρια μαθητές θα στερηθούν βασικές μαθηματικές και λογοτεχνικές γνώσεις αναγκαίες για τη μελλοντική τους επιτυχία. Τα παιδιά της Αφρικής αντιμετωπίζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα στην εκπαίδευση, όπως και στους παραπάνω αναφερόμενου στόχους. Παράγοντες που οδηγούν μερικές χώρες να έχουν τόσο χαμηλή ποιότητα εκπαίδευσης είναι οι εξής:

- Οι χαμηλές δεξιότητες στην πληροφορική (ICT), οι οποίες στην σύγχρονη εποχή που ζούμε και με τις αλλαγές, που έχει επιφέρει η τεχνολογία, αποτελούν το μεγαλύτερο εμπόδιο στο να αποκτήσουμε παγκόσμια επικοινωνία σε όλα τα επίπεδα. 78 χώρες παγκοσμίως κατέχουν τέτοιες δεξιότητες, ενώ 78 από 86%, διαδίκτυο και να αξιοποιούν τις ευκαιρίες που τους προσφέρει.
- Για την δημιουργία ενός κατάλληλου μαθησιακού περιβάλλοντος, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η πρόσβαση στις βασικές σχολικές υποδομές όπως σχολικά κτήρια κατάλληλα για λειτουργία, ρεύμα, νερό, σωστή υγιεινή κ.α. Όμως δυστυχώς σε πολλές χώρες όπως στην Αφρική, Κεντρική και Νότια Ασία, στην Λατινική Αμερική και στην Καραϊβική, στερούνται τέτοιων ευκαιριών μάθησης. Επίσης, στις αρχές του 2021 με την πανδημία η κατάσταση χειροτέρευσε, διότι λιγότερο από 10% των χωρών χαμηλού-εισοδήματος δεν είχαν τις βασικές συνθήκες υγιεινής όπως καθαρό νερό, μάσκες και άλλες παροχές υγιεινής, σε αντίθεση με το 96% των χωρών υψηλού-εισοδήματος, οι οποίες είχαν αυτές τις παροχές.

- Έλλειψη καταρτισμένου διδακτικού προσωπικού. Το 2020 περισσότερο από 14% του εκπαιδευτικού προσωπικού δεν έχουν το κατάλληλο μορφωτικό επίπεδο. Επίσης η πανδημία, διέκοψε απότομα την εκπαίδευση σε κάποιες χώρες με αποτέλεσμα να χάσουν την δουλειά τους πολλοί εκπαιδευτές λόγω της μη πρόσβασης στο διαδίκτυο και εξαιτίας των νέων παιδαγωγικών μεθόδων για τις οποίες δεν κατείχαν τις απαραίτητες γνώσεις.

Στην Ευρώπη, υπάρχει πρόοδος ως προς την ποιότητα της εκπαίδευσης σε γενικό επίπεδο, ενώ ο αριθμός των ανθρώπων με γνώση ψηφιακών δεξιοτήτων είναι μειωμένος και είναι πολύ μακριά για την επίτευξη του στόχου 4 μέχρι το 2030.

Η επένδυση στην παιδεία, διαδραματίζει σημαντική ρόλο, διότι αποτελεί προτεραιότητα σε εθνικό επίπεδο για παράδειγμα, βελτιώσεις σχολικών υποδομών, εκπαιδευμένοι εκπαιδευτικοί, κ.α. (United Nations, 2023 & Eurostat, 2023).

5. ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Και σε αυτό το στόχο οι στατιστικές δείχνουν ότι παρόλο που απομένουν επτά έτη για την Ατζέντα 2030, είμαστε πολύ μακριά στην επίτευξη της ισότητας των φύλων παγκοσμίως. Σε κάποιες χώρες υπάρχει μικρή πρόοδος. Με τα σημερινά δεδομένα, θα χρειαστούν περίπου 300 έτη για να λήξει ο παιδικός γάμος, 286 έτη για να κλείσει το κενό στην νομική προστασία, 140 έτη για να μπορέσουν οι γυναίκες να έχουν ισότητα με τους άντρες στις ηγετικές θέσεις και θέσεις δύναμης στην εργασία και 47 έτη για την δυναμική παρουσία των γυναικών στην Βουλή. Παρά την αυξανόμενη ενημέρωση σχετικά με την βία κατά των γυναικών, δεν υπάρχει πρόοδος τις τελευταίες δυο δεκαετίες στην προστασία των γυναικών και των κοριτσιών παγκοσμίως. Με την πανδημία αυτά τα φαινόμενα ενδοοικογενειακής βίας εκτοξευθήκαν στα ύψη. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των γυναικών, οι οποίες παντρεύονται σε ηλικία κάτω των 18 ετών, έχει μειωθεί αισθητά από 25%, πριν από 25 έτη σε 19% στο έτος που διανύουμε. Παράδειγμα τέτοιας προόδου αποτελούν οι χώρες όπως το Μπανγκλαντές, Αιθιοπία, Μαλδίβες και Ρουάντα. Η πανδημία έχει και σε αυτό το στόχο αρνητικές συνέπειες.

Όμως σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο σε αυτό το στόχο, οι στατιστικές δείχνουν βελτιωμένη εικόνα σε σχέση με παλαιότερα χρόνια, όπως έχει μειωθεί το χάσμα ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες σε πολλούς τομείς όπως, στις ηγετικές θέσεις, θέσεις στην Βουλή, κ.α., με αποτέλεσμα την επίτευξη αυτού του δείκτη μέχρι το 2030, όμως είναι μακριά όσον αφορά την εισαγωγή των γυναικών και αντρών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, όπου το ποσοστό γυναικών είναι μεγαλύτερο. Επενδύσεις σε ολοκληρωμένες μεταρρυθμίσεις για την άρση

των συστημικών φραγμών και ο τερματισμός της ανισότητας των φυλών, αποτελούν σημαντικά στοιχεία για την επίτευξη αυτού του στόχου (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

6. ΚΑΘΑΡΟ ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ

Παρόλο που στην περίοδο 2015-2022, σημειώθηκε σημαντική πρόοδος στην πρόσβαση των ανθρώπων στο ασφαλές πόσιμο νερό, αποχέτευση και υγιεινή, το 2022 μεγάλη μερίδα ανθρώπων παγκοσμίως στερείται της πρόσβασης αυτής. Ενώ η απόδοση του νερού έχει αυξηθεί κατά 9% παγκοσμίως, όμως η λειψυδρία έχει οδηγήσει σε μεγάλη ανησυχία πολλές χώρες του κόσμου. Το 2020, 2,4 δισεκατομμύρια άνθρωποι ζούσαν σε μέρη με ανεπάρκεια νερού. Οι προκλήσεις αυτές έχουν επιδεινωθεί σε σημαντικό βαθμό από τους πολέμους και από την κλιματική αλλαγή.

Τα υδάτινα οικοσυστήματα, υπεύθυνα για την παροχή καθαρού νερού και την ρύθμιση των πλημμυρών και ξηρασιών και την ενίσχυση της βιοποικιλότητας έχουν υποβαθμιστεί σε ανησυχητικό βαθμό. Παράγοντες οι οποίοι έχουν οδηγήσει σε αυτή την υποβάθμιση είναι η αύξηση του πληθυσμού, η κλιματική αλλαγή, η αστικοποίηση κ.α.

Επιπλέον, τα υδροτροπικά οικοσυστήματα έχουν υποστεί 85% απώλεια τους τελευταίους τρεις αιώνες κυρίως από την αποχέτευση.

Ένα ακόμα ανησυχητικό φαινόμενο διαδραματίζεται από το 1970, όπου το 81% των ειδών οι οποίοι ζουν στους υδρότοπους έχει μειωθεί και ένας σημαντικός αριθμός αυτών των ειδών κινδυνεύει προς εξαφάνιση.

Θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην προστασία και την αποκατάσταση των υδροτόπων καθώς στην Ευρώπη δεν έχουν γίνει πολλές και σημαντικές βελτιώσεις για την επίτευξη αυτού του στόχου μέχρι το 2030 (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

7. ΚΑΘΑΡΗ ΚΑΙ ΦΘΗΝΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Ο εφοδιασμός των χωρών με ηλεκτρισμό, οδηγεί στην καλλιέργεια της εκπαίδευσης, βελτιώνει την προστασία υγείας, υποστηρίζει την ανάπτυξη της γεωργίας, μειώνει την ανισότητα των φύλων, ενισχύει την δράση του κλίματος και δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας. Από το 2015 έχει σημειωθεί πρόοδος στην πρόσβαση στον ηλεκτρισμό από 87% σε 91% το 2021, με αποτέλεσμα περίπου 800 εκατομμύρια άνθρωποι διαθέτουν το πλεονέκτημα της πρόσβασης στον ηλεκτρισμό. Στην Ευρώπη, αυξήθηκε η κατανάλωση οικιακού ρεύματος μετά το 2021, μετά την ιστορική πτώση του 2020. Όμως υπάρχει ακόμα ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων που στερούνται την πρόσβαση σε ηλεκτρισμό.

το 2021. Ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί σε περίπου 675 εκατομμύρια άνθρωποι κυρίως στην Αφρική. Με τα σημερινά δεδομένα υπολογίζεται ότι περίπου 660 εκατομμύρια άνθρωποι θα στερούνται του ηλεκτρικού ρεύματος μέχρι το 2030. Επίσης στην περίοδο 2015-2021, ο αριθμός των ανθρώπων που είχαν πρόσβαση στα ρυπογόνα καύσιμα για την μαγειρική αυξήθηκε μόνο κατά 7% μονάδες. Υπολογίζεται ότι το 2030, 2 δισεκατομμύρια άνθρωποι θα έχουν ακόμα πρόσβαση στα ρυπογόνα καύσιμα για την μαγειρική τους, εξαιτίας του χαμηλού επιπέδου διαβίωσης, κυρίως στις φτωχότερες χώρες.

Επίσης, τα τελευταία χρόνια, έχει παρουσιάσει σημαντική αύξηση η χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όμως έχει περιοριστεί η χρήση της θέρμανσης και της μεταφοράς. Και στην Ευρώπη στο μέλλον, θα σημειωθεί πρόοδος στην χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Σημαντική πρόοδο έχουν σημειώσει οι αναπτυσσόμενες χώρες, στις οποίες έχει αυξηθεί κατά 9,6 % η χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όμως οι διεθνείς χρηματικές ροές έχουν μειωθεί.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, μέχρι το 2030, απαραίτητη είναι η επιτάχυνση της ηλεκτροδότησης για όλους, η αύξηση των επενδύσεων σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας παγκοσμίως και ανάπτυξη ρυθμιστικών πολιτικών (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

8. ΑΞΙΟΠΡΕΠΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η περίοδος της πανδημίας και διάφορες απανωτές κρίσεις προκάλεσαν προβλήματα στην εργασία και στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών παγκοσμίως.

Το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ ενώ είχε αυξηθεί στην περίοδο 2015-2019, έπειτα λόγω του Covid-19, δηλαδή το 2020, παρουσίασε πτωτική πορεία, ακολούθησε μια μικρή αύξηση το 2021 ενώ το 2022-2023, το ΑΕΠ σημείωσε περαιτέρω μείωση, ενώ προβλέψεις δείχνουν μια μικρή αύξηση το 2024. Στην Ευρώπη το κατά κεφαλή ΑΕΠ, μετά την οικονομική ανάπτυξη το 2021, αυξήθηκε από 23,3% σε 2,2 το 2023.

Σχετικά με την εργασία, η ανεργία σημείωσε μείωση από 58% πριν την πανδημία σε 57,8% το 2019. Από τα συνεχόμενα lock-downs και τα αυστηρά μέτρα που πάρθηκαν, αυτοί που επλήγησαν περισσότερο από την ανεργία, την έλλειψη εκπαίδευσης και την κατάρτιση ήταν πρώτα οι γυναίκες και οι νέοι (ηλικίας 24-25). Το 2022 υπήρχε μια μικρή άνοδος στην αβέβαιη απασχόληση χωρίς κοινωνική προστασία, περίπου 2 εκατομμύρια εργαζόμενοι. Στις χώρες χαμηλού εισοδήματος τα ποσοστά ανεργίας

παραμένουν σε υψηλά επίπεδα σε αντίθεση όμως με την Ευρώπη, όπου η απασχόληση σημείωσε ρεκόρ αύξησης κατά 74,6% το 2022.

Απαισιόδοξες οι προβλέψεις για την παγκόσμια ανεργία με περαιτέρω μείωση σε 5,3%, που αντιστοιχεί σε 191 εκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως.

Ο τουρισμός επίσης είχε πτωτική πορεία την περίοδο της πανδημίας, όμως το 2021, Ευρώπη, Λατινική Αμερική, Καραϊβική, Ασία (Βόρεια, Δυτική, Νότια, Κεντρική) κ.α. είχαν υψηλότερη οικονομική ανταπόκριση λόγω του τουρισμού.

Η πανδημία είχε θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την ανάπτυξη της τεχνολογίας, η οποία έπαιξε σημαντικό ρόλο στην βέλτιστη χρήση ψηφιακών μέσων οικονομικής πρόσβασης, όπως χρήση από πολλούς χρήστες των ΑΤΜ, των λογαριασμών μέσω κινητών, της πληρωμής των μισθών μέσω απευθείας λογαριασμών (e-banking, ΑΤΜ,). Αξίζει να σημειωθεί ότι 39% των ατόμων των ενηλίκων των χωρών χαμηλού εισοδήματος, άνοιξαν για πρώτη φορά λογαριασμό e-banking για κάθε ανάγκη τους.

Ολική μεταρρύθμιση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα για την αντιμετώπιση των χρεών παγκοσμίως, με παράλληλη δίκαιη αμοιβή και αξιοπρεπή εργασία είναι σημαντικές πολιτικές για την επίτευξη αυτού του στόχου (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

9. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Μετά το πλήγμα που δέχθηκε η οικονομία λόγω της πανδημίας, το 2021 η παραγωγή σημείωσε αυξητική πορεία, σε αντίθεση με το 2022, μειώθηκε λόγω του πληθωρισμού, της αύξησης της τιμής της ενέργειας, του πολέμου στην Ουκρανία, των συνεχών διαταραχών στην ζήτηση των ακατέργαστων σε ποσοστό 3,3 % παγκοσμίως. Σε σύγκριση με τις χώρες υψηλού και μέσου εισοδήματος, οι χώρες χαμηλού εισοδήματος είναι πολύ μακριά για την επίτευξη του 9^{ου} στόχου μέχρι το 2030, διότι δεν έχει γίνει κάποια πρόοδος στην παραγωγική διαδικασία.

Ενώ στην πανδημία, οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO₂), παρουσίασαν σημαντική μείωση σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, το 2022 αυξήθηκαν σε σημαντικό βαθμό. Ωστόσο, η αύξηση της καθαρής τεχνολογίας όπως η χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η χρήση των ηλεκτρικών ποδηλάτων, αυτοκινήτων, η μειωμένη βιομηχανική παραγωγή στην Ευρώπη και Κίνα, οδήγησε στην μείωση των πρόσθετων εκπομπών CO₂ με αποτέλεσμα χαμηλότερα επίπεδα κατά κεφαλή διοξειδίου του άνθρακα.

Επίσης, αυξήθηκαν τα έξοδα για έρευνα και καινοτομία ως αποτέλεσμα της αύξησης του ΑΕΠ, ειδικά το 2020, όμως υπήρχε σημαντική διαφορά μεταξύ των χωρών. Στις

χώρες της Ευρώπης, λόγω της αύξησης των επιδοτήσεων στην Έρευνα και Καινοτομία, αυξήθηκε ο αριθμός του εργατικού δυναμικού με συμμετοχή στο R&D και ο αριθμός των ανθρώπων με Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Ως αποτέλεσμα του Covid-19, το 2022 πολλές μεγάλες βιομηχανίες αναγνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη της παραγωγής λόγω της αυξημένης ζήτησης για υπολογιστές και διάφορα είδη τεχνολογίας ενώ άλλες όπως φαρμακευτικές, οι οποίες το 2019 είχαν μεγάλη ανάπτυξη, μετά την πανδημία σημείωσαν μείωση της παραγωγής τους.

Ένα ακόμα αξιοσημείωτο γεγονός το 2022 είναι ότι το 95% του παγκοσμίου πληθυσμού είχε πρόσβαση στο 3G δίκτυο κινητής τηλεφωνίας ενώ το 88% των χωρών έχει πρόσβαση στο 4G δίκτυο.

Για την επίτευξη του 9^{ου} στόχου μέχρι το 2030, πρέπει να εφαρμοστούν στρατηγικές όπως επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, πρόσβαση στο διαδίκτυο σε όλους, επιδοτήσεις για Έρευνα και Καινοτομία, μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

10. ΜΕΙΩΜΕΝΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

Το 2009-2022, σε πάνω από μισές χώρες παγκοσμίως, σημειώθηκε αύξηση στο εισόδημα σε ποσοστό 40% του φτωχότερου πληθυσμού υψηλότερο του μέσου όρου σε εθνικό επίπεδο. Ενώ τις τελευταίες τρεις δεκαετίες η εισοδηματική ανισότητα μεταξύ των πλουσίων και φτωχών και μεσαίων χωρών είχε μειωθεί, σύμφωνα με τις στατιστικές της World Bank, 2022, η πανδημία ανέστρεψε αυτά τα δεδομένα προκαλώντας τη μεγαλύτερη αύξηση της ανισότητας μεταξύ των χωρών.

Επίσης, λόγω πολλών παραγόντων, ο αριθμός των προσφύγων αυξήθηκε σε σημαντικό βαθμό, όμως ένας μεγάλος αριθμός θανάτων, από διάφορα αίτια γύρω στα 7.000, το 2022. Παράλληλα, την ίδια περίοδο πολλοί μετανάστες μετακινήθηκαν για καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Ο αριθμός των μεταναστών έφτασε τα 34,6 εκατομμύρια χωρίς προηγούμενο.

Πολλές μορφές διακρίσεων, όπως φυλετικές διακρίσεις, διακρίσεις ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες, διακρίσεις λόγω εθνικότητας, χρώματος, γλώσσας, έλαβαν χώρα τα τελευταία χρόνια. Διακρίσεις αντιμετώπιζαν και τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Στην Ευρώπη, τα στοιχεία δείχνουν καλύτερη εικόνα σχετικά με την επίτευξη αυτού του στόχου, όπως ανισότητες μεταξύ των χωρών της Ε.Ε, έχουν βελτιωθεί, η βαθιά φτώχεια και το χάσμα της φτώχειας μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών μειώθηκε. Η ένταξη

των μεταναστών στην Ε.Ε, οδήγησε στην βελτίωση της οικονομικής ανάπτυξης το 2021-2022.

Όπως και στο στόχο 1, μέτρα όπως, η δίκαιη κατανομή των πόρων μεταξύ των ανθρώπων, οι επενδύσεις στην εκπαίδευση, η αύξηση της κοινωνικής προστασίας και η μέριμνα για τις περιθωριοποιημένες ομάδες κ.α., είναι ουσιαστικής σημασίας για την επίτευξη του στόχου 10 μέχρι το 2030 (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

11. ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία, το Νοέμβριο του 2022, ο παγκόσμιος πληθυσμός ανέρχεται στα οκτώ δισεκατομμύρια. Το ποσοστό των 55%, οι οποίοι ζουν στις αστικές περιοχές και μέχρι το 2050 αναμένεται να αυξηθεί στο 70%. Περίπου 1,1 δισεκατομμύρια άνθρωποι ζουν σε παράγκες και δυστυχώς σε 30 χρόνια αναμένεται να αυξηθεί ακόμα περισσότερο. Τα προβλήματα στις μεταφορές λόγω ανεπάρκειας υποδομής, στην αστική εξάπλωση, στους περιορισμένους χώρους αναψυχής, στα ανεπαρκή συστήματα υγείας, στην ατμοσφαιρική ρύπανση συνεχίζουν να υπάρχουν στις πόλεις, ενώ στην Ευρώπη η κατάσταση είναι βελτιωμένη σύμφωνα με τους δείκτες για τους στόχους της Ατζέντας 2030.

Παράλληλα, στην περίοδο 2015-2022, ο αριθμός των χωρών στις οποίες οι κυβερνήσεις έχουν εφαρμόσει στρατηγικές για την μείωση του κινδύνου των καταστροφών, βασισμένες στους στόχους της Ατζέντας 2030 και της Συνθήκης του Παρισιού, έχει αυξηθεί από 55 το 2015 σε 126 το 2022.

Η εφαρμογή πολιτικών για την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, όπως η στέγαση των αστέγων, αποτελεσματικές μεταφορές και χώρους πρασίνου παγκοσμίως, οδηγούν στην επίτευξη του στόχου μέχρι το 2030 (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

12. ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Το 2019, το κατά κεφαλή παγκόσμιο υλικό αποτύπωμα ήταν δέκα φορές μεγαλύτερο στις χώρες υψηλού εισοδήματος απ' ότι στις χώρες χαμηλού εισοδήματος. Στην Ευρώπη το υλικό αποτύπωμα είχε αυξηθεί πριν το 2019 και ακολούθησε πτωτική πορεία μετά την πανδημία.

Το 2021, οι επιδοτήσεις για άνθρακα, πετρέλαιο και φυσικό αέριο έφτασαν στα 732 δισεκατομμύρια δολάρια, δηλαδή σχεδόν διπλασιάστηκαν από το 2020. Αιτία ήταν ο πόλεμος στην Ουκρανία με επακόλουθο τις αυξήσεις των τιμών της ενέργειας.

Ακόμα ένα σημαντικό σημείο που πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη είναι ότι ο κόσμος συμπεριλαμβανομένου και της Ευρώπης έχει βγει εκτός πορείας σχετικά με την αύξηση σε μεγάλο βαθμό των αποβλήτων. Και εδώ υπάρχει εμφανής διαφορά μεταξύ των χωρών υψηλού εισοδήματος και χωρών χαμηλού εισοδήματος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι πολλές επιχειρήσεις εφαρμόζουν ήδη μεθόδους βιώσιμης ανάπτυξης για την καλύτερη προστασία του περιβάλλοντος, όμως 10% από αυτές εφαρμόζουν και τους 17 στόχους της Ατζέντας. Στην Ευρώπη, παρατηρείται πρόοδος σχετικά με την παραγωγή αγαθών φιλικά προς το περιβάλλον και ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών.

Είναι αναγκαίο να εφαρμοστεί η βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή για την οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την προστασία του περιβάλλοντος (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

13. ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ

Όπως έχουμε αναφερθεί και σε προηγούμενα κεφάλαια, εξαιτίας της αλόγιστης χρήσης των φυσικών πόρων από την ανθρώπινη δραστηριότητα για την επίτευξη της οικονομικής μεγέθυνσης για πολλές δεκαετίες, οδηγηθήκαμε στην υπερθέρμανση του πλανήτη εδώ και έναν αιώνα κατά συνέπεια στην κλιματική αλλαγή παγκοσμίως. Το 2010-2020, αυξήθηκε η θνησιμότητα σε πολλές χώρες λόγω των πλημμυρών, ξηρασίας κ.λπ. Η κλιματική αλλαγή προκάλεσε καταστροφές των υποδομών, απώλειες σε ανθρώπινες ζωές, ζημιές στα οικοσυστήματα, προκάλεσε κύματα μετανάστευσης, έλλειψη τροφίμων. Η Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή προειδοποιεί ότι εάν δεν παρθούν μέτρα σήμερα, η θερμοκρασία θα αυξηθεί μέχρι το 2035. Είναι ζωτικής σημασίας να γνωρίζουμε ότι η μελλοντική γενιά εξαρτάται από τις σημερινές μας αποφάσεις.

Λόγω των υψηλών συγκεντρώσεων GHG, αυξάνεται η θερμοκρασία του πλανήτη με αποτέλεσμα η μεγαλύτερη θερμότητα να απορροφάται από τους ωκεανούς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το λιώσιμο των πάγων και την αύξηση της στάθμης των θαλασσών, από 2,27 mm την περίοδο 1993-2002 σε 4,62 mm την περίοδο 2013-2022. Ακόμα και να μειωθεί η θερμοκρασία του πλανήτη στο 1.5., η στάθμη των θαλασσών θα συνεχίσει να αυξάνεται. Περίπου 900 εκατομμύρια άνθρωποι ζουν σε ευάλωτες περιοχές που μπορεί να αποδειχθούν επικίνδυνες για τις ανθρώπινες ζωές.

Αξιολογώντας το στόχο αυτό, παρατηρούμε ότι οι δείκτες δείχνουν ότι στην Ευρώπη, ακολουθούνται Στρατηγικές και μέτρα δράσης για το κλίμα όπως η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, όμως χρειάζεται πολύς μακρύς δρόμος για την επίτευξη αυτού του στόχου. Δεν υπάρχει χρόνος για χάσιμο, πρέπει να συνειδητοποιήσουμε όλοι ότι πρέπει να παρθούν μέτρα για να αποφευχθούν οι καταστροφικές συνέπειες στο περιβάλλον και να μην διακυβευθεί το μέλλον των επόμενων γενεών (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

14. ΖΩΗ ΣΤΟ ΝΕΡΟ

Όπως και στο στόχο 13, έτσι και στο στόχο 14, σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης βρίσκεται ο ωκεανός, εξαιτίας πολλών παραγόντων όπως η πλαστική ρύπανση²⁹, ο ευτροφισμός³⁰, η όξινη της θάλασσας³¹ και η αύξηση της θερμοκρασίας των υδάτων. Παράλληλα η παράνομη αλιεία³² έχει οδηγήσει στη εξαφάνιση του ένα τρίτου των παγκόσμιων ειδών ψαριού.

Η Ευρώπη έχει καταβάλλει μέτριες προσπάθειες για την επίτευξη αυτού του στόχου, όμως σχετικά με τις παράκτιες ακτές, η ποιότητα του νερού της θάλασσας έχει βελτιωθεί σε σημαντικό βαθμό.

Το Μάρτιο του 2023, μετά από μακροπρόθεσμες διαπραγματεύσεις μια ιστορική στιγμή για την ανθρωπότητα, υπεγράφη στις Ηνωμένες Πολιτείες, η Συνθήκη της Ανοιχτής Θάλασσας με σκοπό την προστασία της θαλάσσιας βιοποικιλότητας διεθνώς.

---

²⁹Το πλαστικό, το πιο επικίνδυνο υλικό έχει κατακλύσει τις θάλασσες και ανέρχεται περίπου 17 εκατομμύρια τόνους το 2021, σε αντίθεση με την ανακύκλωση του, η οποία βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα. Αυτό έχει οδηγήσει στη καταστροφή του οικοσυστήματος δημιουργώντας απόβλητα στους ωκεανούς.

³⁰ Η ευτροφία και οι επιβλαβείς ανθήσεις φυκιών, τα οποία έχουν δημιουργηθεί στους ωκεανούς εξαιτίας των υδατοκαλλιεργειών, της γεωργίας, των αποβλήτων από τις βιομηχανίες κ.α., έχουν καταστροφικές συνέπειες στην υγεία του θαλάσσιου οικοσυστήματος με την εξάντληση του οξυγόνου στη θάλασσα, καθώς έχουν εξαφανιστεί μεγάλες εκτάσεις κοραλλιογενών υφάλων, πολλά είδη ψαριών, μόλυνση διαφόρων θαλασσινών ειδών.

³¹ Σύμφωνα με τα νέα δεδομένα το μέσο pH των ωκεανών ανέρχεται σε 8.1, δηλαδή περισσότερο όξινη της θάλασσας από την προβιομηχανική περίοδο.

³² Την περίοδο 2018-2022 έχει γίνει πρόοδος σχετικά με την αντιμετώπιση της παράνομης αλιείας, με την εφαρμογή διαφόρων μέτρων καταπολέμησης της.

Επίσης ένα ακόμα σημαντικό γεγονός έλαβε χώρα το Μάρτιο του 2022 για τον τερματισμό της πλαστικής ρύπανσης, μια συμφωνία των Ηνωμένων Εθνών το οποίο πρόκειται να εφαρμοστεί το έτος που διανύουμε. Παρόλο που στα τελευταία χρόνια έχουν καταβληθεί προσπάθειες, έχουν εφαρμοστεί πολιτικές για να προστατευτεί η υγεία της θαλάσσιας ζωής, χρειάζεται πολύ δουλειά για την επιτυχία αυτού του στόχου μέχρι το 2030 (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

15. ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΤΕΡΙΑ

Το εδαφικό οικοσύστημα παίζει το σημαντικότερο ρόλο για την ανθρώπινη ύπαρξη. Παράγοντες όπως, η αστική επέκταση, η αποψίλωση των δέντρων, η μείωση της βιοποικιλότητας, η κλιματική αλλαγή, η μόλυνση του περιβάλλοντος, η εξαφάνιση των ζωικών ειδών έχουν οδηγήσει στην υποβάθμιση του εδαφικού συστήματος παγκοσμίως. Πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι την περίοδο 2015-2019, εκατό εκατομμύρια εκτάρια γης έχουν υποβαθμιστεί, προκαλώντας έλλειψη διατροφής και νερού διεθνώς. Στην Ευρώπη, μικρή πρόοδος έχει σημειωθεί σχετικά με το στόχο 15, παραδείγματα δημιουργίας πράσινων περιοχών, όμως σε αντίθετη τροχιά βρίσκεται εξαιτίας της μεγάλης απώλειας του αριθμού των πουλιών και πεταλούδων. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών, οι κυβερνήσεις έχουν κρούσει το κώδωνα του κινδύνου διεθνώς και έχουν πάρει κάποια μέτρα, τα οποία όμως δεν επαρκούν για την τεράστια αυτή καταστροφή του περιβάλλοντος.

Μια σημαντική λύση είναι η αποκατάσταση του εδαφικού οικοσυστήματος, μέσα από την προστασία της φύσης, ανάπτυξη της φυσικής διατροφής, δημιουργίας πράσινων αστικών περιοχών, τη βελτίωση των υποδομών. Αυτό επιτυγχάνεται με τη σωστή συνεργασία των κυβερνήσεων, επιχειρήσεων, οργανισμών, νοικοκυριών και κοινοτήτων διεθνώς. Επίσης, για την προστασία του περιβάλλοντος σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα οικονομικά μέτρα, με την επιβολή των φόρων, επιδομάτων, δαπάνες για βελτίωση των υπηρεσιών οικοσυστημάτων (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

16. ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Την εποχή της πανδημίας, ο αριθμός των ανθρωποκτονιών ξεπέρασε τους 458 χιλιάδες παγκοσμίως, ένας μεγάλος αριθμός της τελευταίας εικοσαετίας. Ρεκόρ ανθρωποκτονιών είχαν περιοχές του κόσμου όπως η Λατινική Αμερική και Αφρική. Στην Ευρώπη, τα

τελευταία έτη υπάρχει μεγαλύτερη ασφάλεια, φαινόμενα όπως βανδαλισμοί, εγκλήματα και η βία στις ευρωπαϊκές συνοικίες έχουν περιοριστεί σε αξιόλογο βαθμό.

Επίσης το 2022, αυξήθηκε κατά 50 % ο αριθμός των νεκρών από τους πολέμους και ειδικά τον πόλεμο στην Ουκρανία. Αυτό είχε ως συνέπεια, στο τέλος του 2022, 108.4 εκατομμύρια άνθρωποι να εγκαταλείψουν τις εστίες τους πολύ μεγαλύτερη αύξηση σε σχέση με το 2021.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ευρώπη, σε αντίθεση με άλλα μέρη του κόσμου, η συμμετοχή των νέων κάτω των 45 ετών είναι ευπρόσδεκτοι στην Βουλή, όμως τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έλλειψη εμπιστοσύνης από τους ευρωπαίους πολίτες προς την Βουλή συγκρίνοντας με την περίοδο πριν την πανδημία.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, εφαρμογή πολιτικών όπως ενίσχυση των θεσμών για την διασφάλιση της δικαιοσύνης για όλους και ειρηνική μετάβαση στη βιώσιμη ανάπτυξη είναι ζωτικής σημασίας (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

17. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ

Εξαιτίας της πανδημίας και έπειτα, οι αναπτυσσόμενες χώρες βούλιαξαν στα χρέη. Το Νοέμβριο του 2022, 37 από τις 69 τις πιο φτωχές χώρες του πλανήτη, βρέθηκαν σε μεγάλο κίνδυνο εξαιτίας του μεγάλου χρέους. Η εξαγωγή των προϊόντων και υπηρεσιών μειώθηκε, όμως αργότερα μετά την πανδημία ακολούθησε αυξητική πορεία διεθνώς. Στην Ευρώπη οι εισαγωγές προϊόντων από τις αναπτυσσόμενες χώρες αυξήθηκαν σε σημαντικό βαθμό το 2021 και 2022.

Παράλληλα, καθώς η πανδημία δημιούργησε νέα δεδομένα στην τεχνολογία, 66 % του παγκόσμιου πληθυσμού είχε την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο. Παρόλα αυτά 2,8 δισεκατομμύρια άνθρωποι δεν έχουν αυτό το πλεονέκτημα και πρέπει να βρεθεί τρόπος για την επίτευξη αυτής της επικοινωνίας μέχρι το 2030.

Στην Ευρώπη από το 2018 και μετά έχει αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των νοικοκυριών που έχουν πρόσβαση στην υψηλή ταχύτητα του διαδικτύου.

Συλλογική δράση για παροχή χρηματοδότησης από τις ανεπτυγμένες χώρες προς τις αναπτυσσόμενες και ανάπτυξη της τεχνολογίας είναι σημαντικές πολιτικές για την επίτευξη του 17^{ου} στόχου (United Nations, 2023 and Eurostat, 2023).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

7.1 ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

- Πως ορίζεται η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης; Ποια είναι η σχέση της βιώσιμης ανάπτυξης με την οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη και την πράσινη μεγέθυνση ή ανάπτυξη;
- Ποια είναι η σχέση της βιώσιμης ανάπτυξης με το περιβάλλον και ειδικότερα με το κλίμα;
- Ποιος είναι ο στρατηγικός ρόλος της βιώσιμης ανάπτυξης και τι μέθοδοι έχουν χρησιμοποιηθεί σε διεθνές επίπεδο, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ελλάδα για την υλοποίηση των στόχων και αν είναι αποτελεσματικοί;
- Ποιοι παράγοντες έχουν οδηγήσει από την οικονομική μεγέθυνση στη βιώσιμη ανάπτυξη και στην πράσινη μεγέθυνση;
- Ποια είναι η διαχρονική πορεία της εξέλιξης της βιώσιμης ανάπτυξης και οι παράγοντες που οδήγησαν στην σταδιακή μετάβαση στην πράσινη μεγέθυνση ή ανάπτυξη;

7.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

- Πρώτον, κατά πόσο έχει θετική συσχέτιση ή έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης με τις έννοιες της οικονομικής μεγέθυνσης, οικονομικής ανάπτυξης, πράσινης μεγέθυνσης ή ανάπτυξης.
- Δεύτερον, κατά πόσο είναι αποτελεσματικές οι πολιτικές που έχουν εφαρμοστεί σε διεθνές επίπεδο, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ελλάδα για την επιδίωξη του σκοπού της βιώσιμης ανάπτυξης και πράσινης μεγέθυνσης,
- Τρίτον, κατά πόσο γνωρίζει η κοινωνία μας την έννοια και το στρατηγικό ρόλο της βιώσιμης ανάπτυξης
- Τέταρτον, κατά πόσο έχει συμβάλει ο ιδιωτικός και δημόσιος στην επίτευξη των σκοπών της βιωσιμότητας.

7.3 ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΜΕΣΩ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΚΛΕΙΣΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Είναι αλήθεια ότι τα ερωτηματολόγια είναι από τα πολύ ουσιώδεις στοιχεία της έρευνας, διότι καθορίζουν τη χρησιμότητα και την ποιότητα των δεδομένων, που συλλέγονται για την πραγματοποίηση της έρευνας και σε συνδυασμό με την βιβλιογραφία δίνουν σαφή εικόνα του θέματος, το οποίο εξετάζουμε και καλούμαστε να διατυπώσουμε συμπεράσματα και προτάσεις.

Οι ερωτήσεις που δημιουργήσα ήταν απόρροια των στόχων της έρευνας, των βασικών ερευνητικών ερωτημάτων, των βασικών ερευνητικών υποθέσεων, της βιβλιογραφίας που μελέτησα για το θεωρητικό μέρος, του δείγματος του πληθυσμού που απευθύνθηκα και τη σημαντική υποστήριξη τους στην έρευνα.

Επίσης, η διατύπωση ερωτήσεων έγινε με απλό, σαφές και κατανοητό λεξιλόγιο και για τη συμπλήρωση τους χρειάστηκε ένα μέσο χρονικό διάστημα γύρω στα 10 λεπτά.

Επιπρόσθετα, το ερωτηματολόγιο συντάχθηκε μέσω του προγράμματος Microsoft forms σύμφωνα με τους κανόνες του Μεταπτυχιακού του ΠΑΔΑ και συνοδεύτηκε με επιστολή, η οποία αναφέρθηκε στο θέμα και ενθάρρυνε τους ερωτώμενους να συμμετέχουν ανώνυμα στην έρευνα.

Ακολούθως, η συλλογή των δεδομένων έγινε με την δημιουργία των ερωτηματολογίων, κλειστού τύπου, με απλή τυχαία δειγματοληψία, σε δείγμα του πληθυσμού (κυρίως από το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού-108 άτομα) με ποσοτική και ποιοτική έρευνα.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 23 ερωτήσεις, από τις οποίες οι 6 αναφέρονται στα δημογραφικά στοιχεία και οι υπόλοιπες 17, αναφέρονται στις ερωτήσεις σχετικά με το θέμα της βιώσιμης ανάπτυξης.

Ειδικότερα, στις ερωτήσεις χρησιμοποιήθηκαν οι εξαβάθμιες κλίμακες Likert όπως 1) κλίμακες συμφωνίας του ερωτώμενου με μία άποψη, όπου διατύπωναν καταφατικά μια ερώτηση και ο ερωτώμενος θα δήλωνε το βαθμό συμφωνίας του προς την διατυπωμένη άποψη: πέντε τιμές απαντήσεων «διαφωνώ απόλυτα», «διαφωνώ», «ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ», «συμφωνώ», «συμφωνώ απόλυτα», 2) διάταξης από το «καθόλου» στο «πάρα πολύ» και 3) σημαντικότητας από το «καθόλου σημαντικό» στο «πολύ σημαντικό».

Αρχικά, πραγματοποιήθηκε Πιλοτική έρευνα (Pilot survey), δηλαδή επιλογή ενός μικρού δείγματος με χαρακτηριστικά παρόμοια με αυτά του πληθυσμού της κύριας έρευνας για την δοκιμή του ερωτηματολογίου, προκειμένου να ελέγξω εάν οι ερωτήσεις

ήταν κατανοητές, είχαν απλό και σαφές λεξιλόγιο και τέλος μια μικρή διόρθωση του ερωτηματολογίου.

Έπειτα, το ερωτηματολόγιο εστάλη με συνοδευτική επιστολή, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και δια χειρός σε 120 δημοσίους υπαλλήλους του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού την περίοδο από 29.01.24 έως 2.2.24 αντιπροσωπευτικού του δείγματος, από τους οποίους απάντησαν οι 108.

7.4 ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Πρώτον, πραγματοποιήθηκε η καταγραφή των δεδομένων μέσω του Microsoft forms, ανάλογα με τα βασικά ερωτήματα, τις βασικές υποθέσεις και τους στόχους της έρευνας. Στη συνέχεια, τα δεδομένα μέσω του Microsoft forms κωδικοποιήθηκαν και εισάχθηκαν στο πίνακα Excel. Έπειτα, μέσω του προγράμματος Excel και των λογιστικών φύλλων ειδικότερα, έγινε η ταξινόμηση των χρήσιμων αυτών πληροφοριών με την χρησιμοποίηση των φίλτρων, η μετατροπή τους σε χρήσιμους πίνακες και σχεδιαγράμματα για την έρευνα. Τέλος, η παραγωγή των αποτελεσμάτων σε συνδυασμό με το θεωρητικό μέρος της εργασίας, συντέλεσαν στη διεξαγωγή των συμπερασμάτων και στη διατύπωση των προτάσεων.

7.5 ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

7.5.1. Ποιο είναι το φύλο σας;

Στην έρευνα συμμετείχαν 108 δημόσιοι υπάλληλοι, κυρίως από του Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, από τους οποίους οι 36 ήταν άντρες (33,33%) και 72 γυναίκες (66,67%).

Φύλο	Κατανομή	Ποσοστό %
Άνδρας	36	33,33%
Γυναίκα	72	66,67%
Σύνολο	108	100,00%

Πίνακας 1: Ποιο είναι το φύλο σας;

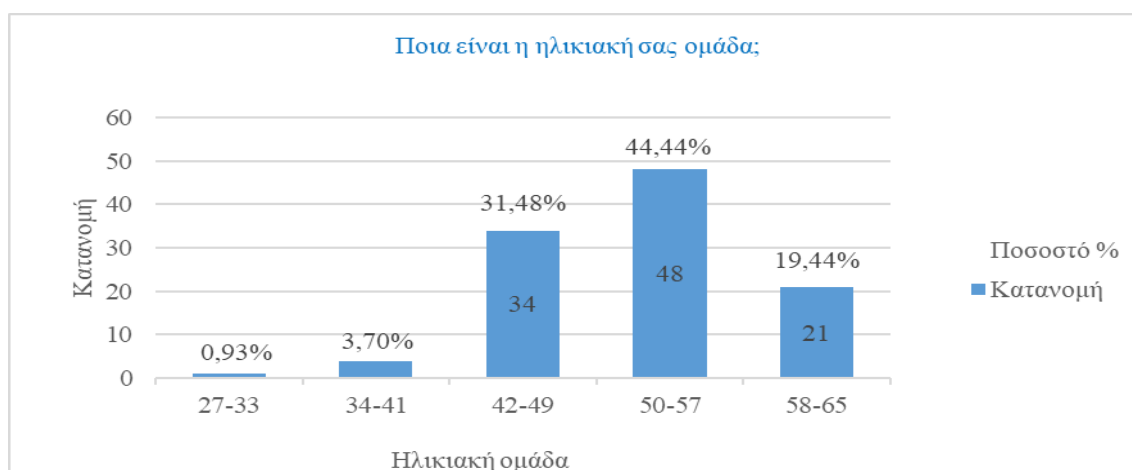
Γράφημα 1: Φύλο των συμμετεχόντων

7.5.2. Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Στην ηλικιακή ομάδα από 27 έως 33 ήταν 1 (0,93%) ερωτηθείς, στην ηλικιακή ομάδα από 34 έως 41 ήταν 4 (3,70%), στην ηλικιακή ομάδα από 42 έως 49 ήταν 34 (31,48%) από τους ερωτηθέντες, στην ηλικιακή ομάδα από 50 έως 57 ήταν 48 (44,44%) και τέλος, στην ηλικιακή ομάδα από 58 έως 65 ήταν 21 άτομα (19,44%). Σύνολο, 108 συμμετέχοντες.

Ηλικιακή ομάδα	Κατανομή	Ποσοστό %
18-26	0	0,00%
27-33	1	0,93%
34-41	4	3,70%
42-49	34	31,48%
50-57	48	44,44%
58-65	21	19,44%
Σύνολο	108	100,00%

Πίνακας 2: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Γράφημα 2: Ηλικιακή Ομάδα των συμμετεχόντων.

7.5.3. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Αναφορικά με την οικογενειακή κατάσταση, το 28,04% των ερωτηθέντων είναι άγαμοι, δηλαδή 30 άτομα, το 66,36% είναι έγγαμοι, δηλαδή 70 άτομα και το 5,61%, δηλαδή 6 ερωτηθέντες είναι μονογονεϊκή οικογένεια.

Οικογενειακή κατάσταση	Κατανομή	Ποσοστό %
Άγαμος/η	30	28,04%
Έγγαμος/η	71	66,36%
Μονογονεϊκή οικογένεια	6	5,61%
Σύνολο	107	100,00%

Πίνακας 3: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

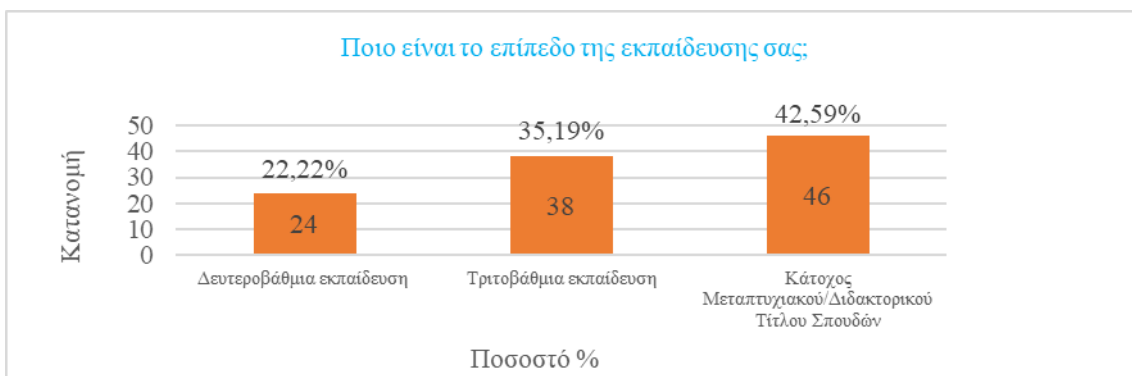
Γράφημα 3: Οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων.

7.5.4. Ποιο είναι το επίπεδο της εκπαίδευσής σας;

Σχετικά με το επίπεδο της εκπαίδευσής, το 22,22% για την ακρίβεια, οι 24 από τους 108 συμμετέχοντες, προέρχονται από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 35,19%, συγκεκριμένα οι 38 από τους ερωτηθέντες είναι τριτοβάθμιας εκπαίδευσής και το 42,59% δηλαδή οι 46 από τους ερωτηθέντες, είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών.

Επίπεδο Εκπαίδευσής	Κατανομή	Ποσοστό %
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	24	22,22%
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	38	35,19%
Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών	46	42,59%
Σύνολο	108	100,00%

Πίνακας 4: Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

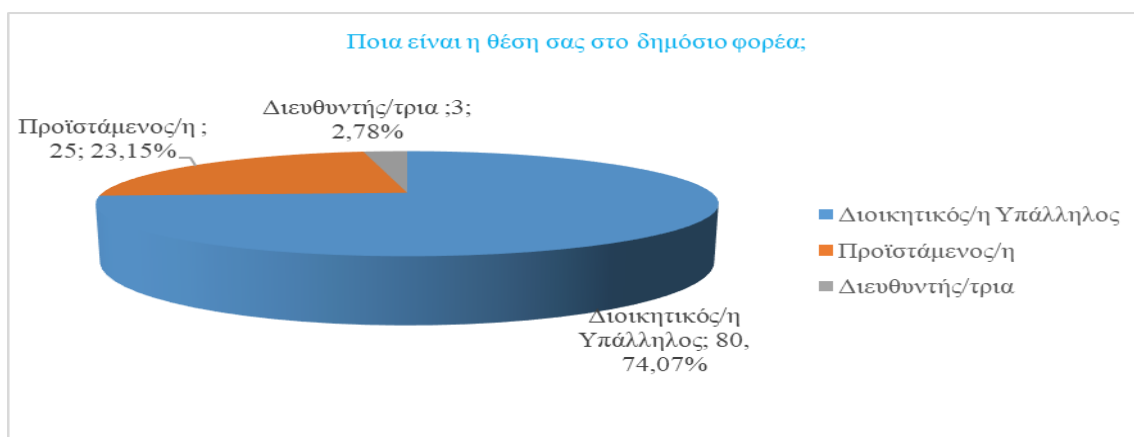
Γράφημα 4: Επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων.

7.5.5. Ποια θέση έχετε στο Δημόσιο Φορέα;

Όσον αφορά τη θέση στο Δημόσιο Φορέα, το 74,07%, τουτέστιν 80 από τους 108 των ερωτηθέντων είναι διοικητικοί υπάλληλοι δηλαδή 80 άτομα, το 23,15% των ερωτηθέντων, δηλαδή 25 άτομα, κατέχουν θέση Προϊσταμένου/ης στο Δημόσιο Φορέα, και οι υπόλοιποι τρεις έχουν θέση Διευθυντή/τριας, δηλαδή σε ποσοστό 2,78%.

Θέση στο Δημόσιο Φορέα	Κατανομή	Ποσοστό %
Διοικητικός/η Υπάλληλος	80	74,07%
Προϊστάμενος/η	25	23,15%
Διευθυντής/τρια	3	2,78%
Σύνολο	108	100,00%

Πίνακας 5: Ποια θέση έχετε στο Δημόσιο Φορέα;

Γράφημα 5: Θέση των συμμετεχόντων στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.6. Ποια είναι τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα;

Ένα ακόμα σημαντικό δημογραφικό στοιχείο είναι τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα. Το 7,41%, για την ακρίβεια, 8 συμμετέχοντες είναι από 1 έως 6 έτη

προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα. Το 5,56 %, δηλαδή 6 ερωτηθέντες είναι από 7 έως 12 έτη προϋπηρεσίας. Επιπρόσθετα, το 17,59 %, συγκεκριμένα 19 ερωτηθέντες είναι από έτη προϋπηρεσίας από 13 έως 18. Ακόμα, το 31,48%, δηλαδή 34 ερωτηθέντες είναι από έτη προϋπηρεσίας από 19 έως 24 και τέλος, το 37,96%, τουτέστιν 41 ερωτηθέντες κατέχουν 24 έτη και άνω.

Έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα	Κατανομή	Ποσοστό %
1-6	8	7,41%
7-12	6	5,56%
13-18	19	17,59%
19-24	34	31,48%
24 και άνω	41	37,96%
Σύνολο	108	100,00%

Πίνακας 6: Ποια είναι τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα;

Γράφημα 6: Έτη προϋπηρεσίας των συμμετεχόντων στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.7. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι η ελληνική κοινωνία έχει γνώση σχετικά με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης;

Σε απάντηση του παραπάνω ερωτήματος, ελάχιστο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε «πολύ» και πάνω από 50% των ερωτώμενων, τουτέστιν το 53,27%, απάντησαν «μέτρια». Αντιθέτως το 35,51%, απάντησε «λίγο» και πολύ μικρός αριθμός απάντησε «καθόλου». 1 συμμετέχοντας δήλωσε ότι «δεν γνωρίζει/δεν απαντά». Στην συνέχεια, με προσδιοριστικό παράγοντα, το εκπαιδευτικό επίπεδο, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησαν «μέτρια» και «λίγο», ενώ ελάχιστοι ήταν εκείνοι που απάντησαν «πολύ». Ακόμα, με κριτήριο, τη θέση στο Δημόσιο Φορέα, 41 διοικητικοί υπάλληλοι, 15 προϊστάμενοι και 1 Διευθυντής/τρια, απάντησαν «μέτρια» και

«πολύ» αποκρίθηκαν 6 διοικητικοί υπάλληλοι και 1 Προϊστάμενος/η, ενώ 29 διοικητικοί υπάλληλοι, 8 Προϊστάμενοι/ες και 1 Διευθυντής/τρια, πιστεύουν ότι η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης είναι λίγο κατανοητή.

Σε τι βαθμό πιστεύετε η ελληνική κοινωνία έχει γνώση σχετικά με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης;	Κατανομή	Ποσοστό %
Καθόλου	4	3,74%
Λίγο	38	35,51%
Μέτρια	57	53,27%
Πολύ	7	6,54%
Πάρα πολύ	0	0,00%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0,93%
Σύνολο	107	100,00%

Πίνακας 7: Γνώση της ελληνικής κοινωνίας σχετικά με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης.

Γράφημα 7: Γνώση της ελληνικής κοινωνίας σχετικά με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης.

Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι η ελληνική κοινωνία έχει γνώση σχετικά με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης;	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών	Σύνολο
Καθόλου	4	0	0	4
Λίγο	5	18	15	38
Μέτρια	14	19	24	57
Πολύ	1	1	5	7
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	1	1
Σύνολο	24	38	45	107

Πίνακας 8: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων.

Γράφημα 8: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων.

Σε τι βαθμό πιστεύετε η ελληνική κοινωνία έχει γνώση σχετικά με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης;	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Καθόλου	3	1	0	4
Λίγο	29	8	1	38
Μέτρια	41	15	1	57
Πολύ	6	1	0	7
Πάρα πολύ	0	0	0	0
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0	0	1
Σύνολο	80	25	2	107

Πίνακας 9: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 9: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.8. Κατά πόσο συμφωνείτε με την άποψη: Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική μεγέθυνση, την οικονομική ανάπτυξη και τη πράσινη μεγέθυνση.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε απάντηση της παραπάνω άποψης, η πλειονότητα των ερωτηθέντων, συγκεκριμένα το 54,63% (59 άτομα) και το 24,07% (26 άτομα) δήλωσαν «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα» αντίστοιχα. 14 άτομα δήλωσαν ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ, μολονότι ελάχιστοι απάντησαν «λίγο» και «καθόλου» ενώ «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ» αποκρίθηκε το 5,56% των συμμετεχόντων. Με προσδιοριστικό μέτρο, τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα, 22 ερωτηθέντες με έτη προϋπηρεσίας από 24 και άνω, 20 ερωτηθέντες με έτη προϋπηρεσίας από 19 έως 24, 11 ερωτηθέντες με έτη προϋπηρεσίας από 13 έως 18, 3 με έτη προϋπηρεσίας από 7 έως 12 και 3 με έτη προϋπηρεσίας από 1 έως 6. Ακολούθως, αρκετοί από τους ερωτηθέντες, για την ακρίβεια, 10 ερωτηθέντες με έτη προϋπηρεσίας από 24 και άνω, 8 με έτη προϋπηρεσίας από 19 έως 24 και 6 με έτη υπηρεσίας από 13 έως 18, ενώ ελάχιστοι, οι οποίοι ήταν από έτη προϋπηρεσίας από 1-6 και 7-12 «συμφώνησαν απόλυτα». Επιπλέον, σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο, η πλειονότητα των συμμετεχόντων, κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών απάντησαν «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα», πάνω από 50% των συμμετεχόντων κάτοχοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης απάντησαν «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα», όμως 9 ερωτηθέντες, κάτοχοι τριτοβάθμιας ήταν ουδέτεροι. Από την άλλη πλευρά, ελάχιστοι δήλωσαν «διαφωνώ» και «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ».

Κατά πόσο συμφωνείτε με την άποψη: Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική μεγέθυνση, την οικονομική ανάπτυξη και τη πράσινη μεγέθυνση.	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	1	0,93%
Διαφωνώ	2	1,85%
Ούτε συμφωνώ/Ούτε διαφωνώ	14	12,96%
Συμφωνώ	59	54,63%
Συμφωνώ απόλυτα	26	24,07%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	5,56%
Σύνολο	108	100,00%

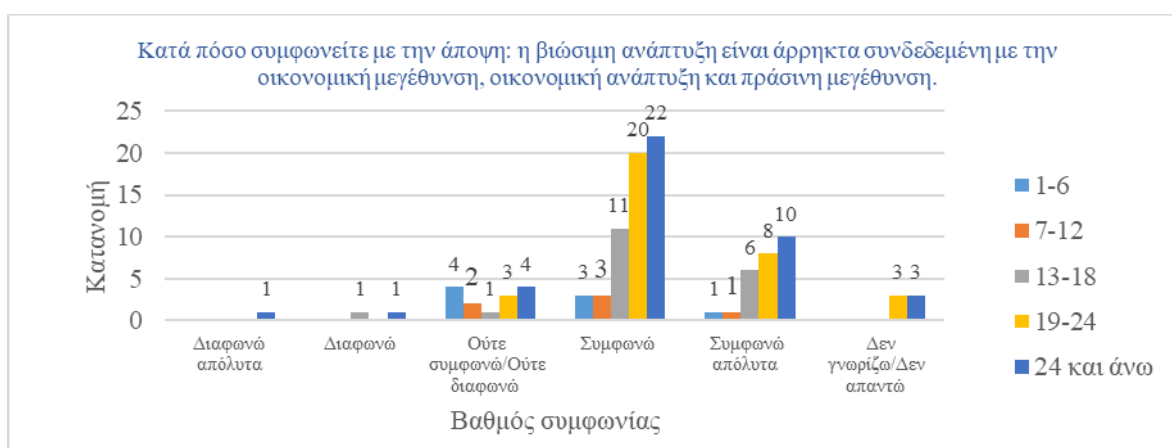
Πίνακας 10: Σχέση μεταξύ της βιώσιμης ανάπτυξης, της οικονομικής μεγέθυνσης, της οικονομικής ανάπτυξης και της πράσινης μεγέθυνσης.

Γράφημα 10: Σχέση μεταξύ της βιώσιμης ανάπτυξης, της οικονομικής μεγέθυνσης, της οικονομικής ανάπτυξης και της πράσινης μεγέθυνσης.

Κατά πόσο συμφωνείτε με την άποψη: η βιώσιμη ανάπτυξη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική μεγέθυνση, οικονομική ανάπτυξη και πράσινη μεγέθυνση.	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	0	0	0	0	1	1
Διαφωνώ	0	0	1	0	1	2
Ούτε συμφωνώ/Ούτε διαφωνώ	4	2	1	3	4	14
Συμφωνώ	3	3	11	20	22	59
Συμφωνώ απόλυτα	1	1	6	8	10	26
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0	3	3	6
Σύνολο	8	6	19	34	41	108

Πίνακας 11: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 11: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Κατά πόσο συμφωνείτε με την άποψη: η βιώσιμη ανάπτυξη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική μεγέθυνση, την οικονομική ανάπτυξη και τη πράσινη μεγέθυνση.	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	1	0	0	1
Διαφωνώ	0	1	1	2
Ούτε συμφωνώ/Ούτε διαφωνώ	3	9	2	14
Συμφωνώ	13	21	25	59
Συμφωνώ απόλυτα	3	6	17	26
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	4	1	1	6
Σύνολο	24	38	46	108

Πίνακας 12: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Γράφημα 12: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

7.5.9. Στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας μας θεωρείτε ότι γίνεται επαρκής ενημέρωση και διδασκαλία σχετικά με την έννοια και τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης στους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος;

Σχετικά με το εκπαιδευτικό σύστημα, πάνω από το 50%, συγκεκριμένα το 38,89% και το 16,67% των ερωτηθέντων απάντησαν «λίγο» και «καθόλου» αντίστοιχα. Από την άλλη πλευρά ένα ποσοστό 16,67% απάντησε αρνητικά ως προς αυτή την ερώτηση. Ωστόσο, το 34,26% των ερωτώμενων απάντησαν «πολύ» και ελάχιστο ποσοστό

«μέτρια». «Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ», αποκρίθηκαν το 5,56% των συμμετεχόντων. Με γνώμονα το εκπαιδευτικό επίπεδο των ερωτηθέντων, 20 από τους 46 ερωτηθέντες, κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού απάντησαν «μέτρια» και άλλοι 20 απάντησαν «λίγο» και «καθόλου». Άνω των 50% των συμμετεχόντων τριτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης απάντησε «λίγο» και «καθόλου», ενώ «μέτρια» απάντησε ένα μικρό ποσοστό συμμετεχόντων. Τέλος, με μέτρο τη θέση στο Δημόσιο Φορέα, 30 ερωτηθέντες από τους 80 διοικητικούς υπαλλήλους, 11 ερωτηθέντες από τους 25 προϊσταμένους και 1 από τους 3 διευθυντές, 14 από τους 80 διοικητικούς υπαλλήλους, 3 ερωτηθέντες από τους 25 προϊσταμένους και 1 από τους 3 διευθυντές, απάντησαν «λίγο» και «καθόλου» αντίστοιχα. Από την άλλη μεριά, 27 από τους 80 διοικητικούς υπαλλήλους, 9 από τους 25 προϊσταμένους, 1 από τους 3 διευθυντές απάντησαν «μέτρια» στην ενημέρωση από την εκπαίδευση, ενώ 6 διοικητικοί υπάλληλοι δήλωσαν «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ».

Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας και η ενημέρωση και διδασκαλία σχετικά με την έννοια και τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης στους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος.	Κατανομή	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	0	0,00%
Πολύ	5	4,63%
Μέτρια	37	34,26%
Λίγο	42	38,89%
Καθόλου	18	16,67%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	5,56%
Σύνολο	108	100,00%

Πίνακας 13: Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας και η ενημέρωση και διδασκαλία σχετικά με την έννοια και τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης στους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος.

Γράφημα 13: Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας και η ενημέρωση και διδασκαλία σχετικά με την έννοια και τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης στους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος.

Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας και η ενημέρωση και διδασκαλία σχετικά με την έννοια και τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης στους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος.	Εκπαιδευτικό επίπεδο			
	Βαθμός συμφωνίας	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών
Καθόλου	7	6	5	18
Λίγο	7	20	15	42
Μέτρια	8	9	20	37
Πολύ	2	1	2	5
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	2	4	6
Σύνολο	24	38	46	108

Πίνακας 14: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

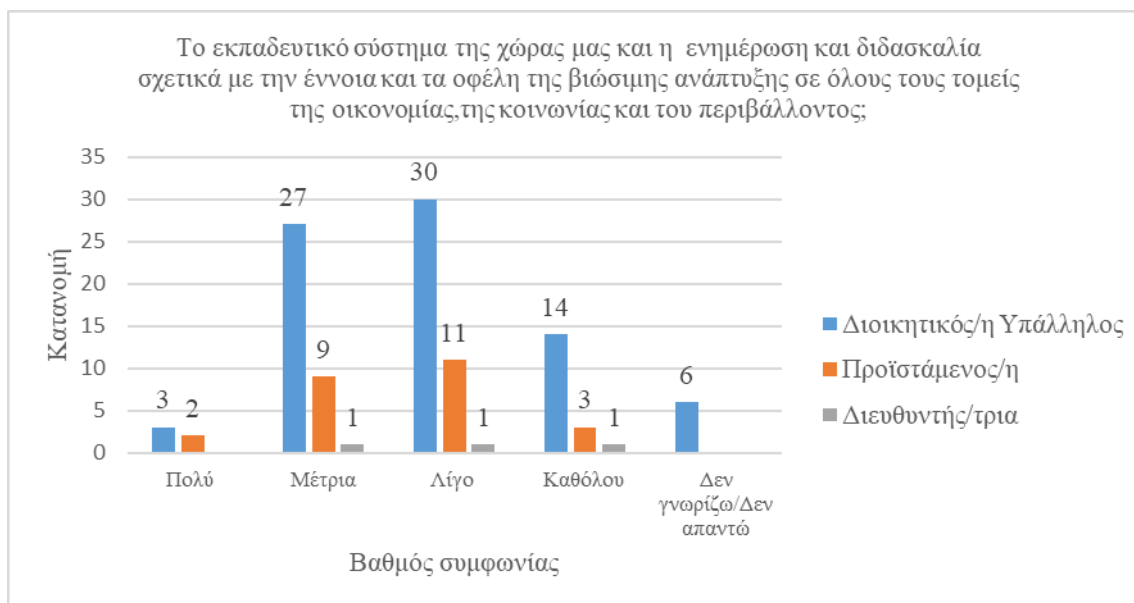

Γράφημα 14: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας και η ενημέρωση και διδασκαλία σχετικά με την έννοια και τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος.	Θέση στο Δημόσιο Φορέα				
	Βαθμός συμφωνίας	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Πάρα πολύ	0	0	0	0	0
Πολύ	3	2	0	0	5
Μέτρια	27	9	1	0	37
Λίγο	30	11	1	0	42
Καθόλου	14	3	1	0	18
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	0	0	0	6
Σύνολο	80	25	3	0	108

Πίνακας 15: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 15: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.10. Παρακαλούμε δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Η εκστρατεία ευαισθητοποίησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι αποτελεσματική για την Ελλάδα.

Το 34,26% (37 ερωτηθέντες) και το 13,89% (15 ερωτηθέντες) απάντησαν «λίγο» και «καθόλου» αντίστοιχα στην παραπάνω ερώτηση. «Μέτρια» απάντησαν το 36,11% (39 ερωτηθέντες). Εντούτοις, λιγότερα είναι τα ποσοστά των ερωτηθέντων που απάντησαν «πολύ» και «πάρα πολύ» αντίστοιχα για την εκστρατεία ευαισθητοποίησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη στην Ελλάδα. Λαμβάνοντας υπόψιν τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα, αρκετοί, συγκεκριμένα 13 από τους 41 ερωτηθέντες με έτη υπηρεσίας από 24 και άνω, 10 από τους 24 ερωτηθέντες με έτη υπηρεσίας από 19 έως 24 και 9 από τους 19 ερωτηθέντες με έτη προϋπηρεσίας από 24 και άνω 13 έως 18, δήλωσαν «μέτρια» ενώ, 11 ερωτηθέντες με έτη προϋπηρεσίας από 24 και άνω, 14 με έτη υπηρεσίας από 19 έως 24 και 5 από τους ερωτηθέντες με έτη προϋπηρεσίας από 13 έως 18 δήλωσαν «λίγο». Ελάχιστα τα ποσοστά στο «καθόλου» στην άνω ερώτηση. Σχετικά με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα, 30 διοικητικοί υπάλληλοι, 8 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής/τρια απάντησαν μέτρια, μολονότι 29 διοικητικοί υπάλληλοι, 7 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής απάντησαν λίγο. Μικρότερα είναι τα ποσοστά στα «καθόλου» και «πολύ».

Βαθμός συμφωνίας σας με την άποψη: Η εκστρατεία ευαισθητοποίησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι αποτελεσματική στην Ελλάδα.	Κατανομή	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	4	3,70%
Πολύ	11	10,19%
Μέτρια	39	36,11%
Λίγο	37	34,26%
Καθόλου	15	13,89%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	2	1,85%
Σύνολο	108	100,00%

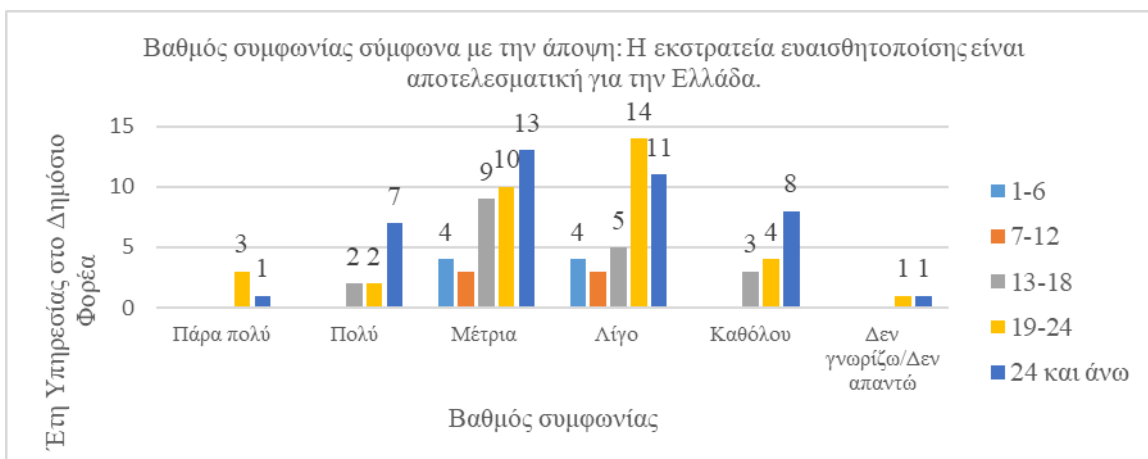
Πίνακας 16: Βαθμός συμφωνίας με την άποψη: Η εκστρατεία ευαισθητοποίησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι αποτελεσματική στην Ελλάδα.

Γράφημα 16: Βαθμός συμφωνίας με την άποψη: Η εκστρατεία ευαισθητοποίησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι αποτελεσματική στην Ελλάδα.

Βαθμός συμφωνίας με την άποψη: Η εκστρατεία ευαισθητοποίησης για τη Β.Α. είναι αποτελεσματική στην Ελλάδα.	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Πάρα πολύ	0	0	0	3	1	4
Πολύ	0	0	2	2	7	11
Μέτρια	4	3	9	10	13	39
Λίγο	4	3	5	14	11	37
Καθόλου	0	0	3	4	8	15
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0	1	1	2
Σύνολο	8	6	19	34	41	108

Πίνακας 17: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 17: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Βαθμός συμφωνίας σύμφωνα με την άποψη: Η εκστρατεία ευαισθητοποίησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι αποτελεσματική στην Ελλάδα.	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Πάρα πολύ	2	2	0	4
Πολύ	6	5	0	11
Μέτρια	30	8	1	39
Λίγο	29	7	1	37
Καθόλου	11	3	1	15
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	2	0	0	2
Σύνολο	80	25	3	108

Πίνακας 18: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 18: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.11. Κατά την γνώμη σας, οι παράγοντες όπως η πανδημία, ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι οικονομικές κρίσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων 51,43%, θεωρεί ότι οι παραπάνω παράγοντες έχουν «πολύ» αρνητικό αντίκτυπο στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης. Ακολουθεί το 20% και το 15% με «πάρα πολύ», και «μέτρια» αντίστοιχα, αντιθέτως, ελάχιστα είναι τα ποσοστά που απάντησαν «λίγο», «καθόλου» και «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ». Με προσδιοριστικό παράγοντα τα έτη προϋπηρεσίας, οι 16, με έτη προϋπηρεσίας από 24 και άνω, 17, με έτη προϋπηρεσίας από 19 έως 24, οι 11 με έτη προϋπηρεσίας από 13 έως 18, οι 5 με έτη προϋπηρεσίας από 7 έως 12 και 5 από έτη προϋπηρεσίας από 1 έως 6 και 9 με έτη προϋπηρεσίας από 24 και άνω, 8 με έτη προϋπηρεσίας από 19 -24 και 3 με έτη προϋπηρεσίας από 13 έως 18 απάντησαν «πολύ» και «πάρα πολύ», αντίστοιχα. Σχετικά με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα, το υψηλότερο ποσοστό των διοικητικών υπαλλήλων, των προϊσταμένων και των διευθυντών, που συμμετείχαν στην έρευνα απάντησαν «πολύ», στο παραπάνω ερώτημα. Ελάχιστα είναι τα ποσοστά στο «λίγο», «καθόλου» και στο «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ».

Κατά την γνώμη σας, οι παράγοντες όπως η πανδημία και οι οικονομικές κρίσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;	Κατανομή	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	21	20,00%
Πολύ	54	51,43%
Μέτρια	15	14,29%
Λίγο	6	5,71%
Καθόλου	3	2,86%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	5,71%
Σύνολο	105	100,00%

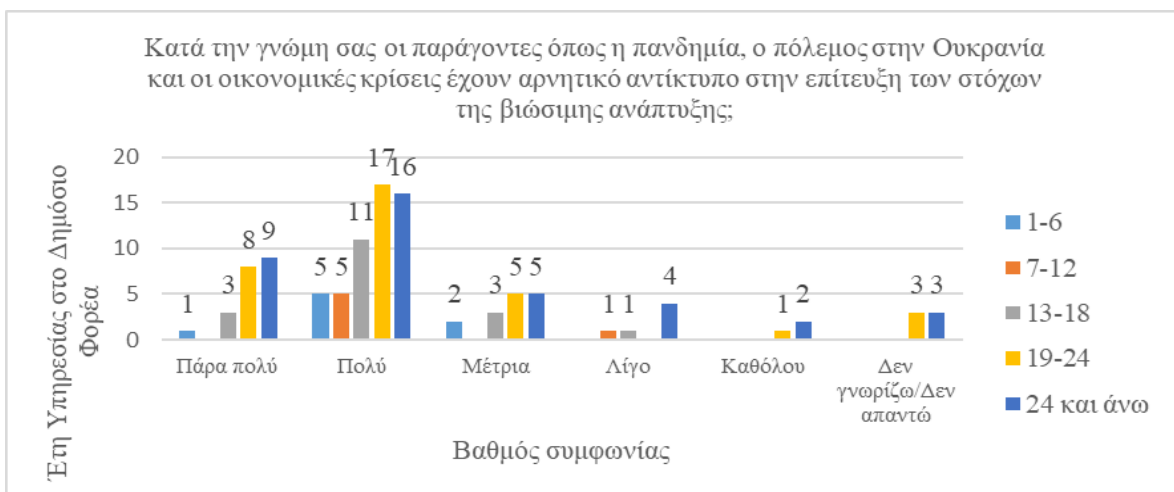
Πίνακας 19: Κατά την γνώμη σας, οι παράγοντες όπως η πανδημία, ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι οικονομικές κρίσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

Γράφημα 19: Κατά την γνώμη σας, οι παράγοντες όπως η πανδημία, ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι οικονομικές κρίσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

Κατά την γνώμη σας οι παράγοντες όπως η πανδημία, ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι οικονομικές κρίσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	Βαθμός συμφωνίας	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω
Πάρα πολύ	1	0	3	8	9	21
Πολύ	5	5	11	17	16	54
Μέτρια	2	0	3	5	5	15
Λίγο	0	1	1	0	4	6
Καθόλου	0	0	0	1	2	3
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0	3	3	6
Σύνολο	8	6	18	34	39	105

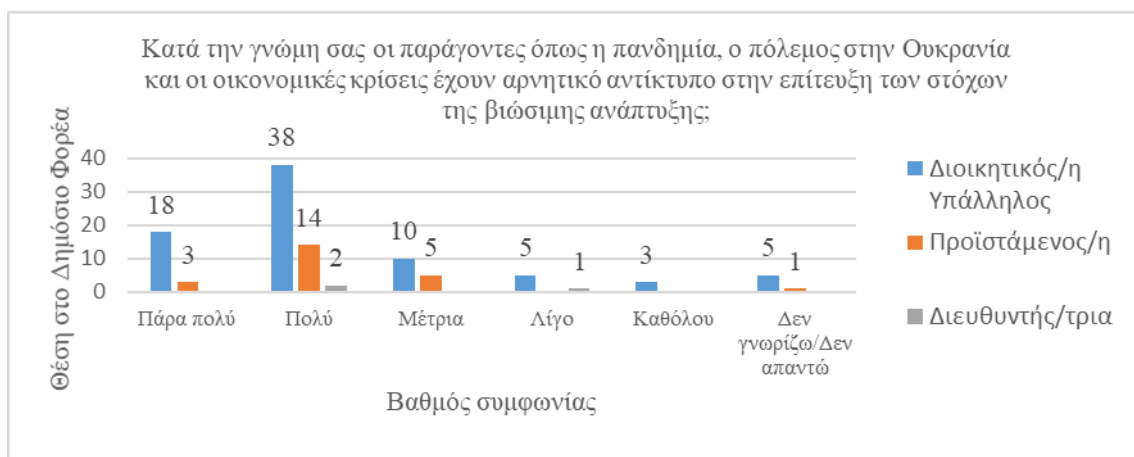
Πίνακας 20: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 20: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Κατά την γνώμη σας οι παράγοντες όπως η πανδημία, ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι οικονομικές κρίσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Πάρα πολύ	18	3	0	21
Πολύ	38	14	2	54
Μέτρια	10	5	0	15
Λίγο	5	0	1	6
Καθόλου	3	0	0	3
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	5	1	0	6
Σύνολο	79	23	3	105

Πίνακας 21: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 21: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

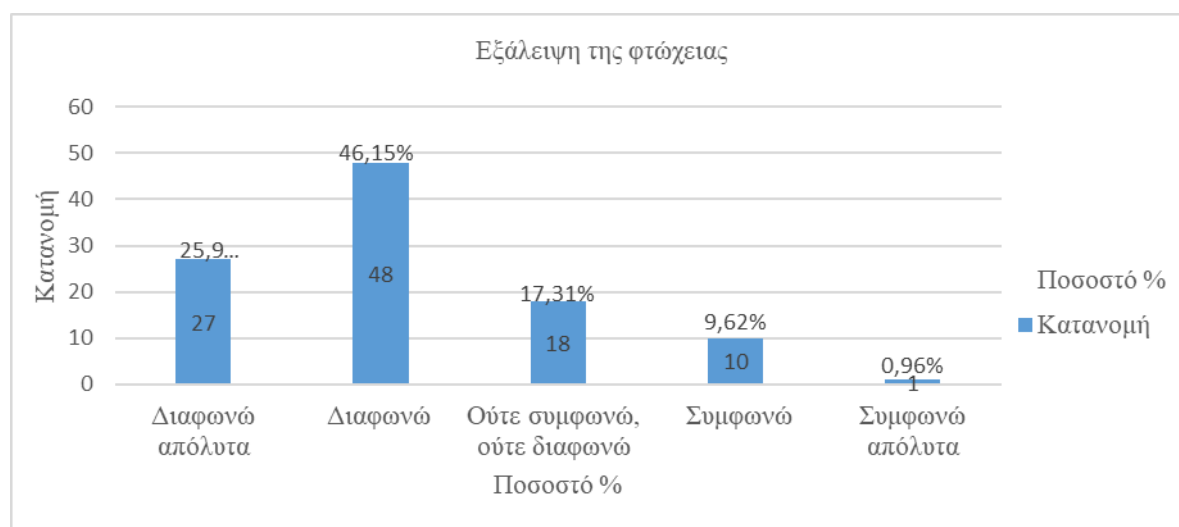
7.5.12. Παρακαλούμε δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας στο αν η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προωθήσει αποτελεσματικές πολιτικές για την εφαρμογή των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στα κράτη μέλη της όπως:

7.5.12.α. Εξάλειψη της φτώχειας.

Αναφορικά με την εξάλειψη της φτώχειας, πάνω από το 50% των ερωτηθέντων απάντησε «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα». Επίσης, το 17,31% ήταν ουδέτερο, ενώ από την άλλη πλευρά, χαμηλά είναι τα ποσοστά του «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα». Όσο πιο πολλά τα έτη προϋπηρεσίας, τόσο μεγαλύτερα τα ποσοστά στην αρνητική απάντηση όσον αφορά την εξάλειψη της φτώχειας στην Ε.Ε. Επιπλέον, σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα, ανεξαρτήτου εκπαιδευτικού επιπέδου, δήλωσαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα», ένα ελάχιστο ποσοστό συμφώνησε, ενώ λαμβάνεται υπόψη ότι ένα μέτριο ποσοστό δήλωσε «ούτε συμφωνώ/ ούτε διαφωνώ». Τέλος, με γνώμονα τη θέση στο Δημόσιο Φορέα, η πλειονότητα των διοικητικών υπαλλήλων, προϊσταμένων καθώς και οι 3 διευθυντές, δήλωσαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα» ενώ 18 διοικητικοί υπάλληλοι και προϊστάμενοι παρέμειναν ουδέτεροι.

12.α. Εξάλειψη της φτώχειας.	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	27	25,96%
Διαφωνώ	48	46,15%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	18	17,31%
Συμφωνώ	10	9,62%
Συμφωνώ απόλυτα	1	0,96%
Σύνολο	104	100,00%

Πίνακας 22: Εξάλειψη της φτώχειας.

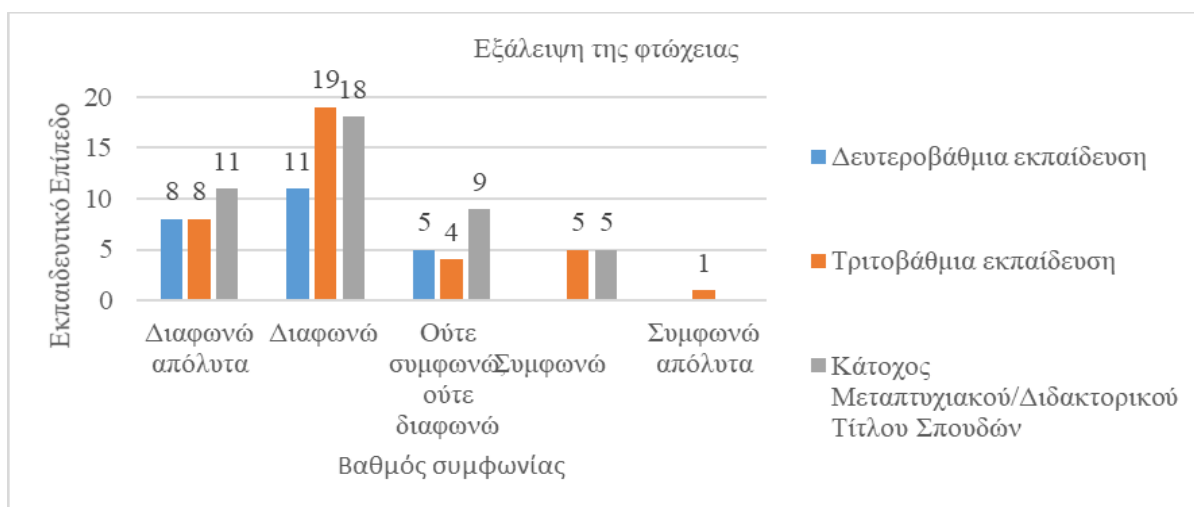

Γράφημα 22: Εξάλειψη της φτώχειας.

Εξάλειψη της φτώχειας	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Βαθμός συμφωνίας	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών
Διαφωνώ απόλυτα	8	8	11	27
Διαφωνώ	11	19	18	48
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	5	4	9	18
Συμφωνώ	0	5	5	10
Συμφωνώ απόλυτα	0	1	0	1
Σύνολο	24	37	43	104

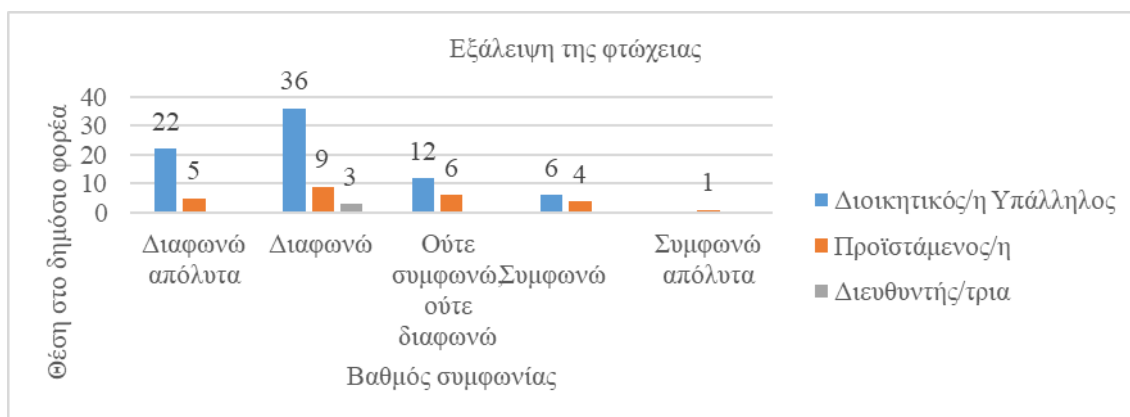
Πίνακας 23: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Γράφημα 23: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Εξάλειψη της φτώχειας	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	22	5	0	27
Διαφωνώ	36	9	3	48
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	12	6	0	18
Συμφωνώ	6	4	0	10
Συμφωνώ απόλυτα	0	1	0	1
Σύνολο	76	25	3	104

Πίνακας 24: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 24: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.12.β. Μείωση της ανισότητας

Άνω των 50% των ερωτώμενων, ειδικά ερωτηθέντες με έτη προϋπηρεσίας πάνω από 13 έτη και με θέση στο δημόσιο ως διοικητικοί υπάλληλοι δήλωσαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα», ενώ ένα ελάχιστο ποσοστό των 20,19% απάντησε «ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ». Αντιθέτως, χαμηλά είναι τα ποσοστά των συμμετεχόντων που απάντησαν «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα»

Μείωση της ανισότητας	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	21	20,19%
Διαφωνώ	43	41,35%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	21	20,19%
Συμφωνώ	16	15,38%
Συμφωνώ απόλυτα	3	2,88%
Σύνολο	104	100,00%

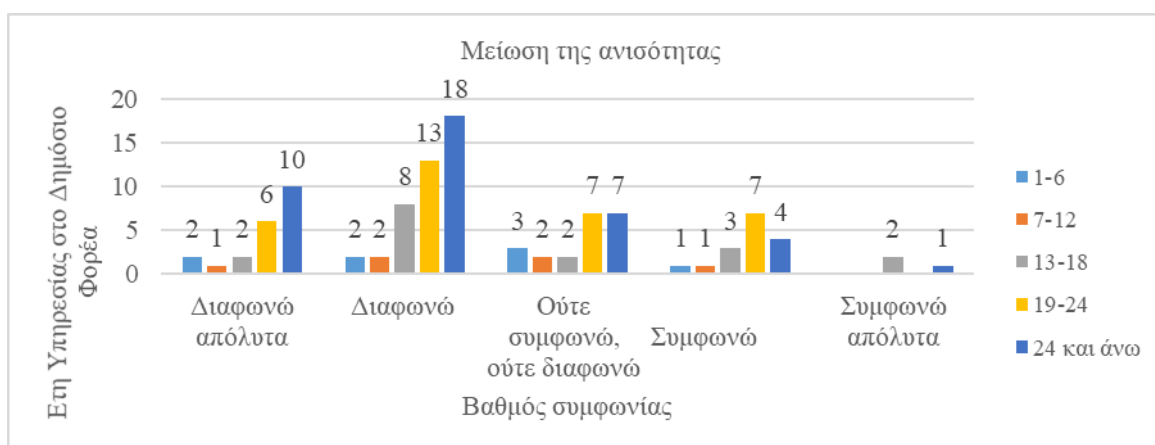
Πίνακας 25: Μείωση της ανισότητας.

Γράφημα 25: Μείωση της ανισότητας.

Μείωση της ανισότητας	Έτη Υπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	2	1	2	6	10	21
Διαφωνώ	2	2	8	13	18	43
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	3	2	2	7	7	21
Συμφωνώ	1	1	3	7	4	16
Συμφωνώ απόλυτα	0	0	2	0	1	3
Σύνολο	8	6	17	33	40	104

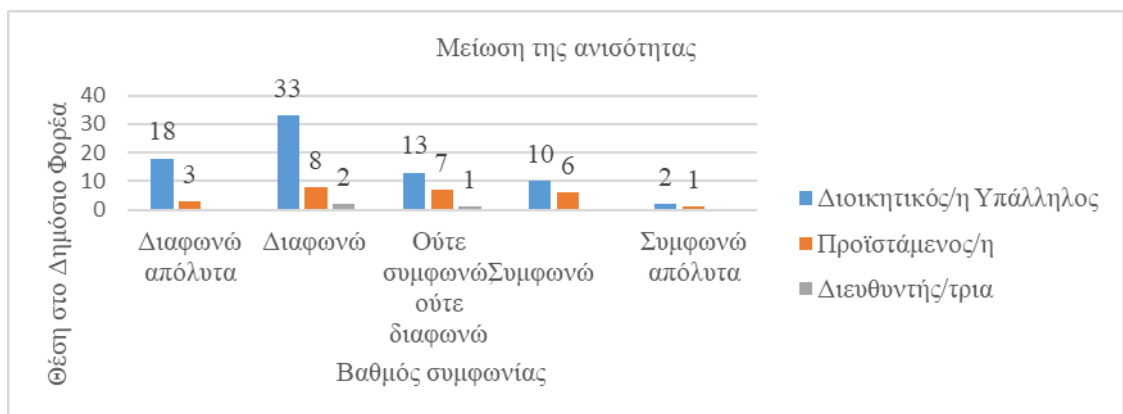
Πίνακας 26: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 26: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Μείωση της ανισότητας	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	18	3	0	21
Διαφωνώ	33	8	2	43
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	13	7	1	21
Συμφωνώ	10	6	0	16
Συμφωνώ απόλυτα	2	1	0	3
Σύνολο	76	25	3	104

Πίνακας 27: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 27: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

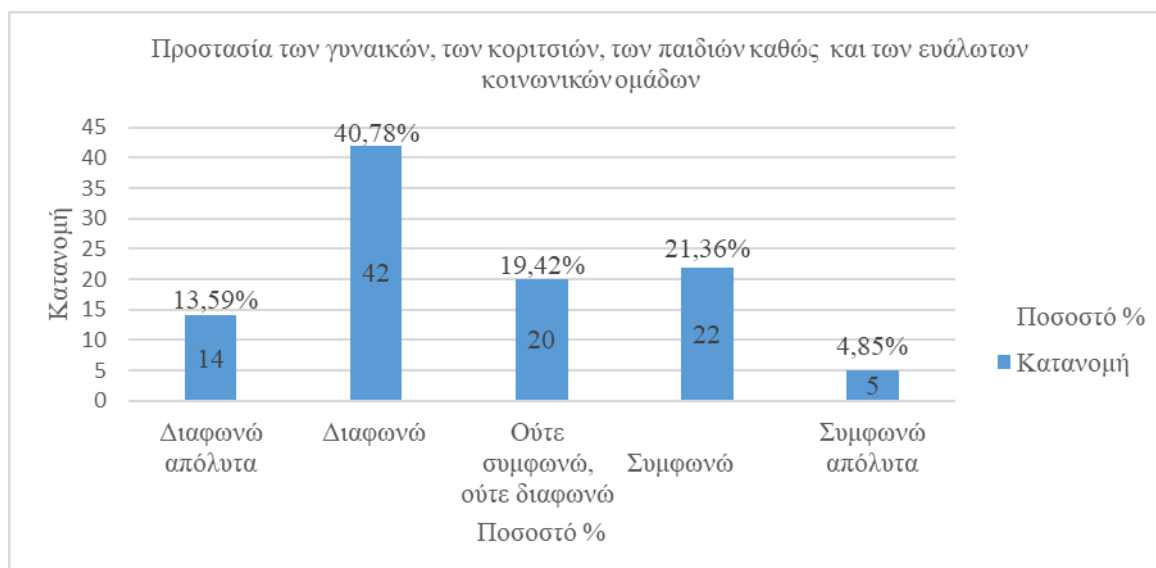
7.5.12.γ. Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Άνω των 50%, το ποσοστό των ερωτώμενων (η πλειοψηφία των διοικητικών υπαλλήλων και 2 από τους 3 διευθυντές) με έτη προϋπηρεσίας από 13 και άνω δήλωσαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα» στο παραπάνω ερώτημα. Ένα ποσοστό 19,42% παρέμειναν ουδέτεροι και 26,21% των ερωτώμενων, για την ακρίβεια, 12 διοικητικοί υπάλληλοι και 10 προϊστάμενοί δήλωσαν «συμφωνώ». Τέλος, όσον αφορά τα ποσοστά που συνδέονται με το εκπαιδευτικό επίπεδο, πάνω από 50% των κατόχων δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δήλωσαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα» ενώ 10 από τους 36 με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης απάντησαν «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα». Όσον αφορά τους κατόχους μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών, οι

18 από τους 43 δήλωσαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα», ενώ οι 15 από τους 43 δήλωσαν «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα» και οι 10 παρέμειναν αδιάφοροι.

Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	14	13,59%
Διαφωνώ	42	40,78%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	20	19,42%
Συμφωνώ	22	21,36%
Συμφωνώ απόλυτα	5	4,85%
Σύνολο	103	100,00%

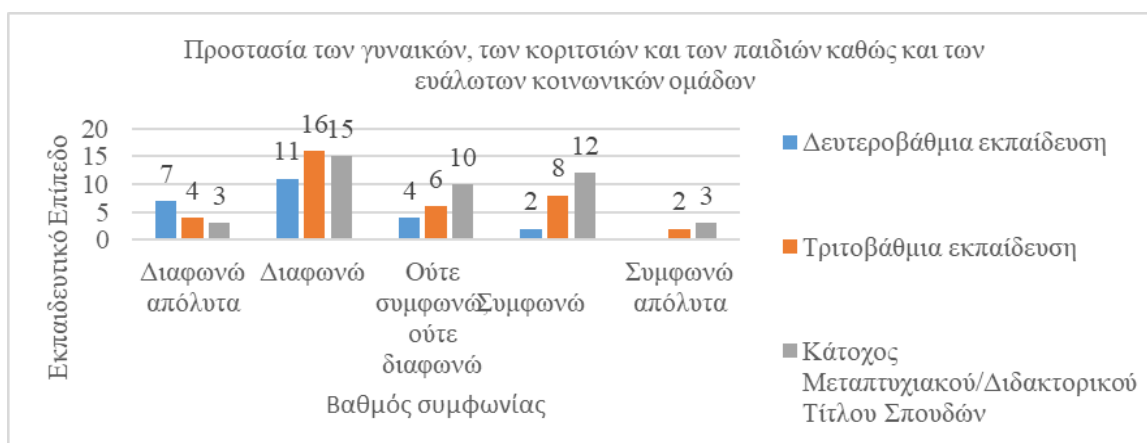
Πίνακας 28: Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Γράφημα 28: Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	7	4	3	14
Διαφωνώ	11	16	15	42
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	4	6	10	20
Συμφωνώ	2	8	12	22
Συμφωνώ απόλυτα	0	2	3	5
Σύνολο	24	36	43	103

Πίνακας 29: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Γράφημα 29: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Λειτουργός/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	13	1	0	14
Διαφωνώ	32	8	2	42
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	14	5	1	20
Συμφωνώ	12	10	0	22

Συμφωνώ απόλυτα	4	1	0	5
Σύνολο	75	25	3	103

Πίνακας 30: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

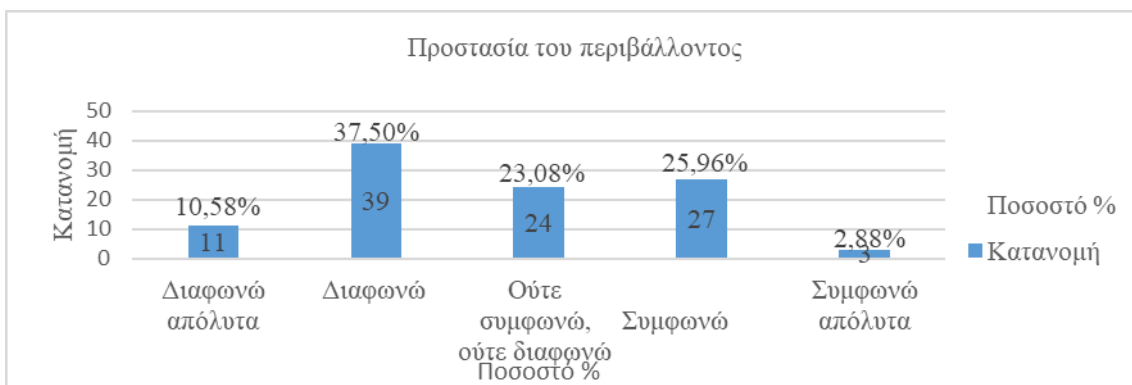
Γράφημα 30: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.12.δ. Προστασία του περιβάλλοντος.

Μικρότερο του 50% το ποσοστό στην αρνητικότητα ως προς την προστασία του περιβάλλοντος. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι υπάρχει ισοβαθμία στα αποτελέσματα όπου 17 διοικητικοί υπάλληλοι συμφωνούν και 17 διοικητικοί υπάλληλοι είναι ουδέτεροι καθώς και από τους 3 διευθυντές, 1 συμφωνεί., 1 διαφωνεί και 1 διαφωνεί απόλυτα. Επίσης, όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων, 17 κάτοχοι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 17 κάτοχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης απάντησαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα», ενώ όσον αφορά τους κατόχους μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών, δήλωσαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα». Μεγαλύτερο το ποσοστό που δήλωσε «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα», ενώ 10 από τους συμμετέχοντες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατόχων μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών, δήλωσαν «ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ»

Προστασία του περιβάλλοντος	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	11	10,58%
Διαφωνώ	39	37,50%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	24	23,08%
Συμφωνώ	27	25,96%
Συμφωνώ απόλυτα	3	2,88%
Σύνολο	104	100,00%

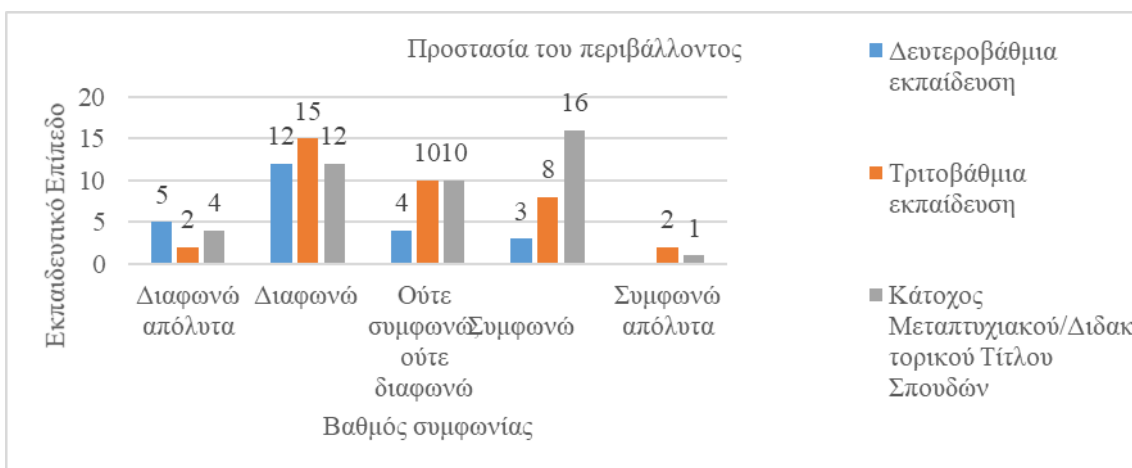
Πίνακας 31: Προστασία του περιβάλλοντος.

Γράφημα 31: Προστασία του περιβάλλοντος.

Προστασία του περιβάλλοντος	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διακτορικού Τίτλου Σπουδών	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	5	2	4	11
Διαφωνώ	12	15	12	39
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	4	10	10	24
Συμφωνώ	3	8	16	27
Συμφωνώ απόλυτα	0	2	1	3
Σύνολο	24	37	43	104

Πίνακας 32: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

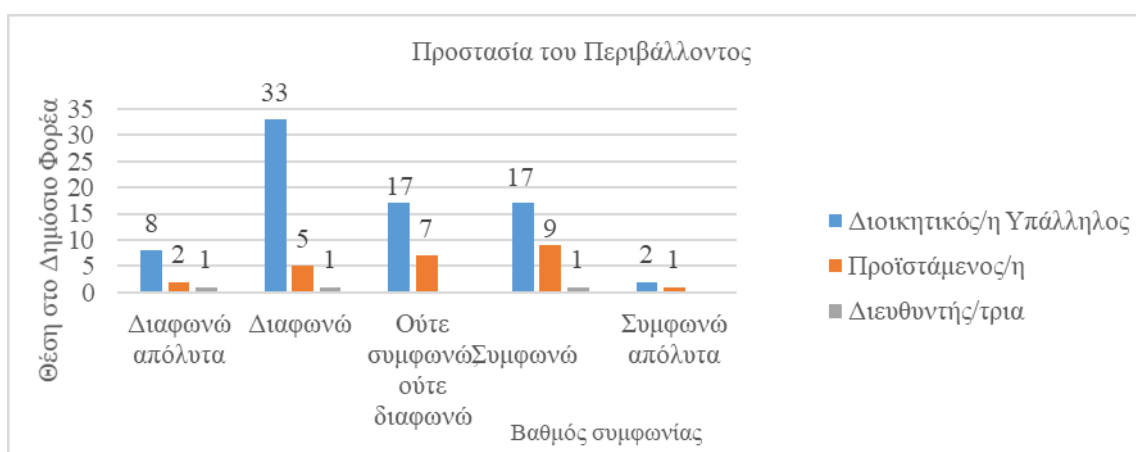

Γράφημα 32: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Προστασία του Περιβάλλοντος	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Βαθμός συμφωνίας	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια
Διαφωνώ απόλυτα	8	2	1	11
Διαφωνώ	33	5	1	39
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	17	7	0	24
Συμφωνώ	17	9	1	27
Συμφωνώ απόλυτα	2	1	0	3
Σύνολο	77	24	3	104

Πίνακας 33: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 33: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.12.ε. Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας.

Αυξημένο σε σχέση με τα προηγούμενα ερωτήματα είναι το ποσοστό των ερωτηθέντων, τουτέστιν, 29,81% που δήλωσαν «ούτε συμφωνών/ούτε διαφωνώ» και με έτη προϋπηρεσίας από 13 και άνω απάντησαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα». Μολονότι, ένα χαμηλό ποσοστό των 14,42% δήλωσαν «συμφωνώ». Επισημαίνεται ότι στο ερώτημα αυτό, 10 προϊστάμενοι δήλωσαν «ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ».

Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες στην υγεία	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	16	15,38%
Διαφωνώ	42	40,38%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	31	29,81%
Συμφωνώ	14	13,46%
Συμφωνώ απόλυτα	1	0,96%
Σύνολο	104	100,00%

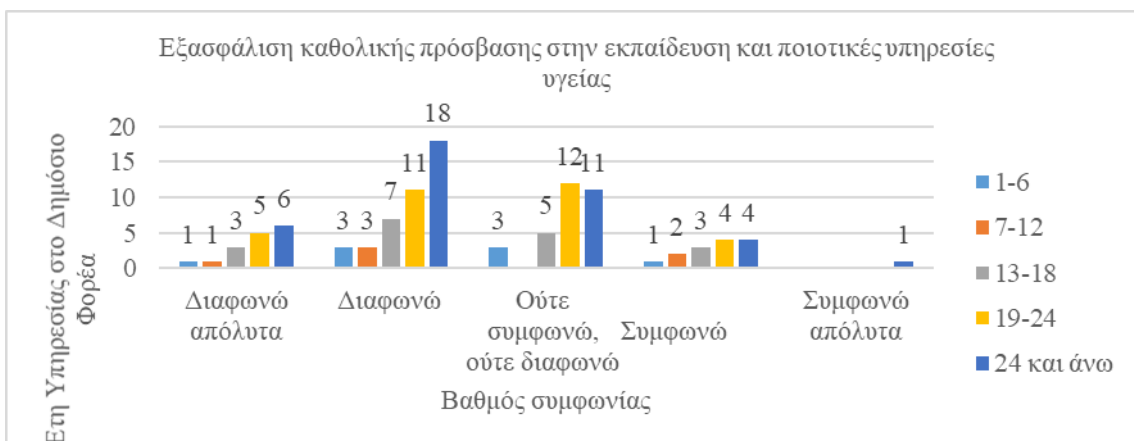
Πίνακας 34: Εξασφάλισης καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας.

Γράφημα 34: Εξασφάλισης καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας.

Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					Σύνολο
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	
Διαφωνώ απόλυτα	1	1	3	5	6	16
Διαφωνώ	3	3	7	11	18	42
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	3	0	5	12	11	31
Συμφωνώ	1	2	3	4	4	14
Συμφωνώ απόλυτα	0	0	0	0	1	1
Σύνολο	8	6	18	32	40	104

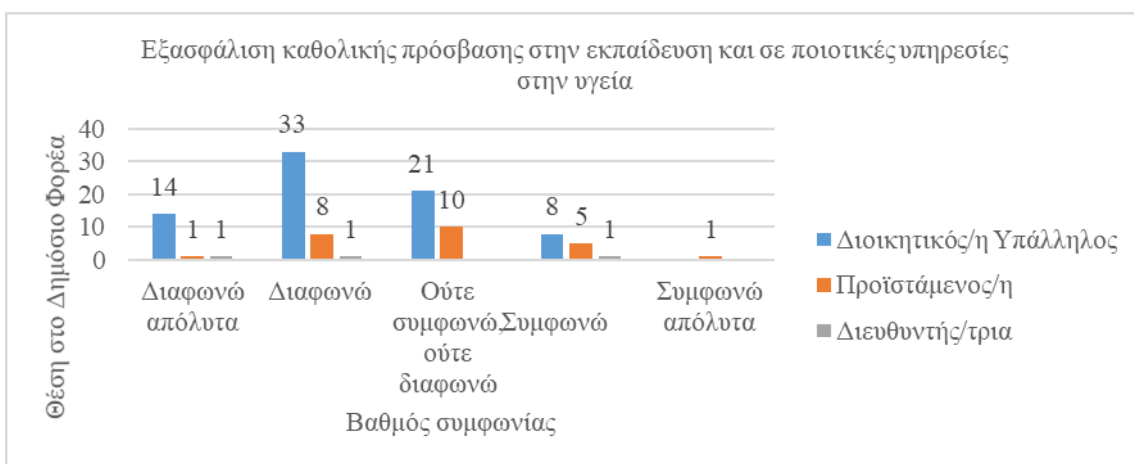
Πίνακας 35: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 35: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	14	1	1	16
Διαφωνώ	33	8	1	42
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	21	10	0	31
Συμφωνώ	8	5	1	14
Συμφωνώ απόλυτα	0	1	0	1
Σύνολο	76	25	3	104

Πίνακας 36: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

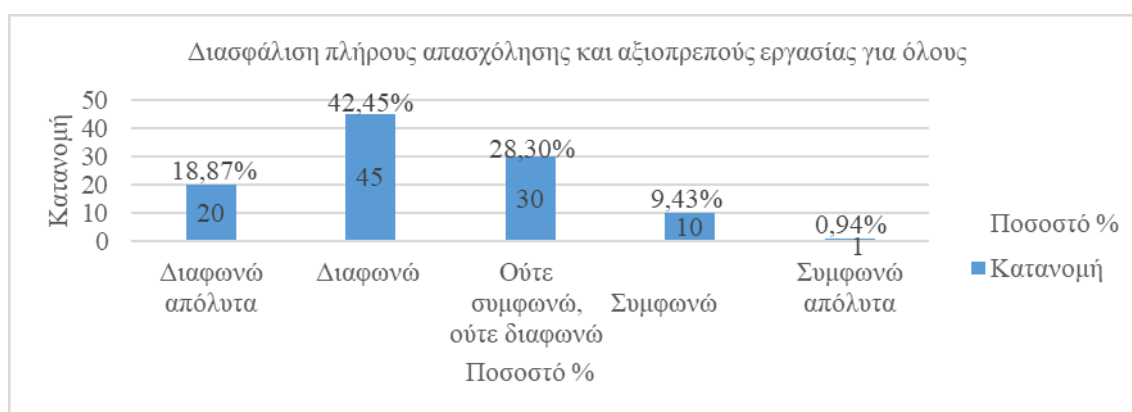
Γράφημα 36: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.12.ζ Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.

Το 42,45% και 18,87%, δηλαδή η πλειοψηφία των διοικητικών υπαλλήλων, αρκετά προϊστάμενοι και 2 από τους 3 διευθυντές δήλωσαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα». Πράγματι με γνώμονα τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα, το ποσοστό αυτό διαφαίνεται όσο προχωράμε σε μεγαλύτερα έτη. Το ποσοστό των ερωτηθέντων που δηλώνουν ουδετερότητα είναι και εδώ αυξημένο και φαίνεται σε αρκετούς προϊσταμένους και 18 διοικητικούς υπαλλήλους. Από την αντίθετη πλευρά, ελάχιστα είναι τα ποσοστά που συμφωνούν και συμφωνούν απόλυτα. Τέλος, σύμφωνα με την έρευνα όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο, αρκετά είναι τα ποσοστά, που δηλώνουν ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ, ενώ 18 από τους 24, 24 από τους 38 και 23 από τους 22 των κατόχων δευτεροβάθμιας, τριτοβάθμιας και μεταπτυχιακού/διδακτορικού επιπέδου αντίστοιχα, δήλωσαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα». Ελάχιστα τα ποσοστά συμφωνίας ως προς την διασφάλιση πλήρους απασχόλησης.

Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	20	18,87%
Διαφωνώ	45	42,45%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	30	28,30%
Συμφωνώ	10	9,43%
Συμφωνώ απόλυτα	1	0,94%
Σύνολο	106	100,00%

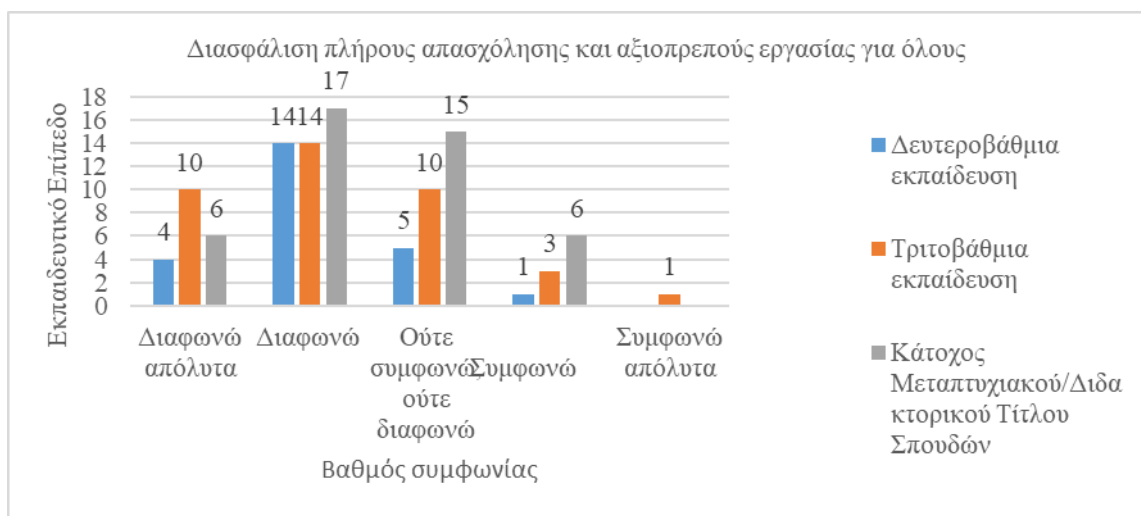
Πίνακας 37: Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.

Γράφημα 37: Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.

Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Βαθμός συμφωνίας	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών
Διαφωνώ απόλυτα	4	10	6	20
Διαφωνώ	14	14	17	45
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	5	10	15	30
Συμφωνώ	1	3	6	10
Συμφωνώ απόλυτα	0	1	0	1
Σύνολο	24	38	44	106

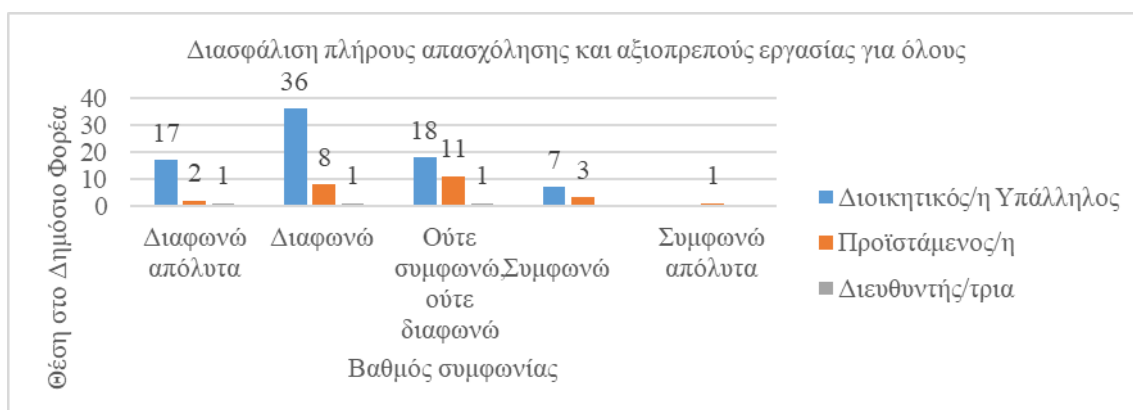
Πίνακας 38: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Γράφημα 38: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Διασφάλισης πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	17	2	1	20
Διαφωνώ	36	8	1	45
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	18	11	1	30
Συμφωνώ	7	3	0	10
Συμφωνώ απόλυτα	0	1	0	1
Σύνολο	78	25	3	106

Πίνακας 39: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 39: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.12.η. Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία.

31,73% και 5,77% είναι τα ποσοστά που δηλώνουν «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα». Όντως αυτό φαίνεται στις απαντήσεις των διοικητικών υπαλλήλων και αρκετών προϊσταμένων, όπως και με έτη προϋπηρεσίας από 13 και άνω. Το ποσοστό, 29,81% δήλωσαν ουδέτεροι, εντούτοις χαμηλότερο είναι το ποσοστό που διαφωνεί και διαφωνεί απόλυτα.

Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	11	10,58%
Διαφωνώ	23	22,12%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	31	29,81%
Συμφωνώ	33	31,73%
Συμφωνώ απόλυτα	6	5,77%
Σύνολο	104	100,00%

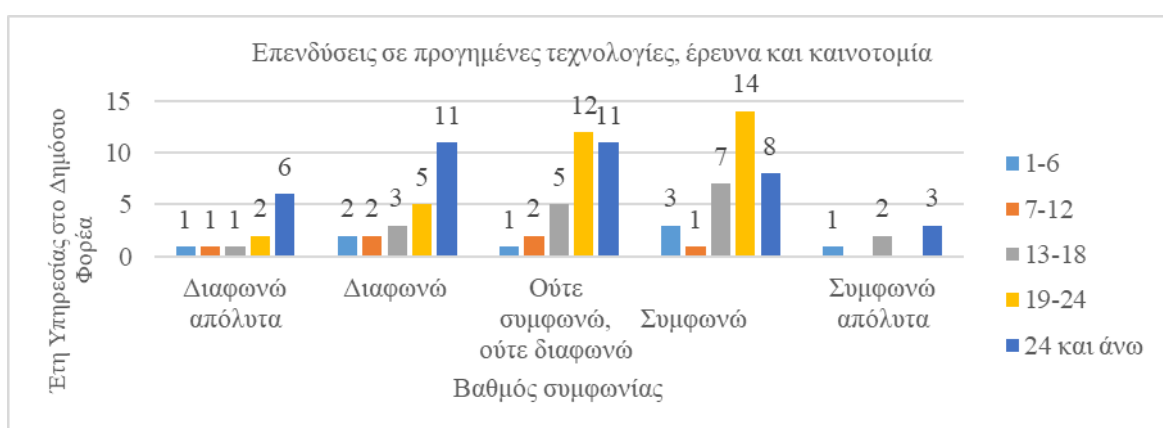
Πίνακας 40: Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία.

Γράφημα 40: Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία.

Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	1	1	1	2	6	11
Διαφωνώ	2	2	3	5	11	23
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	1	2	5	12	11	31
Συμφωνώ	3	1	7	14	8	33
Συμφωνώ απόλυτα	1	0	2	0	3	6
Σύνολο	8	6	18	33	39	104

Πίνακας 41: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 41: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	9	2	0	11
Διαφωνώ	17	4	2	23
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	24	7	0	31
Συμφωνώ	23	10	0	33
Συμφωνώ απόλυτα	3	2	1	6
Σύνολο	76	25	3	104

Πίνακας 42: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 42: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

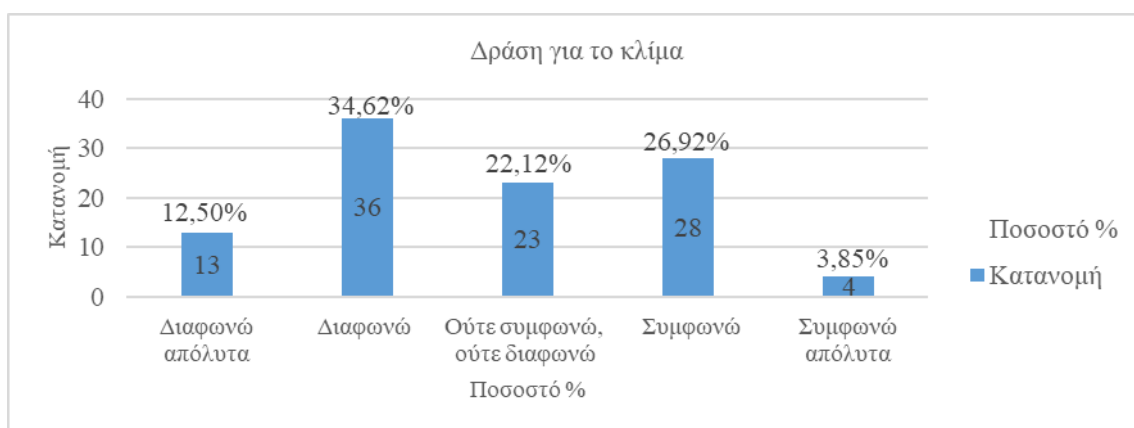
7.5.12.0. Δράση για το κλίμα

Περίπου 50% των ερωτηθέντων «διαφωνούν» και «διαφωνούν απόλυτα» με την δράση για το κλίμα. Μειωμένο το ποσοστό, δηλαδή 22,12% των ερωτηθέντων που απάντησαν «ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ». Ειδικότερα, χαμηλότερα είναι τα ποσοστά των συμμετεχόντων που «συμφωνούν» και «συμφωνούν απόλυτα». Λαμβάνοντας υπόψη τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα, οι περισσότεροι ερωτώμενοι με έτη προϋπηρεσίας από 13 και άνω δηλώνουν «διαφωνώ», «ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ» και «συμφωνώ» ενώ υπάρχει μια ισοβαθμία στους διοικητικούς υπαλλήλους που είναι ουδέτεροι με εκείνους που συμφωνούν.

Δράση για το κλίμα	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	13	12,50%
Διαφωνώ	36	34,62%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	23	22,12%
Συμφωνώ	28	26,92%
Συμφωνώ απόλυτα	4	3,85%
Σύνολο	104	100,00%

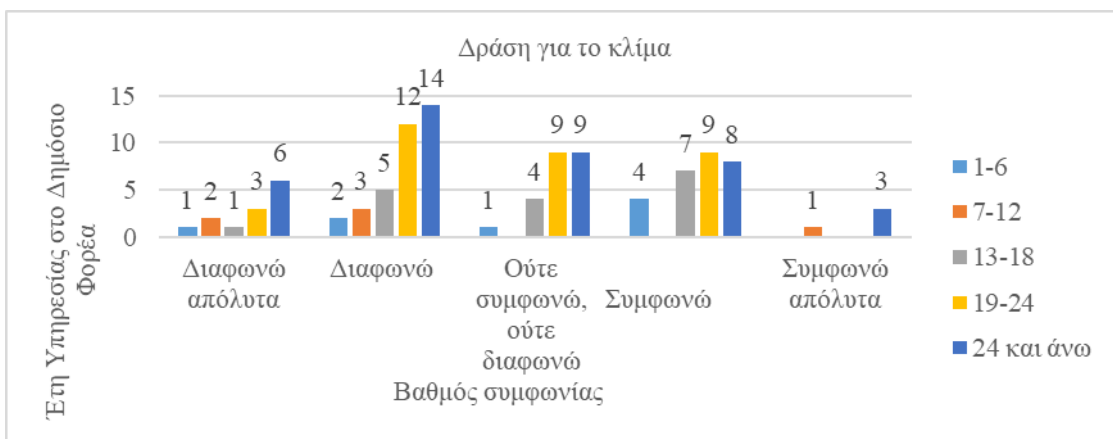
Πίνακας 43: Δράση για το κλίμα.

Γράφημα 43: Δράση για το κλίμα.

Δράση για το κλίμα	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	1	2	1	3	6	13
Διαφωνώ	2	3	5	12	14	36
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	1	0	4	9	9	23
Συμφωνώ	4	0	7	9	8	28
Συμφωνώ απόλυτα	0	1	0	0	3	4
Σύνολο	8	6	17	33	40	104

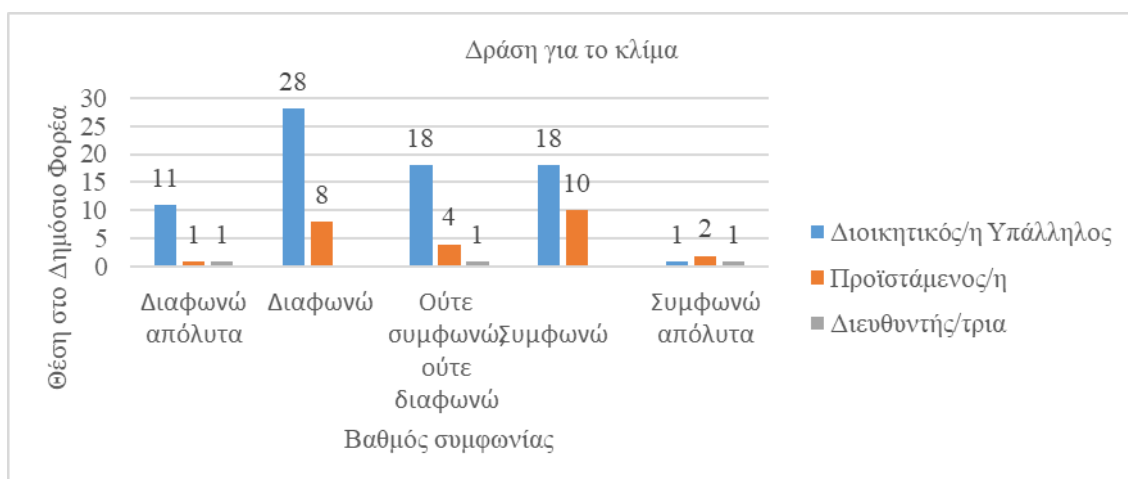
Πίνακας 44: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 44: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Δράση για το κλίμα	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	11	1	1	13
Διαφωνώ	28	8	0	36
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	18	4	1	23
Συμφωνώ	18	10	0	28
Συμφωνώ απόλυτα	1	2	1	4
Σύνολο	76	25	3	104

Πίνακας 45: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 45: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

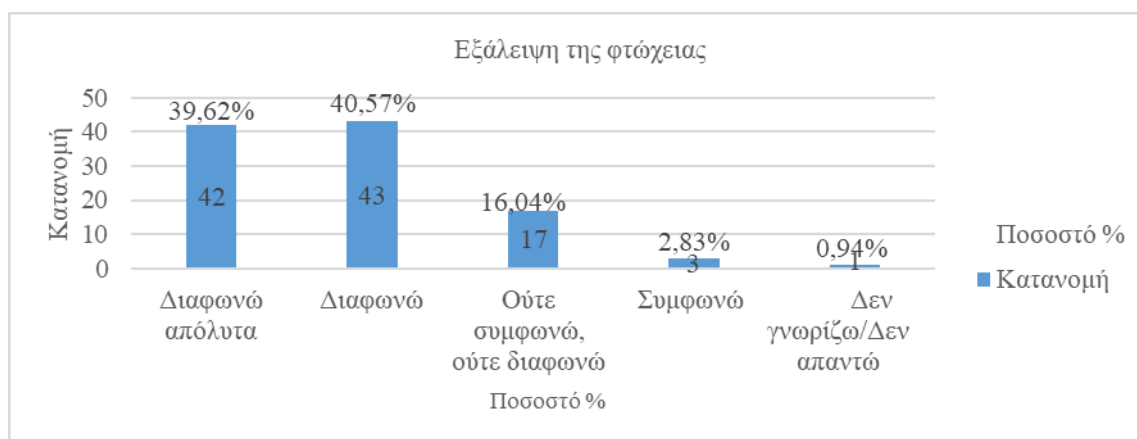
7.5.13. Παρακαλούμε δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας στο αν το ελληνικό κράτος έχει εφαρμόσει αποτελεσματικές πολιτικές για την εφαρμογή των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης όπως:

7.5.13.α. Εξάλειψη της φτώχειας.

Προχωρώντας στην ανάλυση των αποτελεσμάτων σε ελληνικό επίπεδο παρατηρείται ότι πολύ υψηλό είναι το ποσοστό των ερωτηθέντων που δήλωσαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα». Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι και οι 3 διευθυντές, μεγάλη μερίδα των προϊσταμένων και η πλειοψηφία των διοικητικών υπαλλήλων διαφωνούν. Επίσης με γνώμονα τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα, υψηλό είναι το ποσοστό διαφωνούντων με έτη από 13 και άνω. Ωστόσο, ένα ελάχιστο αριθμό συμμετεχόντων συμφωνεί.

Εξάλειψη της φτώχειας	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	42	39,62%
Διαφωνώ	43	40,57%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	17	16,04%
Συμφωνώ	3	2,83%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0,94%
Σύνολο	106	100,00%

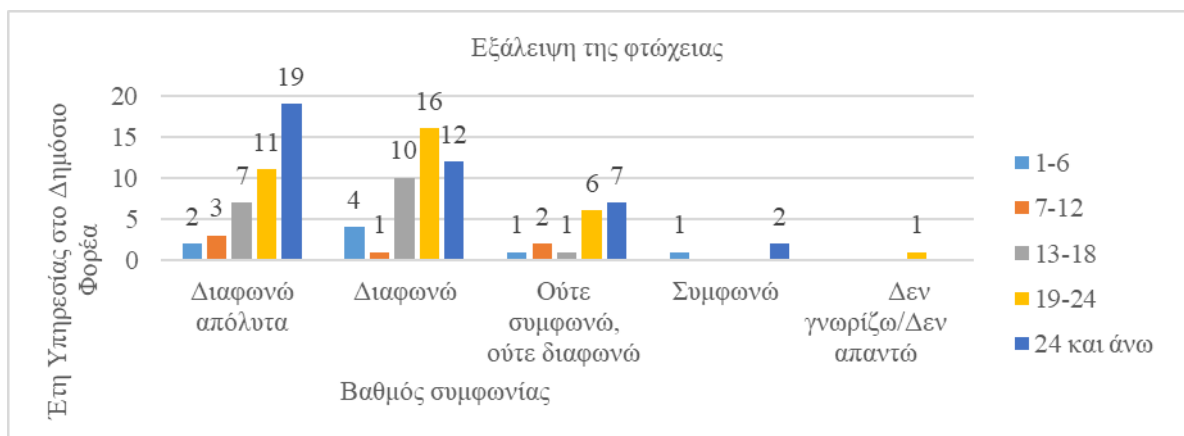
Πίνακας 46: Εξάλειψη της φτώχειας.

Γράφημα 46: Εξάλειψη της φτώχειας.

Εξάλειψη της φτώχειας	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Βαθμός συμφωνίας						
Διαφωνώ απόλυτα	2	3	7	11	19	42
Διαφωνώ	4	1	10	16	12	43
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	1	2	1	6	7	17
Συμφωνώ	1	0	0	0	2	3
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0	1	0	1
Σύνολο	8	6	18	34	40	106

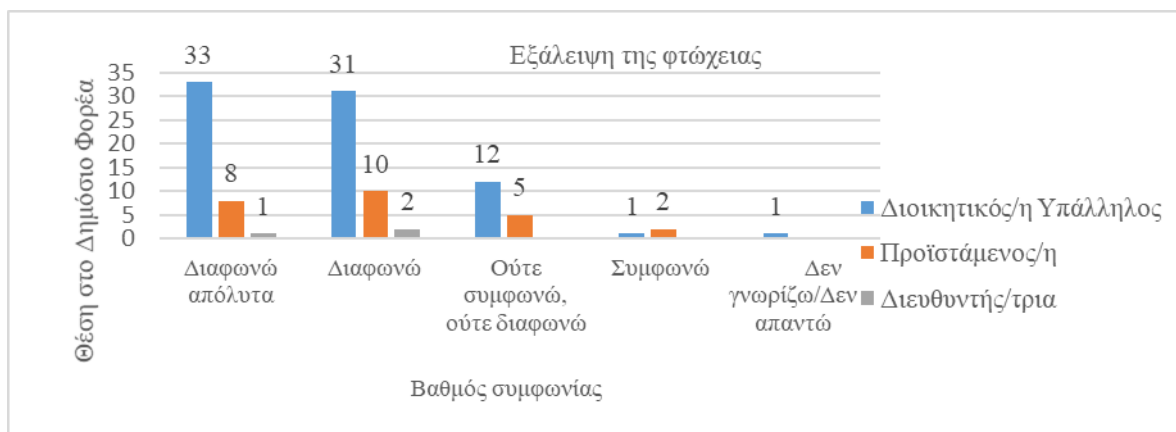
Πίνακας 47: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 47: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Εξάλειψη της φτώχειας	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Βαθμός συμφωνίας				
Διαφωνώ απόλυτα	33	8	1	42
Διαφωνώ	31	10	2	43
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	12	5	0	17
Συμφωνώ	1	2	0	3
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0	0	1
Σύνολο	78	25	3	106

Πίνακας 48: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

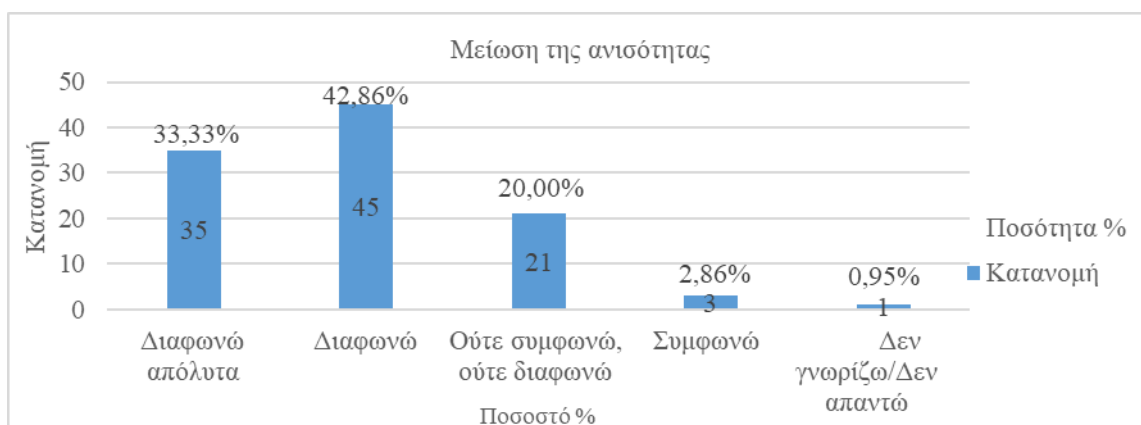
Γράφημα 48: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.13.β. Μείωση της ανισότητας.

Συμβαδίζουν τα αποτελέσματα της έρευνας σχετικά με τις αποτελεσματικές πολιτικές από το ελληνικό κράτος όσον αφορά την μείωση της ανισότητας. Από 13 και άνω έτη προϋπηρεσίας διαφωνούν, καθώς και μεγάλο ποσοστό διοικητικών υπαλλήλων, προϊσταμένων και οι 3 διευθυντές που συμμετέχουν στην έρευνα. Ένα μικρό ποσοστό παραμένει ουδέτερο. Αντιθέτως, ένα ελάχιστο ποσοστό συμφωνεί.

Μείωση της ανισότητας	Κατανομή	Ποσότητα %
Διαφωνώ απόλυτα	35	33,33%
Διαφωνώ	45	42,86%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	21	20,00%
Συμφωνώ	3	2,86%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0,95%
Σύνολο	105	100,00%

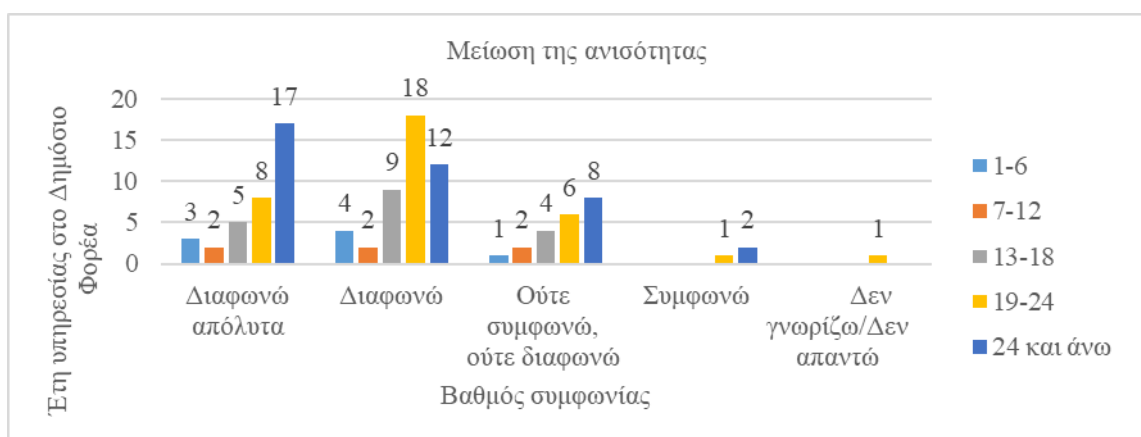
Πίνακας 49: Μείωση της ανισότητας.

Γράφημα 49: Μείωση της ανισότητας.

Μείωση της ανισότητας	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Βαθμός συμφωνίας						
Διαφωνώ απόλυτα	3	2	5	8	17	35
Διαφωνώ	4	2	9	18	12	45
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	1	2	4	6	8	21
Συμφωνώ	0	0	0	1	2	3
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0	1	0	1
Σύνολο	8	6	18	34	39	105

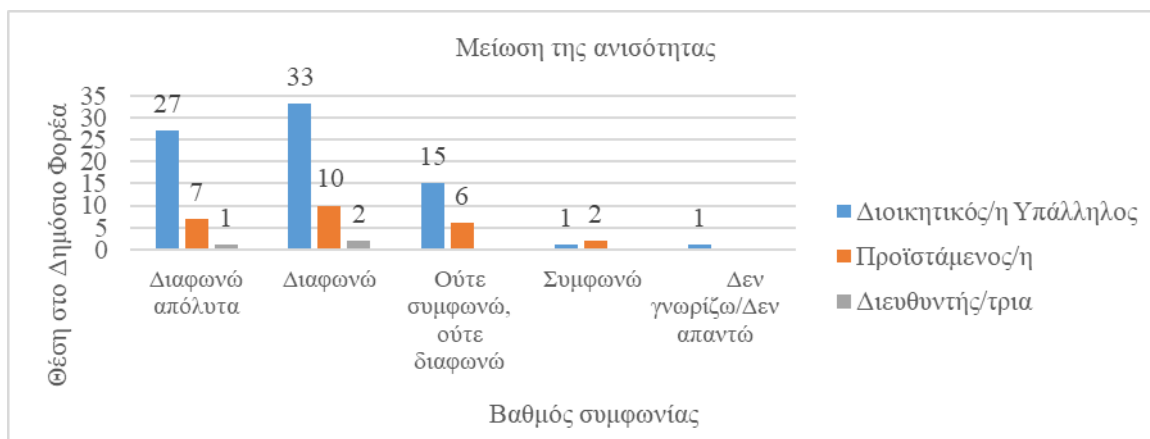
Πίνακας 50: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 50: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Μείωση της ανισότητας	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Βαθμός συμφωνίας				
Διαφωνώ απόλυτα	27	7	1	35
Διαφωνώ	33	10	2	45
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	15	6	0	21
Συμφωνώ	1	2	0	3
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0	0	1
Σύνολο	77	25	3	105

Πίνακας 51: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

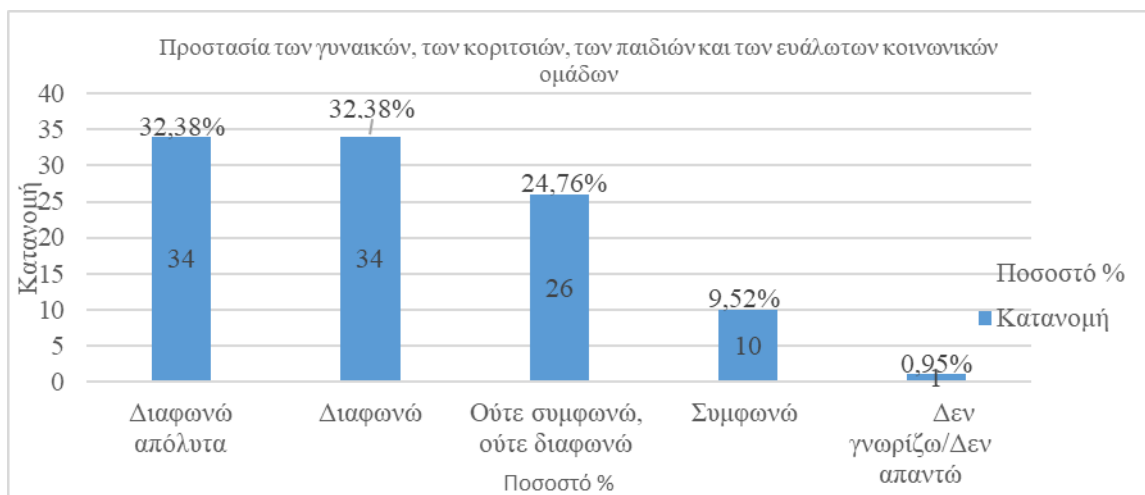
Γράφημα 51: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.13.γ. Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Αδιαμφισβήτητα παρατηρείται ότι υπάρχει ισοβαθμία στις απαντήσεις των ερωτηθέντων δηλαδή 32,38% απάντησαν «διαφωνώ» και 32,38% απάντησαν «διαφωνώ απόλυτα». Πράγματι, αυτό φαίνεται ξεκάθαρα αναλύοντας σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας, είτε με την θέση στο Δημόσιο Φορέα. Αντίθετα, ελάχιστοι συμφώνησαν και ένα ποσοστό των 24,67% παρέμειναν ουδέτεροι. Εξετάζοντας με βάση την θέση εργασίας στο δημόσιο, πάνω από 50% διοικητικοί υπάλληλοι, προϊστάμενοι και οι 3 διευθυντές που συμμετέχουν στην έρευνα, δηλώνουν διαφωνία ως προς τις πολιτικές του ελληνικού κράτους σχετικά με το παραπάνω εγχείρημα. Τέλος, όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο, μεγάλα είναι τα ποσοστά που δηλώνουν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα», ενώ «ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ» απάντησαν 10 ερωτηθέντες από τους 38 κατόχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και 14 από τους 44 συμμετέχοντες κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών. Από την άλλη πλευρά, ελάχιστα τα ποσοστά που απάντησαν «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα».

Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	34	32,38%
Διαφωνώ	34	32,38%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	26	24,76%
Συμφωνώ	10	9,52%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0,95%
Σύνολο	105	100,00%

Πίνακας 52: Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Γράφημα 52: Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	11	12	11	34
Διαφωνώ	9	12	13	34
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	2	10	14	26
Συμφωνώ	0	4	6	10
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0	0	1
Σύνολο	23	38	44	105

Πίνακας 53: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

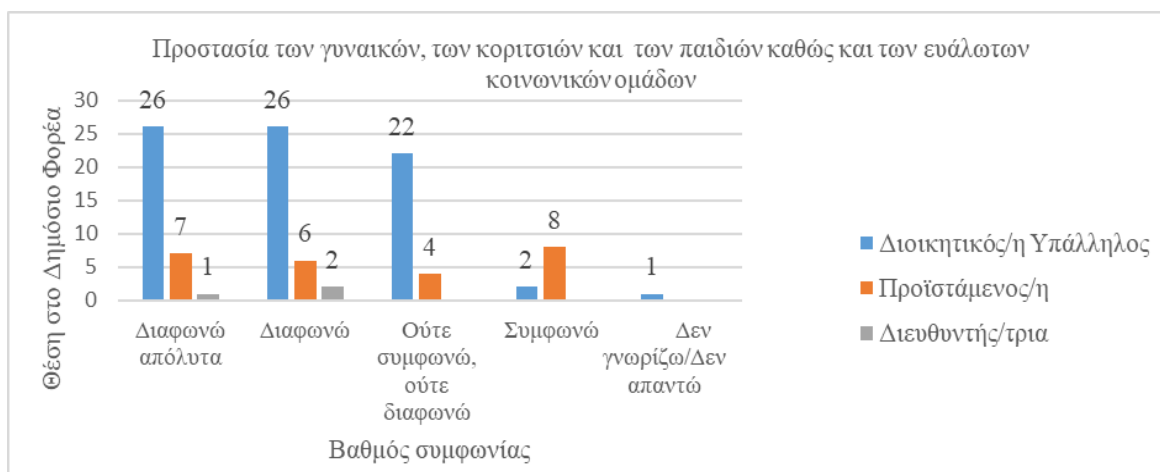

Γράφημα 53: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Προστασία των γυναικών, κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	26	7	1	34
Διαφωνώ	26	6	2	34
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	22	4	0	26
Συμφωνώ	2	8	0	10
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0	0	1
Σύνολο	77	25	3	105

Πίνακας 54: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

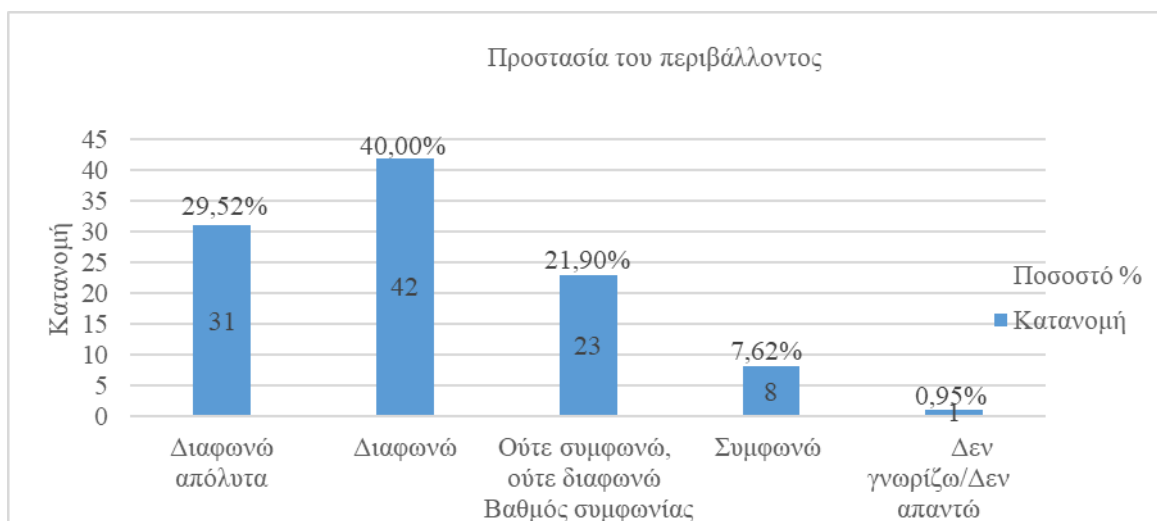
Γράφημα 54: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα

7.5.13.δ. Προστασία του περιβάλλοντος.

Προχωρώντας στην ανάλυση μας, τα ποσοστά των ερωτηθέντων που δηλώνουν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα» είναι αρκετά υψηλά. Ακόμα, ένα ποσοστό 21,90% παραμένει ουδέτερο. Αξίζει να σημειωθεί ότι 2 από τους 3 διευθυντές/ριες που συμμετέχουν στην έρευνα διαφωνούν, το ίδιο και η πλειοψηφία των διοικητικών υπαλλήλων και προϊσταμένων. Επίσης, από 13 έτη και άνω για άλλη μια φορά δηλώνουν το βαθμό διαφωνίας τους ως προς τις αποτελεσματικές πολιτικές σε εθνικό επίπεδο ως προς την προστασία του περιβάλλοντος. Ενώ, «συμφωνώ», απαντά μικρή μερίδα ερωτηθέντων, ειδικά με έτη υπηρεσίας 12 και άνω.

Προστασία του περιβάλλοντος	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	31	29,52%
Διαφωνώ	42	40,00%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	23	21,90%
Συμφωνώ	8	7,62%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0,95%
Σύνολο	105	100,00%

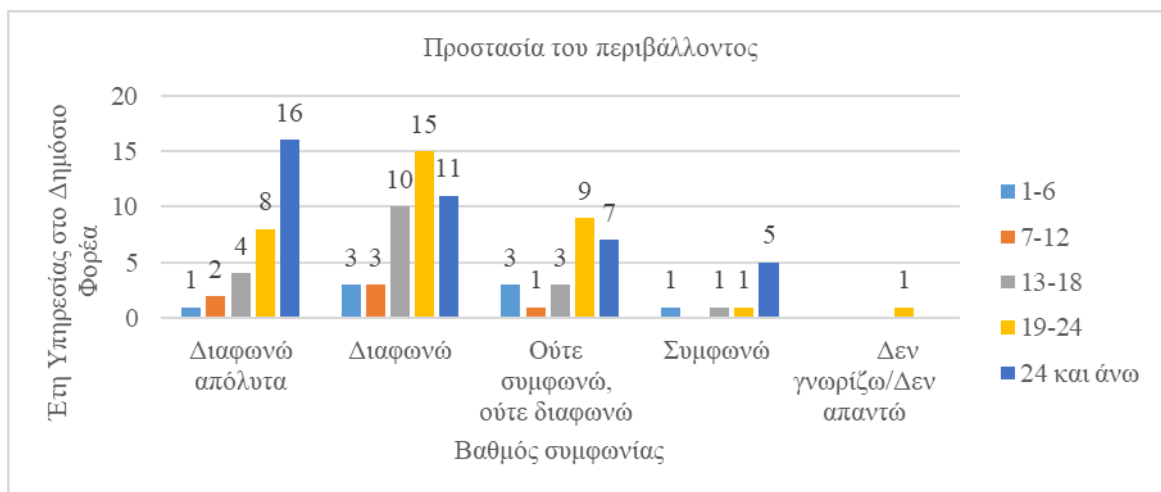
Πίνακας 55: Προστασία του περιβάλλοντος.

Γράφημα 55: Προστασία του Περιβάλλοντος.

Προστασία του περιβάλλοντος	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					Σύνολο
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	
Διαφωνώ απόλυτα	1	2	4	8	16	31
Διαφωνώ	3	3	10	15	11	42
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	3	1	3	9	7	23
Συμφωνώ	1	0	1	1	5	8
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0	1	0	1
Σύνολο	8	6	18	34	39	105

Πίνακας 56: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 56: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Προστασία του περιβάλλοντος	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	22	8	1	31
Διαφωνώ	35	6	1	42
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	16	6	1	23
Συμφωνώ	3	5	0	8
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0	0	1
Σύνολο	77	25	3	105

Πίνακας 57: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 57: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.13.ε. Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας.

Παρατηρούμε ότι αυξήθηκε το ποσοστό των συμμετεχόντων, δηλαδή 29,52% που δήλωσαν ουδετερότητα ως προς την εξασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στην

εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες στην υγεία. Ενώ, «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα» δηλώνει το 61,91% των ερωτηθέντων. Μολονότι μικρό ποσοστό, δηλαδή 7,62% συμφωνεί. Λαμβάνοντας υπόψη τη θέση, πάνω από 50% των διοικητικών υπαλλήλων, προϊσταμένων και 2 από τους 3 διευθυντές ήταν αυτοί, όπου για άλλη μια φορά απάντησαν: «διαφωνώ» κα «διαφωνώ απόλυτα».

Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	32	30,48%
Διαφωνώ	33	31,43%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	31	29,52%
Συμφωνώ	8	7,62%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0,95%
Σύνολο	105	100,00%

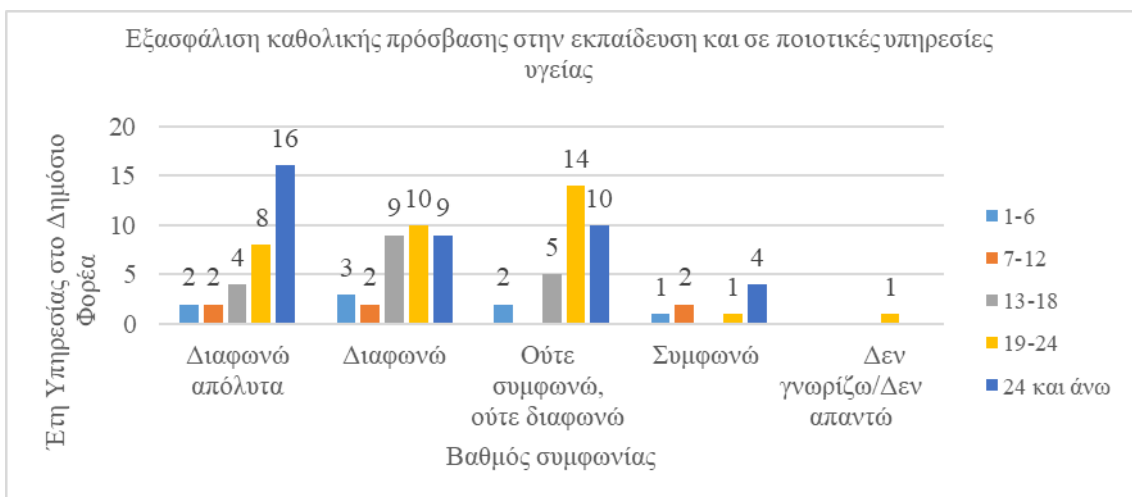
Πίνακας 58: Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας.

Γράφημα 58: Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας.

Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας	Έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	2	2	4	8	16	32
Διαφωνώ	3	2	9	10	9	33
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	2		5	14	10	31
Συμφωνώ	1	2	0	1	4	8
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0	1	0	1
Σύνολο	8	6	18	34	39	105

Πίνακας 59: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 59: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	23	8	1	32
Διαφωνώ	27	5	1	33
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	22	9	0	31
Συμφωνώ	4	3	1	8
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0	0	1
Σύνολο	77	25	3	105

Πίνακας 60: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

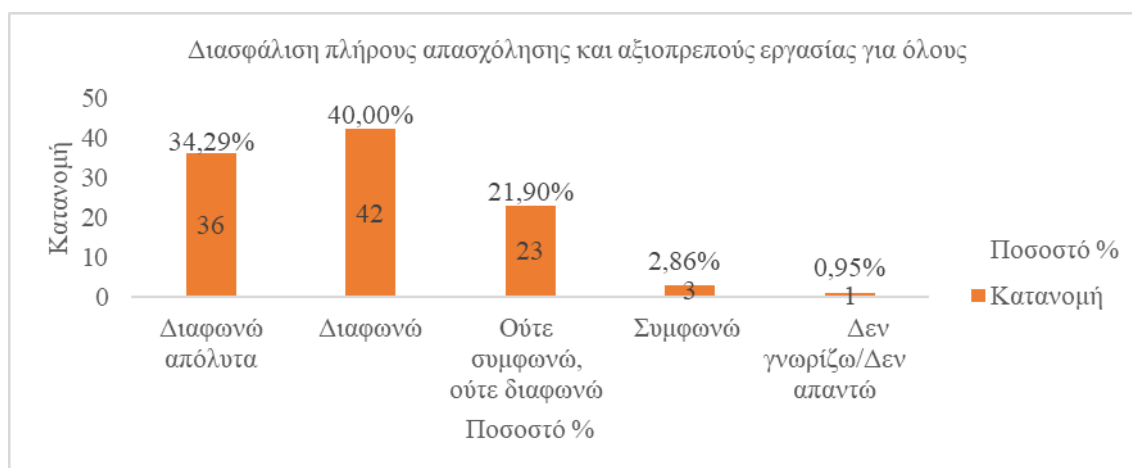
Γράφημα 60: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.13.ζ. Η Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.

Τα ίδια αποτελέσματα παρατηρούνται και σε αυτό το σκέλος της ερώτησης, με την σκυτάλη των μεγάλων ποσοστών ερωτηθέντων (από 13 και άνω έτη υπηρεσίας και η πλειοψηφία των διοικητικών υπαλλήλων, προϊσταμένων και διευθυντών) δηλαδή 74,29% στο να «διαφωνούν» και να «διαφωνούν απόλυτα». 21,90% δηλώνουν «ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ». Από την άλλη πλευρά, «συμφωνώ» δήλωσε ένα ελάχιστο ποσοστό ερωτηθέντων. Τέλος, και σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο, υψηλά τα ποσοστά, που δηλώνουν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα».

Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	36	34,29%
Διαφωνώ	42	40,00%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	23	21,90%
Συμφωνώ	3	2,86%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0,95%
Σύνολο	105	100,00%

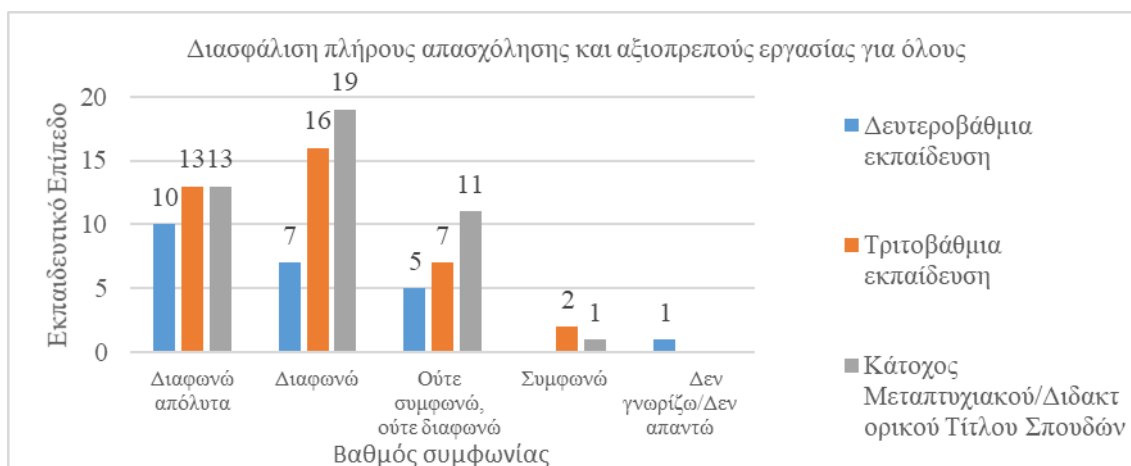
Πίνακας 61: Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.

Γράφημα 61: Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.

Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	10	13	13	36
Διαφωνώ	7	16	19	42
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	5	7	11	23
Συμφωνώ	0	2	1	3
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0	0	1
Σύνολο	23	38	44	105

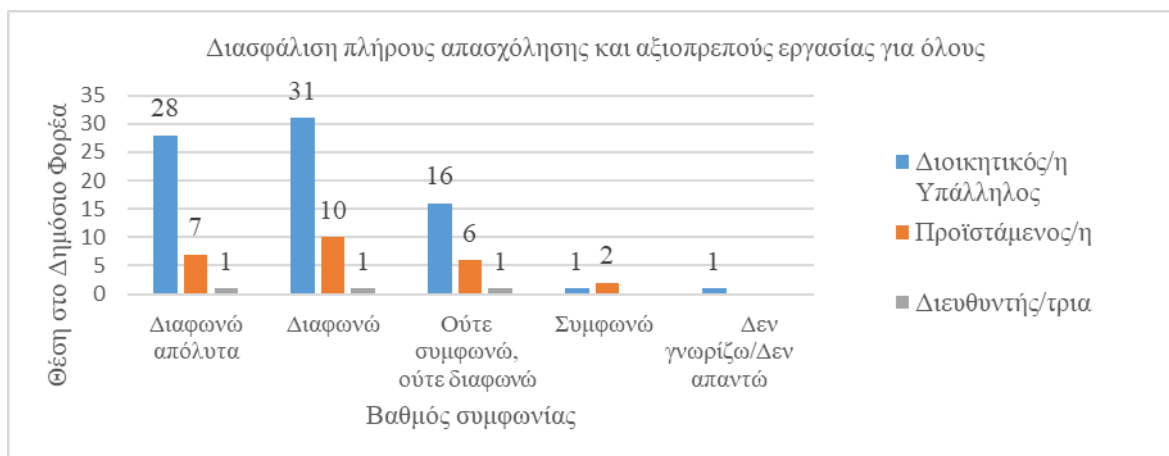
Πίνακας 62: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Γράφημα 62: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	28	7	1	36
Διαφωνώ	31	10	1	42
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	16	6	1	23
Συμφωνώ	1	2	0	3
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0	0	1
Σύνολο	77	25	3	105

Πίνακας 63: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

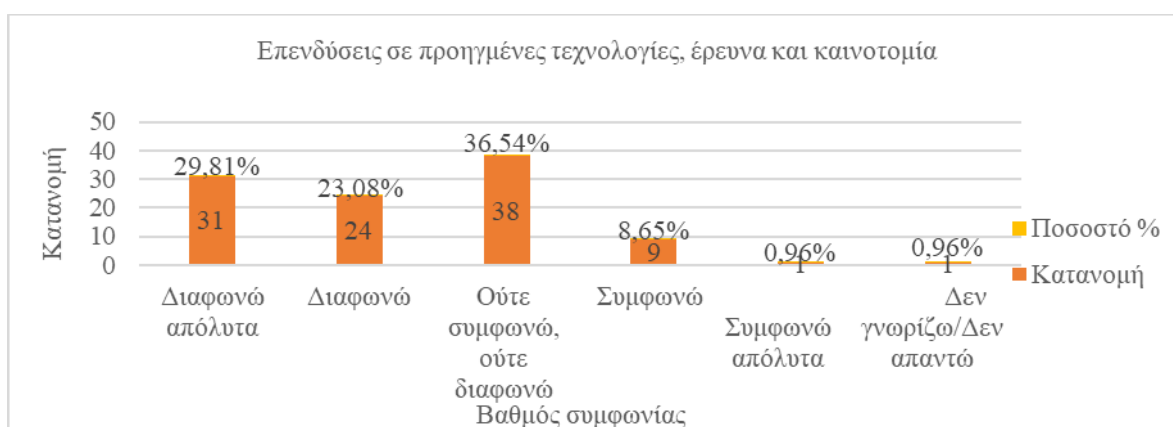
Γράφημα 63: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα

7.5.13.η. Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία.

Το 36,54% του ποσοστού των συμμετεχόντων στην έρευνα, δήλωσαν «ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ», αυξημένο σε σχέση με τα προηγούμενα ερωτήματα. Άνω των 50% των συμμετεχόντων απάντησαν «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα». Εντούτοις, το ποσοστό των συμμετεχόντων που απάντησε «συμφωνώ» παραμένει σε χαμηλά επίπεδα.

Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	31	29,81%
Διαφωνώ	24	23,08%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	38	36,54%
Συμφωνώ	9	8,65%
Συμφωνώ απόλυτα	1	0,96%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0,96%
Σύνολο	104	100,00%

Πίνακας 64: Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία.

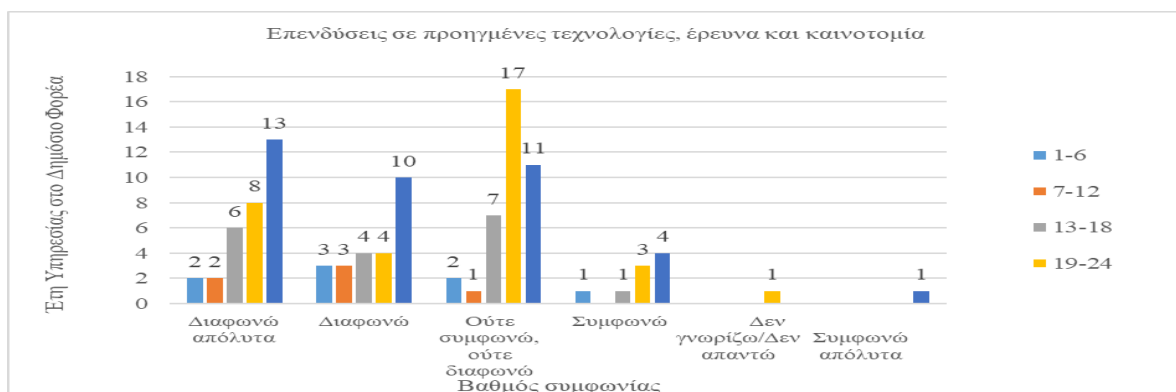

Γράφημα 64: Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία.

Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	2	2	6	8	13	31
Διαφωνώ	3	3	4	4	10	24
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	2	1	7	17	11	38
Συμφωνώ	1	0	1	3	4	9
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0	1	0	1
Συμφωνώ απόλυτα	0	0	0	0	1	1
Σύνολο	8	6	18	33	39	104

Πίνακας 65: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 65: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Λειτουργός/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	25	5	1	31
Διαφωνώ	17	6	1	24
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	27	11	0	38
Συμφωνώ	6	3	0	9
Συμφωνώ απόλυτα	0	0	1	1
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0	0	1
Σύνολο	76	25	3	104

Πίνακας 66: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

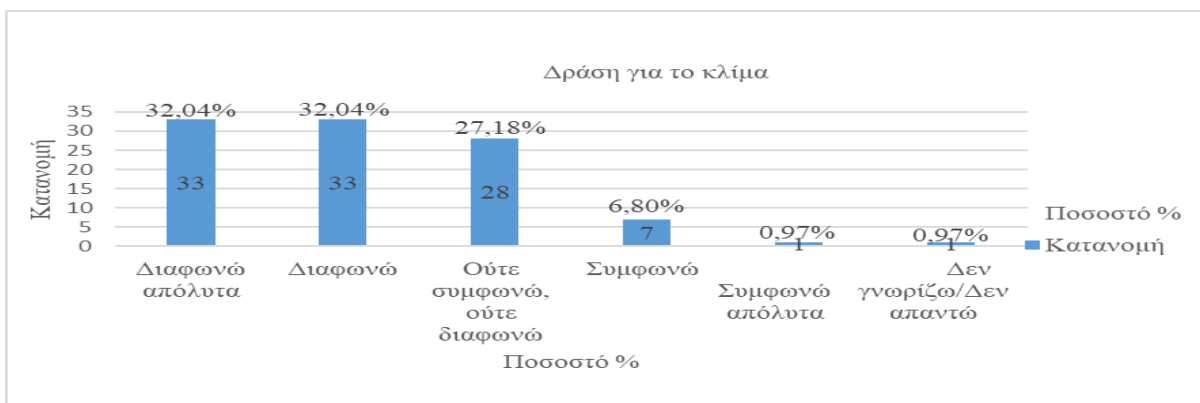
Γράφημα 66: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.13.0. Δράση για το κλίμα.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι 32,04% των συμμετεχόντων στην έρευνα διαφωνούν και παράλληλα το 32,04% διαφωνούν απόλυτα. Αυτή η ισορροπία στα αποτελέσματα αποτυπώνεται ξεκάθαρα από τις θέσεις που έχουν οι συμμετέχοντες στο δημόσιο φορέα. 25 διοικητικοί υπάλληλοι, 7 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής διαφωνούν ενώ τα ίδια ακριβώς αποτελέσματα υπάρχουν και στο διαφωνώ απόλυτα. 27,18% παραμένουν ουδέτεροι και από την άλλη πλευρά το ποσοστό των ερωτηθέντων, οι οποίοι συμφωνούν παραμένει σε χαμηλά επίπεδα.

Δράση για το κλίμα	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	33	32,04%
Διαφωνώ	33	32,04%
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	28	27,18%
Συμφωνώ	7	6,80%
Συμφωνώ απόλυτα	1	0,97%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0,97%
Σύνολο	103	100,00%

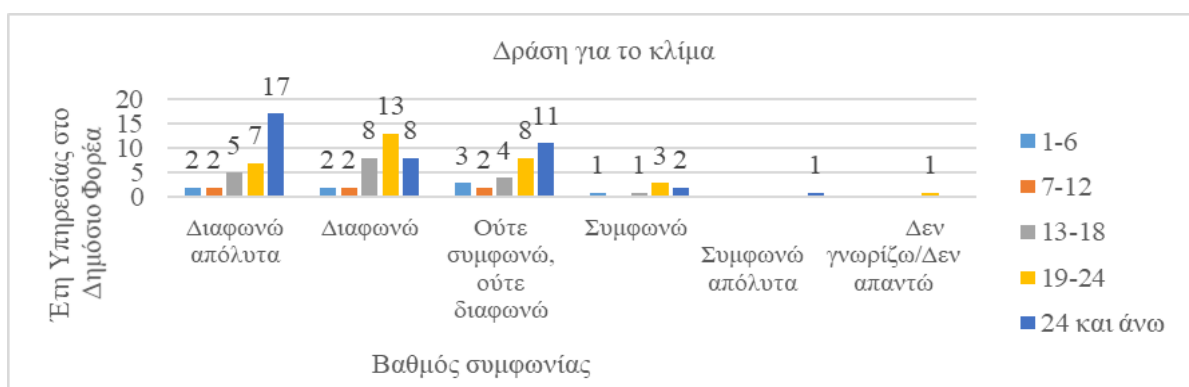
Πίνακας 67: Δράση για το κλίμα.

Γράφημα 67: Δράση για το κλίμα.

Δράση για το κλίμα	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	2	2	5	7	17	33
Διαφωνώ	2	2	8	13	8	33
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	3	2	4	8	11	28
Συμφωνώ	1	0	1	3	2	7
Συμφωνώ απόλυτα	0	0	0	0	1	1
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0	1	0	1
Σύνολο	8	6	18	32	39	103

Πίνακας 68: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 68: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Δράση για το κλίμα	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ απόλυτα	25	7	1	33
Διαφωνώ	25	7	1	33
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	20	8	0	28
Συμφωνώ	4	3	0	7
Συμφωνώ απόλυτα	0	0	1	1
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	0	0	1
Σύνολο	75	25	3	103

Πίνακας 69: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 69: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.14. Θεωρείτε ότι η μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι ικανοποιητική σε επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

«Μέτρια», δήλωσε το 51,85% των συμμετεχόντων στην έρευνα σχετικά με την πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε επίπεδο της Ε.Ε. Επίσης, πολύ χαμηλό είναι το ποσοστό που απάντησε «πολύ» και «πάρα πολύ». Ειδικότερα, το 36,11% των συμμετεχόντων απάντησε «λίγο και «καθόλου». Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη τη θέση στο δημόσιο φορέα, 42 διοικητικοί υπάλληλοι, 13 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής/τρια δηλώνουν μέτρια, από την άλλη πλευρά, λίγο και καθόλου δηλώνουν 22 διοικητικοί, 3 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής, 8 διοικητικοί, 4 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής/τρια αντίστοιχα. Τέλος, 5 διοικητικοί και 1 προϊστάμενος/η δεν γνωρίζουν σχετικά με την πορεία υλοποίησης σε Ε.Ε. Τέλος, σχετικά με το εκπαιδευτικό επίπεδο, 28 από τους 46, 18 από τους 38 και 10 από τους 24 των κατόχων μεταπτυχιακού/διδακτορικού, τριτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αντίστοιχα δήλωσαν «μέτρια», ενώ «πολύ» και «πάρα πολύ» δήλωσαν ένα ελάχιστο ποσοστό.

Πορεία υλοποίησης των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης σε επίπεδο Ε.Ε	Κατανομή	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	1	0,93%
Πολύ	6	5,56%
Μέτρια	56	51,85%
Λίγο	26	24,07%
Καθόλου	13	12,04%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	5,56%
Σύνολο	108	100,00%

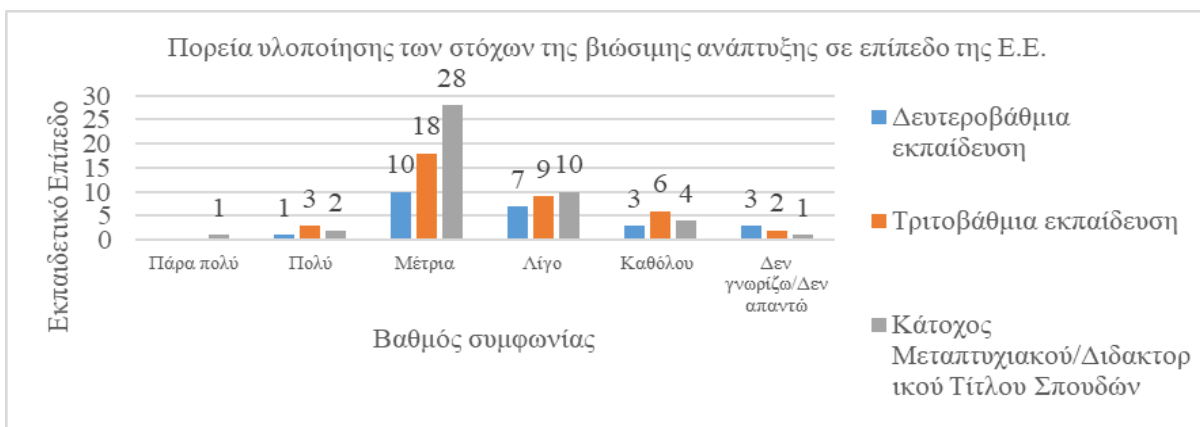
Πίνακας 70: Πορεία υλοποίησης των στόχων για την βιώσιμη ανάπτυξη σε επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Γράφημα 70: Πορεία υλοποίησης των στόχων για την βιώσιμη ανάπτυξη σε επίπεδο της Ε.Ε.

Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης;	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών	Σύνολο
Πάρα πολύ	0	0	1	1
Πολύ	1	3	2	6
Μέτρια	10	18	28	56
Λίγο	7	9	10	26
Καθόλου	3	6	4	13
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	3	2	1	6
Σύνολο	24	38	46	108

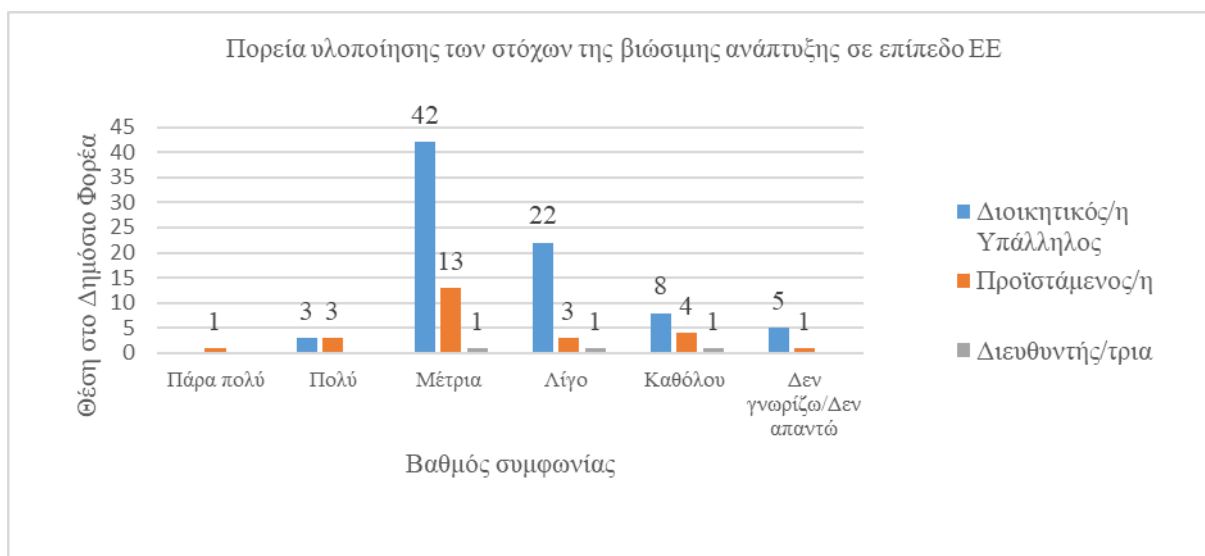
Πίνακας 71: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Γράφημα 71: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Πορεία υλοποίησης των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης σε επίπεδο ΕΕ;	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Πάρα πολύ	0	1	0	1
Πολύ	3	3	0	6
Μέτρια	42	13	1	56
Λίγο	22	3	1	26
Καθόλου	8	4	1	13
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	5	1	0	6
Σύνολο	80	25	3	108

Πίνακας 72: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

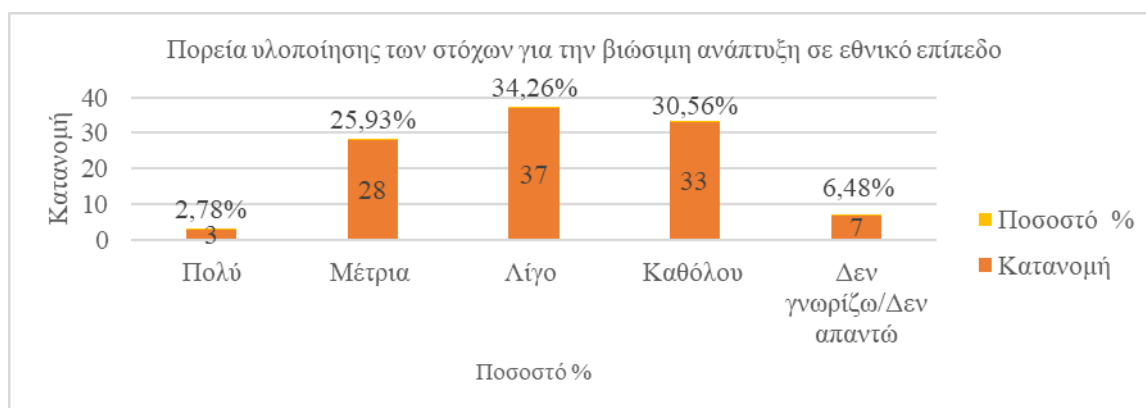
Γράφημα 72: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.15.Θεωρείτε ότι η μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο είναι ικανοποιητική;

Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα με βάση τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, σχετικά με την πορεία υλοποίησης των στόχων σε επίπεδο της Ε.Ε, «λίγο» και «καθόλου» απάντησε το μεγαλύτερο ποσοστό δηλαδή το 64,82%. Ακόμα, «μέτρια» απάντησε το 25,93%, πολύ χαμηλά σε σχέση με την Ε.Ε. Μολονότι, «πολύ» απάντησε ένα ελάχιστο ποσοστό των συμμετεχόντων Λαμβάνοντας υπόψη τα έτη προϋπηρεσίας, από 13 έτη και άνω είναι τα ποσοστά που δηλώνουν «λίγο» και «καθόλου» και με προσδιοριστικό μέτρο τη θέση εργασίας στο δημόσιο φορέα, 53 διοικητικοί υπάλληλοι, 15 προϊστάμενοι και 2 διευθυντές, δήλωσαν «λίγο» και «καθόλου», ενώ 1 διοικητικός και 2 προϊστάμενοι δήλωσαν «πολύ» και 6 διοικητικοί υπάλληλοι και 1 προϊστάμενος, δήλωσαν ότι «δεν γνωρίζουν» σχετικά με την πορεία υλοποίησης των στόχων σε εθνικό επίπεδο. Τέλος, σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο, πάνω από το 50% των συμμετεχόντων όλων των βαθμίδων, δήλωσαν «λίγο» και «καθόλου», ενώ «μέτρια» απάντησαν 14 από τους 46 των κατόχων μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών, 9 από τους 38 συμμετεχόντων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και 5 από τους 24 συμμετέχοντες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Πορεία υλοποίησης των στόχων για την βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο	Κατανομή	Ποσοστό %
Πολύ	3	2,78%
Μέτρια	28	25,93%
Λίγο	37	34,26%
Καθόλου	33	30,56%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	7	6,48%
Σύνολο	108	100,00%

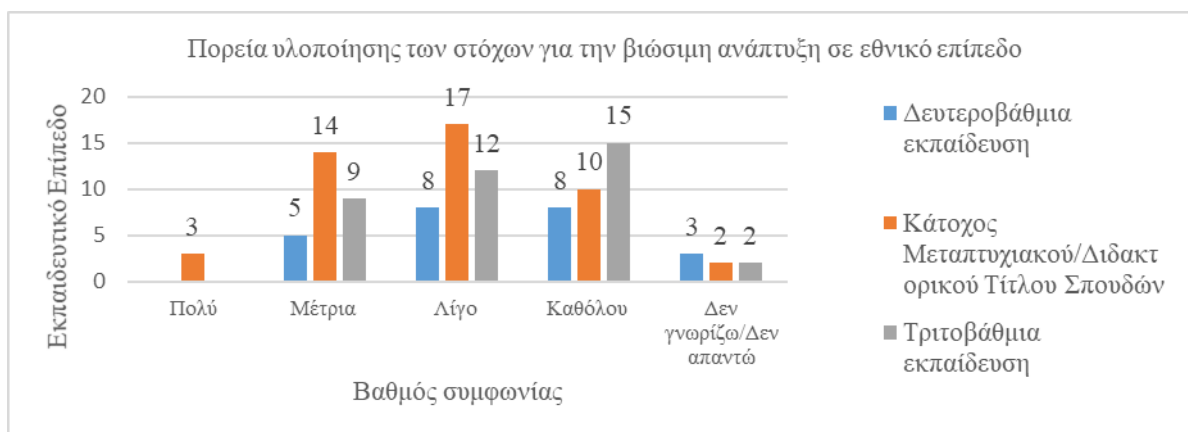
Πίνακας 73: Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο.

Γράφημα 73: Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο.

Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Βαθμός συμφωνίας	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών
Πολύ	0	0	3	3
Μέτρια	5	9	14	28
Λίγο	8	12	17	37
Καθόλου	8	15	10	33
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	3	2	2	7
Σύνολο	24	38	46	108

Πίνακας 74: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Γράφημα 74: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Πορεία υλοποίησης των στόχων για την βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Βαθμός συμφωνίας	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Λειτουργός/τρια
Πολύ	1	2	0	3
Μέτρια	20	7	1	28
Λίγο	26	10	1	37
Καθόλου	27	5	1	33
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	6	1	0	7
Σύνολο	80	25	3	108

Πίνακας 75: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 75: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.16. Εκτιμάτε ότι η μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι ικανοποιητική σε παγκόσμιο επίπεδο;

Ισόποσα, τουτέστιν 37,96%, είναι τα ποσοστά των συμμετεχόντων που δηλώνουν «μέτρια» και «λίγο» στην απάντηση της παραπάνω ερώτησης όσον αφορά την πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο. «Καθόλου» απάντησε το 15,74% αντιθέτως χαμηλά το ποσοστό που απάντησε «πολύ». Συγκεκριμένα, πιο πολλοί με έτη υπηρεσίας από 13 και άνω αποκρίθηκαν στο «μέτρια» και από 1 έτος και πάνω απάντησαν «λίγο». Επιπλέον, αναφορικά με τη θέση στο δημόσιο φορέα, 29 διοικητικοί υπάλληλοι, 10 προϊστάμενοι και 2 διευθυντές απάντησαν «μέτρια» και 35 διοικητικοί, 5 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής απάντησαν «λίγο».

Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο	Κατανομή	Ποσοστό %
Πολύ	4	3,70%
Μέτρια	41	37,96%
Λίγο	41	37,96%
Καθόλου	17	15,74%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	5	4,63%
Σύνολο	108	100,00%

Πίνακας 76: Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο.

Γράφημα 76: Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο.

Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Πολύ	1	0	0	0	3	4
Μέτρια	2	1	11	13	14	41
Λίγο	4	4	8	12	13	41
Καθόλου	1	0	0	8	8	17
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	1	0	1	3	5
Σύνολο	8	6	19	34	41	108

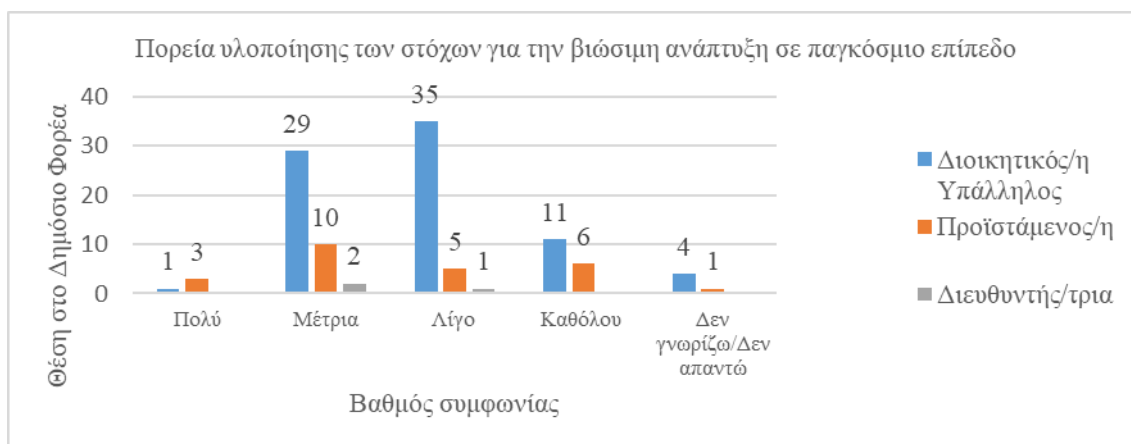
Πίνακας 77: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 77: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο;	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Πολύ	1	3	0	4
Μέτρια	29	10	2	41
Λίγο	35	5	1	41
Καθόλου	11	6	0	17
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	4	1	0	5
Σύνολο	80	25	3	108

Πίνακας 78: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 78: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

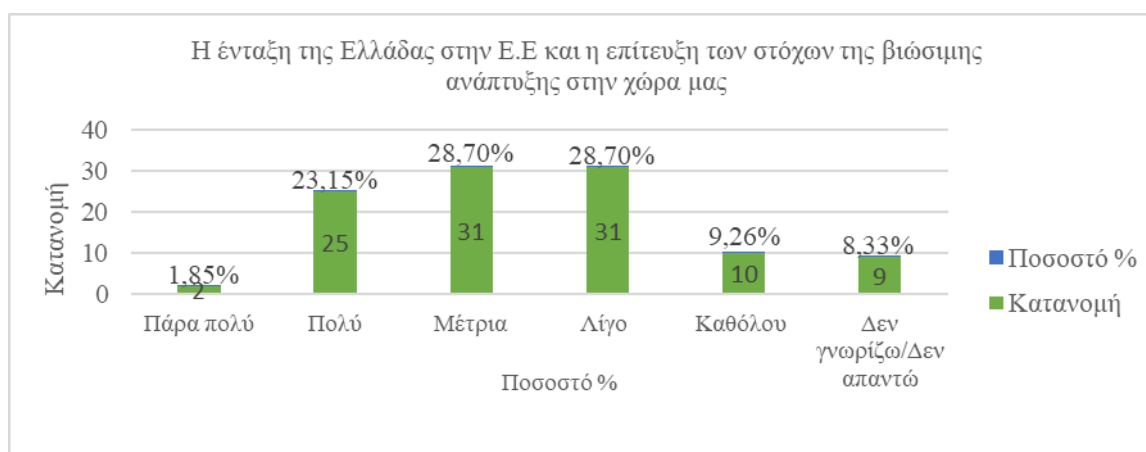
7.5.17. Σε τι βαθμό η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε επηρέασε θετικά την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξής στην χώρα μας;

Ισόποσα και σε αυτή την ερώτηση, για την ακρίβεια 28,70% τα ποσοστά συμμετεχόντων στην έρευνα που δηλώνουν «μέτρια» και «λίγο» αναφορικά με το βαθμό που η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ επηρέασε θετικά την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στην χώρα μας. «Καθόλου» δήλωσαν 9.26 %, όμως, 23,15% και 1,85% δήλωσαν «πολύ» και «πάρα πολύ». Βέβαια, ένα ποσοστό 8,33% απάντησε «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ», μεγαλύτερο σε σχέση με τα προηγούμενα ερωτήματα. Συγκεκριμένα, από 13 και άνω έτη υπηρεσίας ήταν το ποσοστό που δήλωσε «μέτρια» και «λίγο» και σύμφωνα με τη θέση στο δημόσιο φορέα, 24 διοικητικοί υπάλληλοι, 6 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής/τρια, σύνολο 31 και 23 διοικητικοί υπάλληλοι, 7 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής/τρια σύνολο 31, δήλωσαν «μέτρια» και «λίγο» αντίστοιχα. Εντούτοις, 15 διοικητικοί υπάλληλοι, 9

προϊστάμενοι/ες και 1 από τους 3 διευθυντές/τριες δήλωσαν «πολύ». Παρόλα αυτά 9 διοικητικοί υπάλληλοι αποκρίθηκαν «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ».

Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στην χώρα μας	Κατανομή	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	2	1,85%
Πολύ	25	23,15%
Μέτρια	31	28,70%
Λίγο	31	28,70%
Καθόλου	10	9,26%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	9	8,33%
Σύνολο	108	100,00%

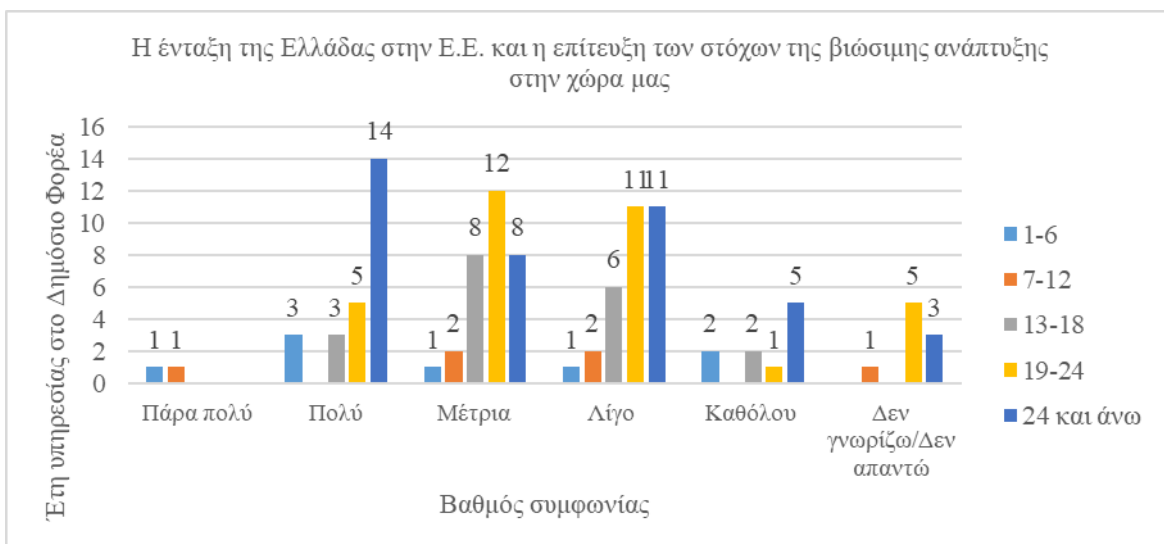
Πίνακας 79: Η ένταξη της Ελλάδας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στην χώρα μας.

Γράφημα 79: Η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στην χώρα μας.

Σε τι βαθμό η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ επηρέασε θετικά την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στην χώρα μας;	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα						
	Βαθμός συμφωνίας	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Πάρα πολύ		1	1	0	0	0	2
Πολύ		3	0	3	5	14	25
Μέτρια		1	2	8	12	8	31
Λίγο		1	2	6	11	11	31
Καθόλου		2	0	2	1	5	10
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ		0	1	0	5	3	9
Σύνολο		8	6	19	34	41	108

Πίνακας 80: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 80: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ και επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στην χώρα μας	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Πάρα πολύ	2	0	0	2
Πολύ	15	9	1	25
Μέτρια	24	6	1	31
Λίγο	23	7	1	31
Καθόλου	7	3	0	10
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	9	0	0	9
Σύνολο	80	25	3	108

Πίνακας 81: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 81: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.18. Παρακαλούμε δηλώστε το βαθμό συμφωνίας με την παρακάτω άποψη:

Η ανθρώπινη ανάπτυξη επηρεάζει θετικά τη βιώσιμη ανάπτυξη.

«Συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα», απάντησε ένα μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων, δηλονότι 58,34%. Επιπλέον, 25,93% είναι ουδέτεροι, ενώ «διαφωνώ» απάντησαν το 12,96% των συμμετεχόντων. Πολύ χαμηλό το ποσοστό στο «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ» Με 13 και άνω έτη προϋπηρεσίας, δημόσιοι υπάλληλοι δήλωσαν σε μεγαλύτερο ποσοστό «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα», ενώ με κριτήριο τη θέση στο δημόσιο φορέα, 32 διοικητικοί υπάλληλοι, 12 προϊστάμενοι και 1 προϊστάμενος συμφωνούν και 14 διοικητικού, 4 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής συμφωνούν απόλυτα με την άνω άποψη. Επισημαίνεται ότι ουδέτεροι ήταν 22 διοικητικοί και 56 προϊστάμενοι.

Βαθμός συμφωνίας σχετικά με την άποψη: Η ανθρώπινη ανάπτυξη επηρεάζει τη βιώσιμη ανάπτυξη	Κατανομή	Ποσοστό %
Διαφωνώ	14	12,96%
Ούτε συμφωνώ/Ούτε διαφωνώ	28	25,93%
Συμφωνώ	45	41,67%
Συμφωνώ απόλυτα	18	16,67%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	3	2,78%
Σύνολο	108	100,00%

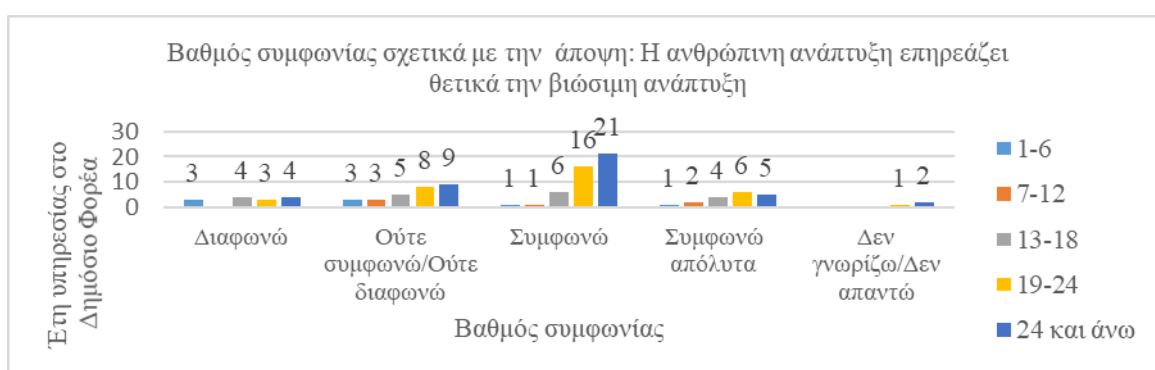
Πίνακας 82: Βαθμός συμφωνίας σχετικά με την άποψη: Η ανθρώπινη ανάπτυξη επηρεάζει τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Γράφημα 82: Βαθμός συμφωνίας σχετικά με την άποψη: Η ανθρώπινη ανάπτυξη επηρεάζει τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Βαθμός συμφωνίας σχετικά με την άποψη: Η ανθρώπινη ανάπτυξη επηρεάζει θετικά τη βιώσιμη ανάπτυξη	Έτη Προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα					
	1-6	7-12	13-18	19-24	24 και άνω	Σύνολο
Διαφωνώ	3	0	4	3	4	14
Ούτε συμφωνώ/Ούτε διαφωνώ	3	3	5	8	9	28
Συμφωνώ	1	1	6	16	21	45
Συμφωνώ απόλυτα	1	2	4	6	5	18
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0	1	2	3
Σύνολο	8	6	19	34	41	108

Πίνακας 83: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 83: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Βαθμός συμφωνίας σχετικά με την άποψη: Η ανθρώπινη ανάπτυξη επηρεάζει θετικά τη βιώσιμη ανάπτυξη	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Διαφωνώ	9	4	1	14
Ούτε συμφωνώ/Ούτε διαφωνώ	22	6	0	28
Συμφωνώ	32	12	1	45
Συμφωνώ απόλυτα	14	3	1	18
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	3	0	0	3
Σύνολο	80	25	3	108

Πίνακας 84: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 84: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

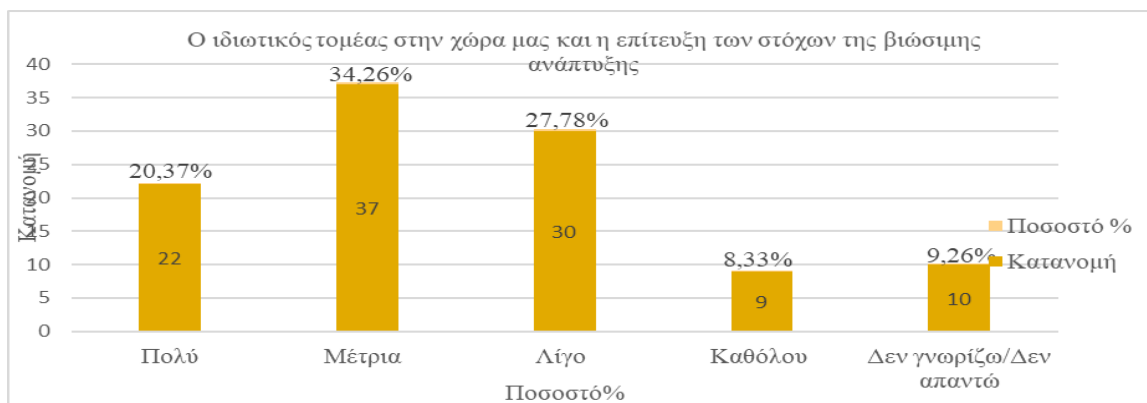
7.5.19. Σε τι βαθμό ο ιδιωτικός τομέας στην χώρα μας έχει συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

«Μέτρια» και «πολύ» απάντησαν το 34,26% και το 20,37% των συμμετεχόντων, αντίστοιχα. Από την άλλη πλευρά το 27,78% απάντησε «λίγο» και το 8,33% «καθόλου». Αυξημένο το ποσοστό των συμμετεχόντων, συγκεκριμένα το 9,26 δήλωσαν δεν «γνωρίζω/δεν απαντώ». Πιο συγκεκριμένα, δίνοντας έμφαση στη θέση στο δημόσιο φορέα. 26 διοικητικοί υπάλληλοι, 9 προϊστάμενοι και 2 διευθυντές απάντησαν «μέτρια». 17 διοικητικοί υπάλληλοι και 5 προϊστάμενοι απάντησαν «πολύ». Όμως 24 διοικητικοί υπάλληλοι, 5 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής απάντησαν «λίγο» και χαμηλό ήταν το ποσοστό των συμμετεχόντων που δήλωσαν «καθόλου». 9 διοικητικοί και 1 προϊστάμενος δήλωσαν δεν γνωρίζω/δεν απαντώ. Σύμφωνα με τα έτη υπηρεσίας, τα ποσοστά συμμετοχής συμμετεχόντων στο «πολύ», «μέτρια» και «λίγο» ήταν πάνω από 13 έτη ενώ, «καθόλου» και «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ» δήλωσαν συμμετέχοντες με έτη προϋπηρεσίας πάνω από 19 έτη υπηρεσίας, αντίστοιχα.

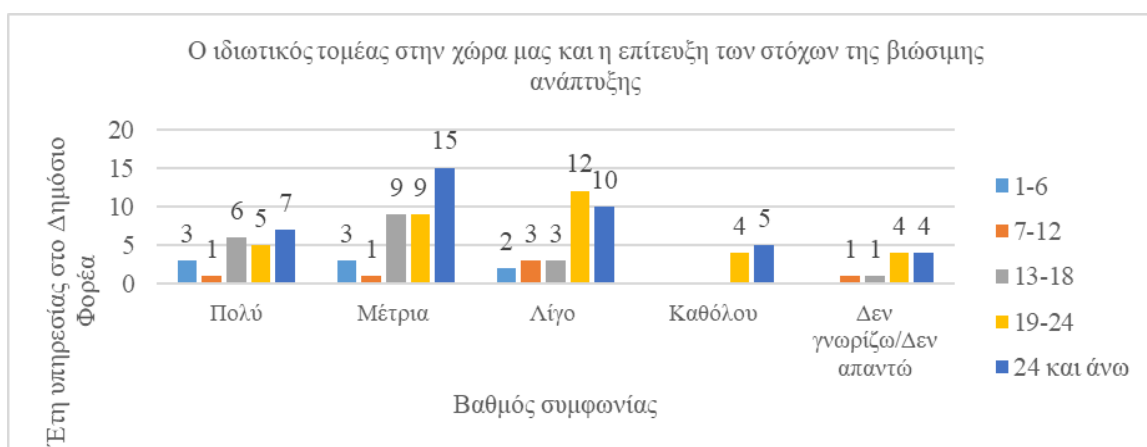
Ο ιδιωτικός τομέας στην χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης	Κατανομή	Ποσοστό %
Πολύ	22	20,37%
Μέτρια	37	34,26%
Λίγο	30	27,78%
Καθόλου	9	8,33%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	10	9,26%
Σύνολο	108	100,00%

Πίνακας 85: Ο ιδιωτικός τομέας στη χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.

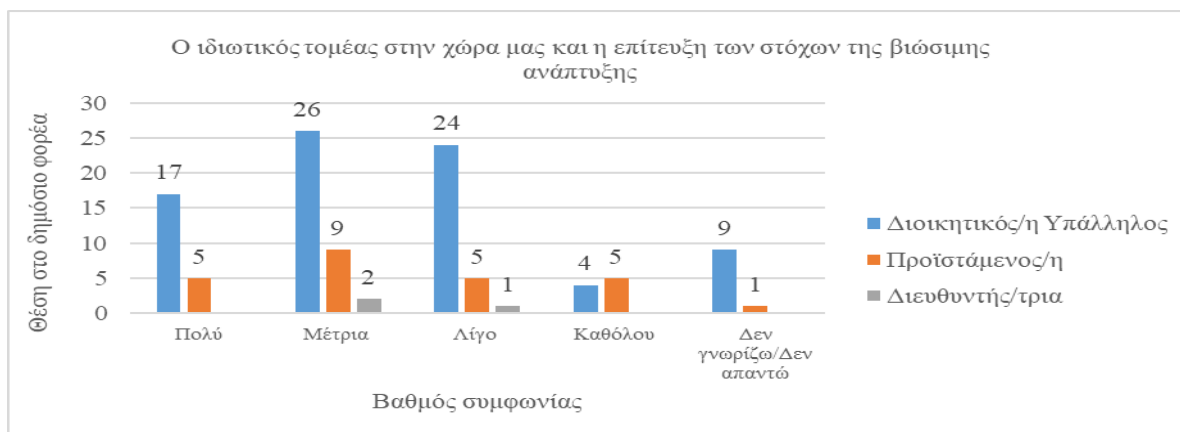
Γράφημα 85: Ο ιδιωτικός τομέας στην χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.

Γράφημα 86: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Ο ιδιωτικός τομέας στην χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης	Θέση στο Δημόσιο Φορέα			
	Βαθμός συμφωνίας	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Λειτουργός/τρια
Πολύ	17	5	0	22
Μέτρια	26	9	2	37
Λίγο	24	5	1	30
Καθόλου	4	5	0	9
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	9	1	0	10
Σύνολο	80	25	3	108

Πίνακας 86: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

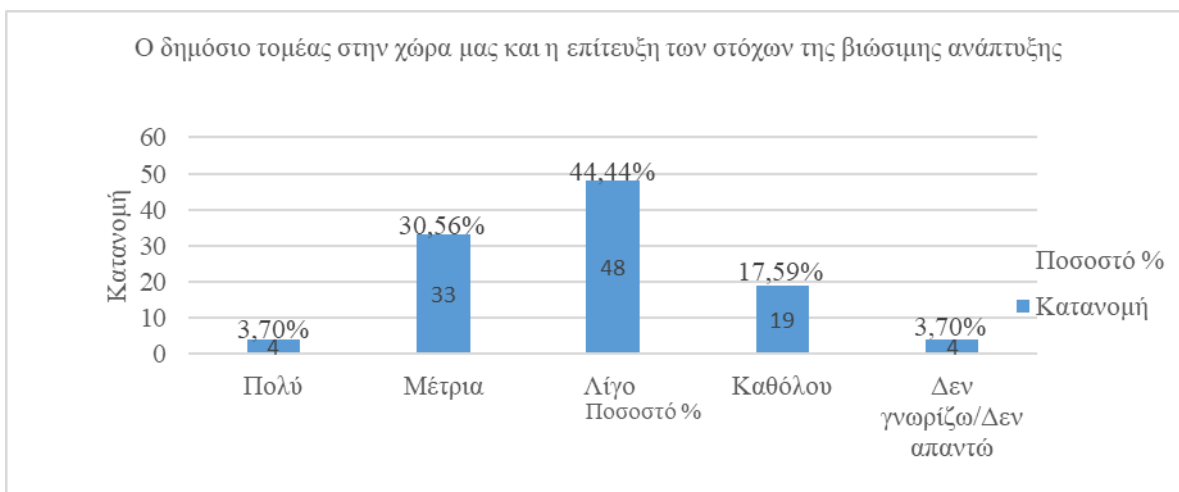
Γράφημα 87: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.20. Σε τι βαθμό ο δημόσιος τομέας στην χώρα μας έχει συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

«Λίγο» και «καθόλου» δηλώσαν το 44,44% και το 17,59% των συμμετεχόντων, αντίστοιχα. Ειδικότερα, ένα ποσοστό των 30,56% απάντησαν «μέτρια» και ένα πολύ χαμηλό ποσοστό, για την ακρίβεια, των 3,70% απάντησε «πολύ». Επίσης πολύ χαμηλό είναι εδώ το ποσοστό που δηλώνει ότι «δεν γνωρίζει/δεν απαντά». Αναφορικά με τη θέση στο δημόσιο φορέα, 34 διοικητικοί υπάλληλοι, 12 προϊστάμενοι και 2 από τους 3 διευθυντές, δήλωσαν «λίγο» και 16 διοικητικοί υπάλληλοι και 3 προϊστάμενοι δήλωσαν «καθόλου». Αντιθέτως, 24 διοικητικοί και 8 προϊστάμενοι δήλωσαν «μέτρια». Όσον αφορά το προσδιοριστικό παράγοντα, εκπαιδευτικό επίπεδο, πάνω από 50% των κατόχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των κατόχων του Μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών, το 50% των κατόχων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και απάντησαν «λίγο» και «καθόλου». Τέλος, 8, 7 και 18 κάτοχοι δευτεροβάθμιας, τριτοβάθμιας και μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών, αντίστοιχα απάντησαν «μέτρια», ελάχιστοι δήλωσαν «πολύ» και «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ».

Ο δημόσιος τομέας στην χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης	Κατανομή	Ποσοστό %
Πολύ	4	3,70%
Μέτρια	33	30,56%
Λίγο	48	44,44%
Καθόλου	19	17,59%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	4	3,70%
Σύνολο	108	100,00%

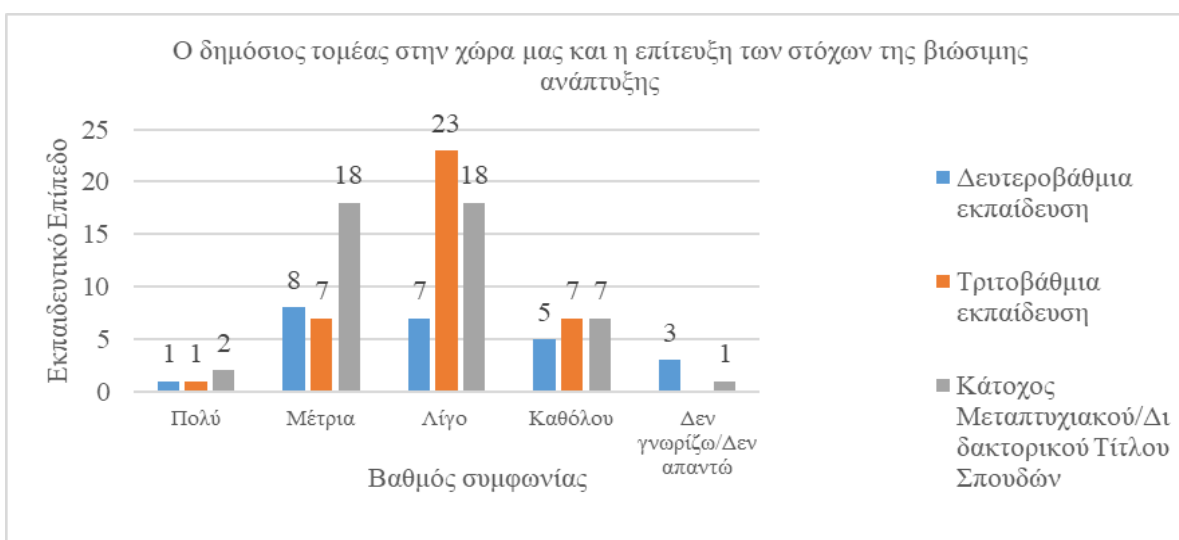
Πίνακας 87: Ο δημόσιος τομέας στην χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.

Γράφημα 88: Ο δημόσιος τομέας στην χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.

Ο Δημόσιος τομέας στην χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών	Σύνολο
Πολύ	1	1	2	4
Μέτρια	8	7	18	33
Λίγο	7	23	18	48
Καθόλου	5	7	7	19
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	3	0	1	4
Σύνολο	24	38	46	108

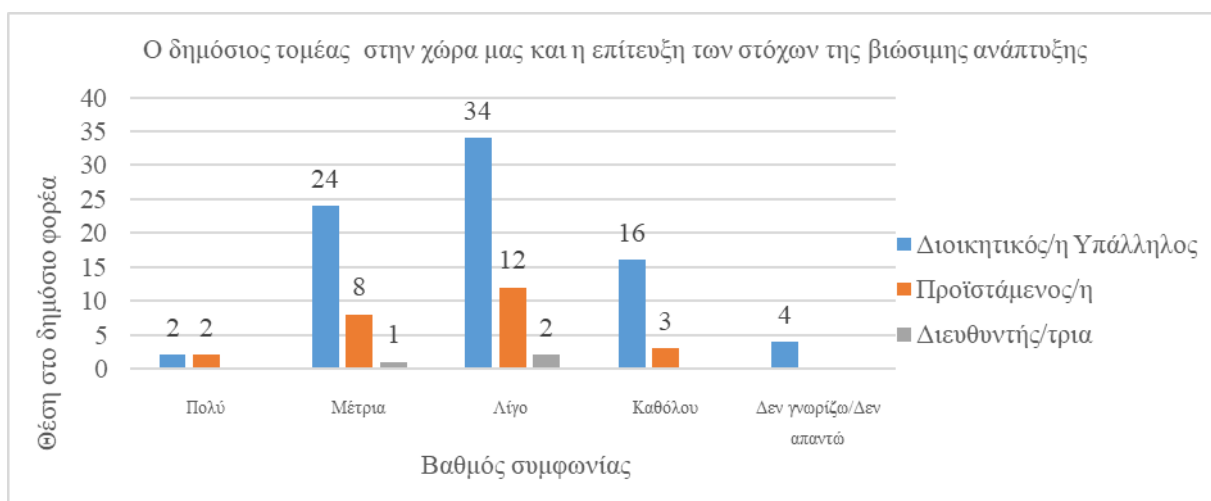
Πίνακας 88: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Γράφημα 89: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Ο δημόσιος τομέας στην χώρα μας και η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης	Θέση στο δημόσιο φορέα			
	Διοικητικός/η Υπάλληλος	Προϊστάμενος/η	Διευθυντής/τρια	Σύνολο
Πολύ	2	2	0	4
Μέτρια	24	8	1	33
Λίγο	34	12	2	48
Καθόλου	16	3	0	19
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	4	0	0	4
Σύνολο	80	25	3	108

Πίνακας 89: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 90: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

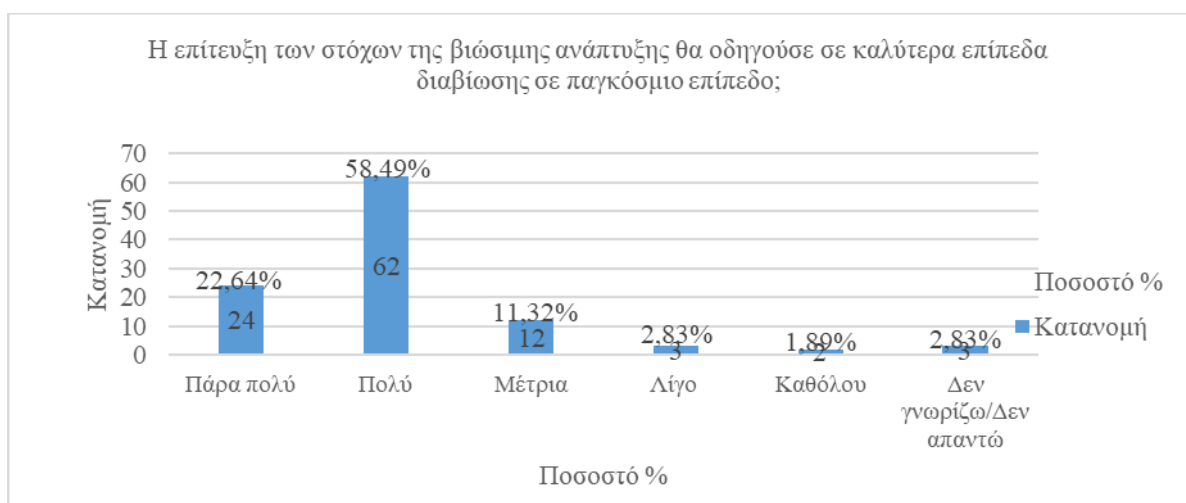
7.5.21. Η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης θα οδηγούσε σε καλύτερα επίπεδα διαβίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο;

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το 58,49% και 22,64% των συμμετεχόντων στην έρευνα, απάντησαν «πολύ» και «πάρα πολύ», αντίστοιχα. Επίσης, «μέτρια» αποκρίθηκαν το 11,32%, ενώ ένα χαμηλό ποσοστό, δηλαδή, 2,83% και 1,89% απάντησαν «λίγο και «καθόλου». Ακόμα, ένα πολύ χαμηλό ποσοστό, συγκεκριμένα το 2,83% απάντησε ότι «δεν γνωρίζει/δεν απαντά». Πιο συγκεκριμένα, μελετώντας με βάση τη θέση στο δημόσιο φορέα, 42 διοικητικοί υπάλληλοι, 19 προϊστάμενοι και 1 από τους 3 διευθυντές απάντησαν πολύ, 19 διοικητικοί υπάλληλοι, 3 προϊστάμενοι και 2 διευθυντές απάντησαν «πάρα πολύ». «Μέτρια» απάντησαν 11 διοικητικοί υπάλληλοι και 1 προϊστάμενος. Από

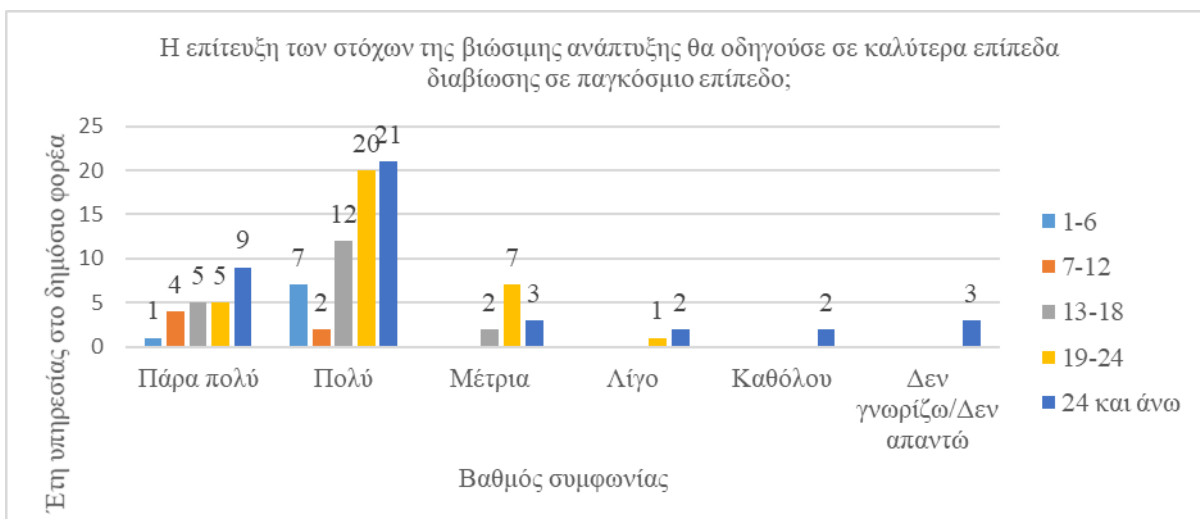
την άλλη πλευρά, ελάχιστο ποσοστό διοικητικών υπαλλήλων, δηλώσαν «λίγο» και «καθόλου». Επιπλέον, δίνοντας έμφαση στα έτη προϋπηρεσίας στο δημόσιο φορέα, η πλειονότητα των ερωτηθέντων με έτη προϋπηρεσίας από 1-6, 13-18, 19-24 και 24 και άνω, δήλωσαν «πολύ», από 7-12 και άνω δήλωσαν «πάρα πολύ». Ένα ελάχιστο ποσοστό με έτη προϋπηρεσίας από 24 και άνω (Ιδιοικητικός και 2 προϊστάμενοι) δήλωσε «δεν γνωρίζει/δεν απαντά».

Η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης θα οδηγήσει σε καλύτερα επίπεδα διαβίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο;	Κατανομή	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	24	22,64%
Πολύ	62	58,49%
Μέτρια	12	11,32%
Λίγο	3	2,83%
Καθόλου	2	1,89%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	3	2,83%
Σύνολο	106	100,00%

Πίνακας 90: Η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης θα οδηγήσει σε καλύτερα επίπεδα διαβίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο;

Γράφημα 91: Η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης θα οδηγήσει σε καλύτερα επίπεδα διαβίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Γράφημα 92: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 93: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.22. Κατά τη γνώμη σας, η βελτίωση του επιπέδου της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας θα επηρεάσει θετικά τις απόψεις της ελληνικής κοινωνίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη;

Και εδώ ένα σημαντικό ποσοστό συμμετεχόντων, τουτέστιν 54,63% και 10,19% απάντησαν «πολύ» και «πάρα πολύ», αντίστοιχα. Επιπλέον, «μέτρια» δήλωσαν το 20,37% των συμμετεχόντων, ωστόσο «λίγο» και «καθόλου» απάντησαν ελάχιστοι, συγκεκριμένα το 6,48% και το 0,93% των ερωτηθέντων. Όμως ένα ποσοστό, δηλαδή 7,41% αποκρίθηκε ότι «δεν γνωρίζει/δεν απαντά». Σε ανάλυση της θέσης στο δημόσιο φορέα, 46 διοικητικοί υπάλληλοι και 13 προϊστάμενοι απάντησαν «πολύ» και 7 διοικητικοί υπάλληλοι, 2 προϊστάμενοι και 2 διευθυντές απάντησαν «πάρα πολύ».

Επιπρόσθετα, «μέτρια» απάντησαν 13 διοικητικοί, 8 προϊστάμενοι και 1 διευθυντής, εντούτοις, 6 διοικητικοί, 1 προϊστάμενος και 1 διοικητικός απάντησαν «λίγο» και «καθόλου», αντίστοιχα. Με προσδιοριστικό παράγοντα τα έτη υπηρεσίας, από 1-6 έως 24 και άνω η πλειονότητα με εξαίρεση τα έτη προϋπηρεσίας 7-12, που ήταν μηδενικές απαντήσεις. «Λίγο» και «καθόλου» ήταν ελάχιστες απαντήσεις, οι οποίες προέρχονταν πιο πολύ από τα έτη υπηρεσίας 24 και άνω, 13 -18 και 19-24, ενώ «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ» από 19 έτη και άνω. Τέλος, σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο, πάνω από το 50% των συμμετεχόντων, κατόχων μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών, τριτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης απάντησαν «πολύ» και «πάρα πολύ», ενώ ελάχιστοι απάντησαν «λίγο» και «καθόλου».

Η βελτίωση του επιπέδου της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας θα επηρεάσει θετικά τις απόψεις της ελληνικής κοινωνίας για την βιώσιμη ανάπτυξη;	Κατανομή	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	11	10,19%
Πολύ	59	54,63%
Μέτρια	22	20,37%
Λίγο	7	6,48%
Καθόλου	1	0,93%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	8	7,41%
Σύνολο	108	100,00%

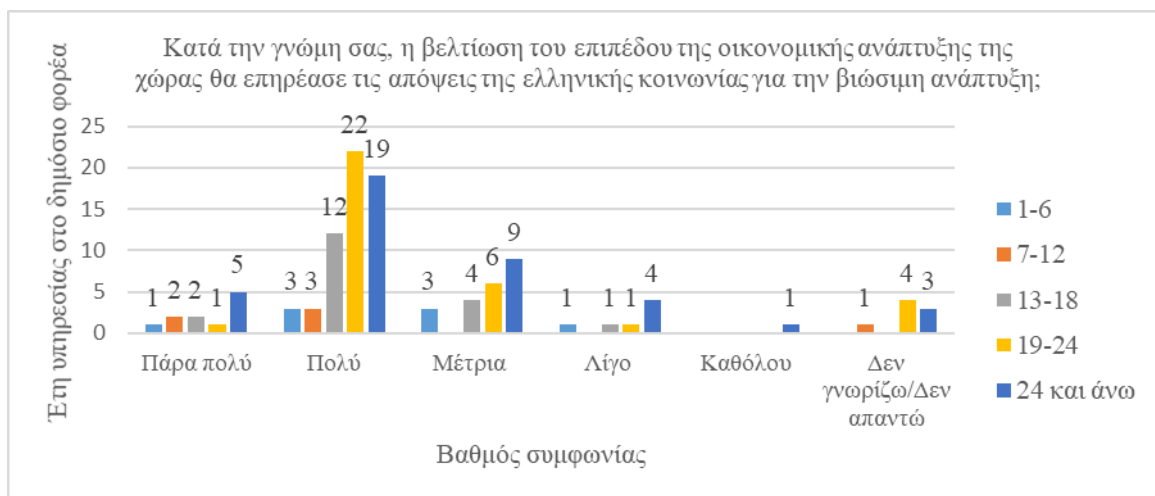
Πίνακας 91: Η βελτίωση του επιπέδου της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας θα επηρεάσει θετικά τις απόψεις της ελληνικής κοινωνίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη;

Γράφημα 94: Η βελτίωση του επιπέδου της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας θα επηρεάσει θετικά τις απόψεις της ελληνικής κοινωνίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

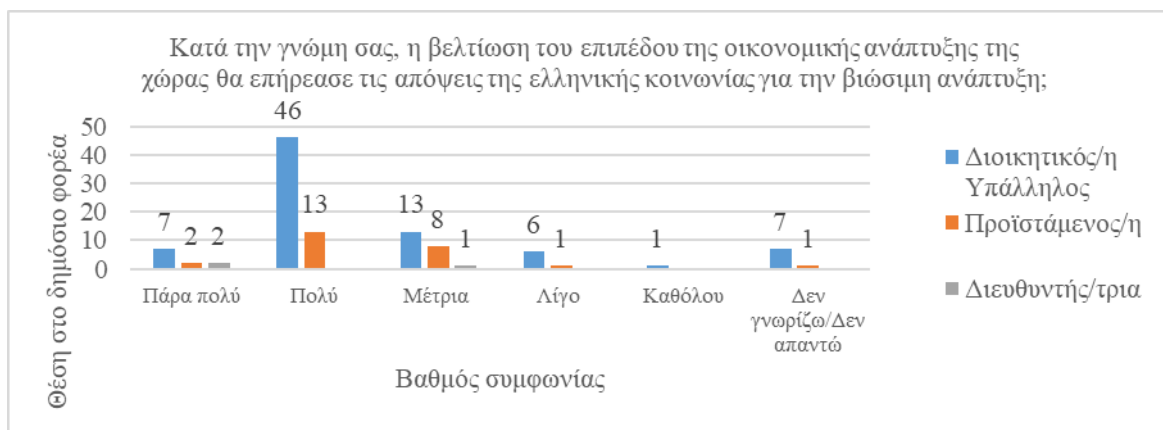
Βαθμός συμφωνίας	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών	Σύνολο
Πάρα πολύ	4	4	3	11
Πολύ	9	21	29	59
Μέτρια	4	9	9	22
Λίγο	3	2	2	7
Καθόλου	1	0	0	1
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	3	2	3	8
Σύνολο	24	38	46	108

Πίνακας 92: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Γράφημα 95: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

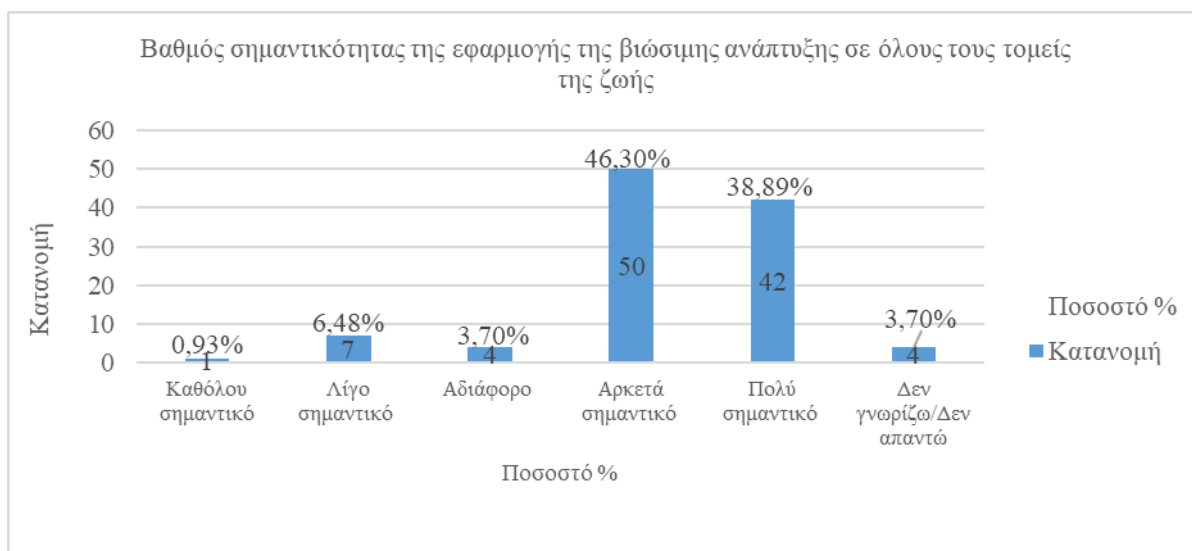
Γράφημα 96: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

7.5.23. Πόσο σημαντική θεωρείτε ότι είναι για εσάς η εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής σας;

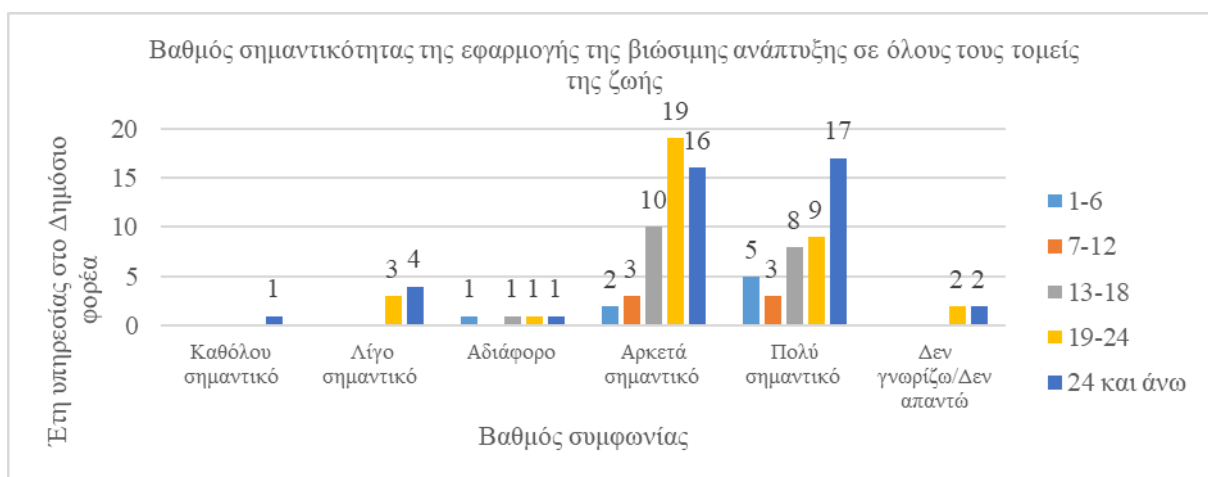
Υψηλά είναι τα ποσοστά θετικών απαντήσεων σχετικά με την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής μας. Πράγματι, όπως δείχνουν τα στοιχεία, το 46,30% και 38,89% των ερωτηθέντων, απάντησαν «αρκετά σημαντικό» και «πολύ σημαντικό». Αντιθέτως «αδιάφορο», «λίγο σημαντικό» και «καθόλου σημαντικό» απάντησε το 3,70%, 6,48% και 0,93% των ερωτηθέντων αντίστοιχα. Σύμφωνα με τη θέση στο δημόσιο φορέα, 37 διοικητικοί υπάλληλοι, 13 προϊστάμενοι και 30 διοικητικοί υπάλληλοι, 9 προϊστάμενοι και οι 3 διευθυντές απάντησαν «αρκετά σημαντικό» και «πολύ σημαντικό», αντίστοιχα. Από την άλλη πλευρά, «αδιάφορο», «λίγο» και «καθόλου» απάντησαν η μειοψηφία των διοικητικών υπαλλήλων και των προϊσταμένων που συμμετείχαν στην έρευνα. Τέλος, με προσδιοριστικό παράγοντα τα έτη προϋπηρεσίας στο δημόσιο φορέα, από 13 έτη και πάνω ήταν η πλειονότητα των ερωτηθέντων που απάντησαν «αρκετά» και «πολύ σημαντικό», ενώ «λίγο σημαντικό» και «δεν γνωρίζω/ δεν απαντώ» απάντησαν ελάχιστοι, βέβαια από 19 έτη υπηρεσίας και άνω. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη το προσδιοριστικό παράγοντα, εκπαιδευτικό επίπεδο, η πλειοψηφία των κατόχων μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών, των κατόχων δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποκρίθηκαν θετικά στην εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής ενώ ελάχιστο ποσοστό είτε απάντησαν αρνητικά, είτε δεν γνώριζαν.

Βαθμός σημαντικότητας της εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής	Κατανομή	Ποσοστό %
Καθόλου σημαντικό	1	0,93%
Λίγο σημαντικό	7	6,48%
Αδιάφορο	4	3,70%
Αρκετά σημαντικό	50	46,30%
Πολύ σημαντικό	42	38,89%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	4	3,70%
Σύνολο	108	100,00%

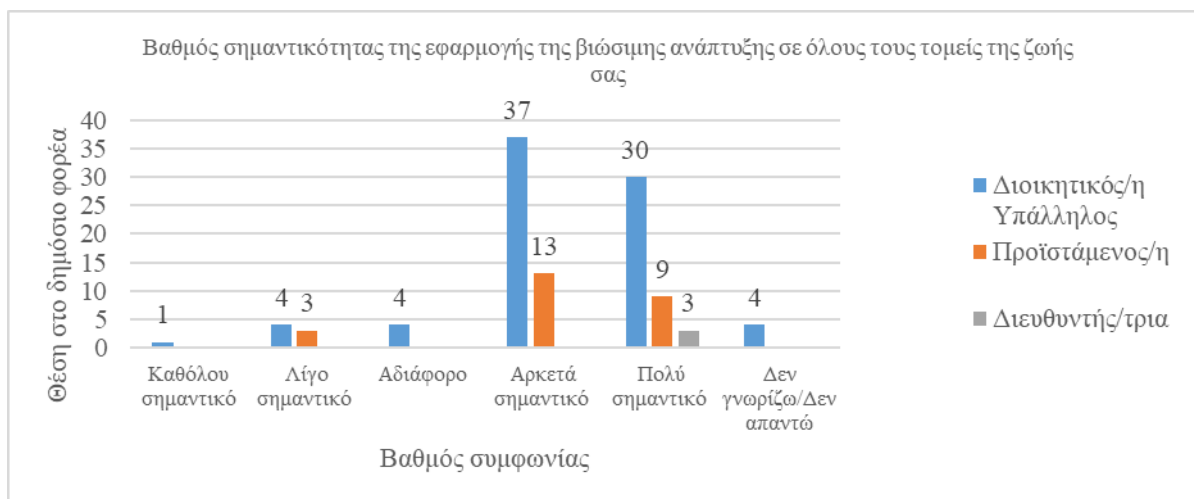
Πίνακας 93: Βαθμός σημαντικότητας της εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής.

Γράφημα 97: Βαθμός σημαντικότητας της εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής.

Γράφημα 98: Έρευνα σύμφωνα με τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα.

Γράφημα 99: Έρευνα σύμφωνα με τη θέση στο Δημόσιο Φορέα.

Βαθμός σημαντικότητας της εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής	Εκπαιδευτικό Επίπεδο			
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών	Σύνολο
Καθόλου σημαντικό	0	0	1	1
Λίγο σημαντικό	2	4	1	7
Αδιάφορο	0	2	2	4
Αρκετά σημαντικό	10	16	24	50
Πολύ σημαντικό	9	15	18	42
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	3	1	0	4
Σύνολο	24	38	46	108

Πίνακας 94: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Γράφημα 100: Έρευνα σύμφωνα με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

8.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες, η βιώσιμη ανάπτυξη βρίσκεται στο επίκεντρο των οικονομικών ερευνών και είναι ο πυρήνας της στρατηγικής των διεθνών οργανισμών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο σημαντικότερος λόγος που οδήγησε τις κυβερνήσεις των χωρών στη βιώσιμη ανάπτυξη ήταν διότι είδαν ότι η χωρίς περιορισμούς αύξηση του ΑΕΠ, δηλαδή η χωρίς περιορισμούς οικονομική μεγέθυνση σταδιακά οδηγούσε σε διατάραξη της ισορροπίας των σχέσεων μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος και έπρεπε να μεταβληθούν αυτά τα ακολουθούμενα πρότυπα οικονομικής πολιτικής, οι οποίες κατέστρεφαν το περιβάλλον και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. (Vavoura and Vavouras, 2021 καθώς και Βαβούρας, 2016, Βαβούρας και Βαβούρα, 2019).

Κατόπιν λεπτομερούς μελέτης μέσα από την ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφική ανασκόπηση, διαφόρων άρθρων και άλλων πηγών έγινε διερεύνηση σε βάθος της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, της διαχρονικής εξέλιξης και της αποτελεσματικότητάς της μέσα από την πορεία των διασκέψεων διεθνώς, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε εθνικό επίπεδο. Επιπλέον, εξετάστηκαν οι έννοιες της οικονομικής μεγέθυνσης, της οικονομικής ανάπτυξης και της πράσινης μεγέθυνσης ή ανάπτυξης, οι μεταξύ τους σχέσεις και η σχέση τους με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ακόμα, μελετήθηκε διεξοδικά η σχέση της βιώσιμης ανάπτυξης με το περιβάλλον. Σημαντικό στοιχείο της έρευνας είναι οι 17 στόχοι της βιωσιμότητας, οι οποίοι συμφωνήθηκαν από τους 193 αρχηγούς κρατών στα Ηνωμένα Έθνη τον Σεπτέμβριο 2015 (Ατζέντα 2030) και η αξιολόγηση τους μέσα από την Ετήσια Έκθεση “The Sustainable Development Goals Report 2023”.

Κατόπιν δημιουργίας των ερωτήσεων για το σκοπό της ανώνυμης έρευνας σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη, της λήψης των απαντήσεων από τους δημοσίους υπαλλήλους που συμμετείχαν στην έρευνα και της ανάλυσης σε βάθος των αποτελεσμάτων, διαπιστώθηκε ότι μεγάλο ποσοστό ερωτηθέντων γνώριζε σε μέτριο και ελάχιστο βαθμό την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Επιπρόσθετα, ένα σημαντικό μειονέκτημα, που προέκυψε από την έρευνα, αποτελεί το γεγονός, απόρροια της πλειοψηφίας των απαντήσεων ότι γίνεται μέτρια και χαμηλή ενημέρωση τόσο από το εκπαιδευτικό σύστημα, όσο και από την εκστρατεία ευαισθητοποίησης σχετικά με την βιώσιμη ανάπτυξη και τα οφέλη της στην ανθρωπότητα και στον πλανήτη γη. Πέρα από αυτό,

εξετάζοντας τους παράγοντες όπως ο πόλεμος στην Ουκρανία, οι οικονομικές κρίσεις και η πανδημία συντέλεσαν αρνητικά και αυτό αποτυπώνεται και στις αρνητικές απαντήσεις των συμμετεχόντων. Αξίζει να ληφθεί σοβαρά υπόψη ότι για την επίτευξη των 17 στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης και κατόπιν αξιολογής τους (βλέπε κεφάλαιο 6), έχουν γίνει αρκετές ενέργειες για την υλοποίηση τους, όμως είμαστε μακριά ακόμα όχι μόνο σε παγκόσμιο αλλά και σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Στην έρευνα, συγκρίνοντας ένα σημαντικό μέρος από τους 17 στόχους, σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, για παράδειγμα, εξάλειψη της φτώχειας, μείωσης της ανισότητας, προστασία του περιβάλλοντος, παρατηρήθηκε ότι τα ποσοστά αρνητικότητας ήταν μεγαλύτερα σε εθνικό επίπεδο. Τα αποτελέσματα αποτυπώθηκαν από τις συσχετίσεις όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο, τη θέση στο δημόσιο φορέα. Τέλος, ένα ακόμα μειονέκτημα που προέκυψε από την έρευνα και το οποίο αξίζει να σημειωθεί είναι το γεγονός ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων θεωρεί ότι ο δημόσιος τομέας στην χώρα μας, σε σύγκριση με τον ιδιωτικό τομέα, συμβάλλει ελάχιστα στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης. Ποσοστό άνω των 50%, κάτοχοι του μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και πλειοψηφία των διοικητικών υπαλλήλων, προϊσταμένων και διευθυντών/τριών δηλώνουν αρνητικότητα.

Από την άλλη μεριά, θετικό είναι το γεγονός ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων συμφώνησε με την ύπαρξη σπουδαίας σχέσης μεταξύ της βιώσιμης ανάπτυξης, της οικονομικής ανάπτυξης, της οικονομικής μεγέθυνσης, της πράσινης μεγέθυνσης. Αυτό είναι απόρροια των γνώσεων και της πείρας που έχουν οι διοικητικοί υπάλληλοι, οι προϊστάμενοι και οι διευθυντές που έλαβαν μέρος στην έρευνα. Ένα δεύτερο σημαντικό πλεονέκτημα που προέκυψε από την έρευνα είναι ότι η ανθρώπινη ανάπτυξη επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη βιώσιμη ανάπτυξη. Επίσης, θετικές ήταν οι απαντήσεις όσον αφορά τη βελτίωση του επιπέδου της οικονομικής ανάπτυξης, η οποία θα επηρεάσει θετικά τις απόψεις της ελληνικής κοινωνίας ως προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, αλλά και η εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής μας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πλειοψηφία των κατόχων μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών πιστεύουν στην εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής, Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη την πλειονότητα των απαντήσεων, η επίτευξη των στόχων θα οδηγούσε σε καλύτερο επίπεδο διαβίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο.

8.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Λαμβάνοντας υπόψιν την μελέτη του θεωρητικού και ερευνητικού μέρους και κατόπιν ολοκλήρωσης των συμπερασμάτων σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι απαραίτητο να διατυπωθούν προτάσεις προκειμένου να δοθούν λύσεις για την καλύτερη διασφάλιση της βιωσιμότητας στο μέλλον.

Πρώτον, παρόλο που έχουν γίνει αρκετές ενέργειες από τις κυβερνήσεις παγκοσμίως για την προστασία του περιβάλλοντος, του κλίματος και της προστασίας των φυσικών πόρων, είναι απαραίτητο να ληφθούν και άλλα πιο αποτελεσματικά μέτρα για την προστασία τους σε παγκόσμιο επίπεδο.

Δεύτερον, η εκπαίδευση αποτελεί ένα αναπόσπαστο μέρος της βιώσιμης ανάπτυξης. Καθώς οι υπανάπτυκτες χώρες δεν έχουν τις κατάλληλες σχολικές υποδομές για την μόρφωση των πολιτών τους, είναι επιτακτική ανάγκη οι αναπτυγμένες χώρες να προβούν στην χρηματοδότηση αυτών των χωρών. Κατά συνέπεια, θα μειωθεί η ανισότητα μεταξύ των χωρών και θα βελτιωθεί και το επίπεδο ζωής και διαβίωσης.

Τέλος, η προστασία των γυναικών, των παιδιών και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων θα πρέπει να αποτελεί σημαντική προτεραιότητα των κυβερνήσεων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ανώνυμη έρευνα στα πλαίσια της Διπλωματικής μου Εργασίας

Αξιότιμοι/ες κύριοι/ες,

Στο πλαίσιο της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας με θέμα: **«Η Στρατηγική της Βιώσιμης Ανάπτυξης με έμφαση στην εφαρμογή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα»**

του Π.Μ.Σ «Δημόσια Οικονομική και Πολιτική», του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής,

δημιούργησα το παρόν ερωτηματολόγιο, το οποίο απευθύνεται σε υπαλλήλους του δημοσίου τομέα με σκοπό την ολοκλήρωση του 2^{ου} μέρους της διπλωματικής μου εργασίας, που είναι η έρευνά μου επί του παραπάνω θέματος.

Το ερωτηματολόγιο είναι προαιρετικό και ανώνυμο και για την συμπλήρωση του απαιτούνται περίπου 10’.

Η συνεισφορά σας στην συμπλήρωση του είναι πολύ σημαντική για την ολοκλήρωση της έρευνας μου.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την πολύτιμη βοήθεια σας και το χρόνο που αφιερώσατε για την συμπλήρωση όλων των απαντήσεων.

Με εκτίμηση,

Φιορεντίνα Στράτου

1. Ποιο είναι το φύλο σας;

Άνδρας

Γυναίκα

2. Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

18-26

27-33

34-41

42-49

50-57

58-65

3. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;
- Αγαμος/η
- Έγγαμος/η
- Μονογονεϊκή οικογένεια
4. Ποιο είναι το επίπεδο της εκπαίδευσής σας;
- Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
- Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών
5. Ποια θέση έχετε στο Δημόσιο Φορέα;
- Διοικητικός/η υπάλληλος
- Προϊστάμενος/η
- Διευθυντής/Διευθύντρια
6. Ποια είναι τα έτη προϋπηρεσίας στο Δημόσιο Φορέα;
- 1-6
- 7-12
- 13-18
- 19-24
- 24 και άνω
7. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι η ελληνική κοινωνία έχει γνώση σχετικά με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης;
- Καθόλου
- Λίγο
- Μέτρια
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ
8. Κατά πόσο συμφωνείτε με την άποψη: Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική μεγέθυνση, την οικονομική ανάπτυξη και την πράσινη μεγέθυνση.
- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε συμφωνώ/Ούτε διαφωνώ

- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

9. Στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας μας, θεωρείτε ότι γίνεται επαρκής ενημέρωση και διδασκαλία σχετικά με την έννοια και τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης στους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος;

- Πάρα πολύ
- Πολύ
- Μέτρια
- Λίγο
- Καθόλου
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

10. Παρακαλούμε δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας με την παρακάτω άποψη: Η εκστρατεία ευαισθητοποίησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι αποτελεσματική στην Ελλάδα.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε συμφωνώ/Ούτε διαφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

11. Κατά την γνώμη σας, οι παράγοντες όπως η πανδημία, ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι οικονομικές κρίσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

- Πάρα πολύ
- Πολύ
- Μέτρια
- Λίγο
- Καθόλου
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

12. Παρακαλούμε δηλώστε το βαθμό συμφωνίας στο αν η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εφαρμόσει αποτελεσματικές πολιτικές για την εφαρμογή των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στα κράτη μέλη της όπως:

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ
Εξάλειψη της φτώχειας						
Μείωση της ανισότητας						
Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων						
Προστασία του περιβάλλοντος						
Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας						
Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους						
Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία						
Δράση για το κλίμα						

13. Παρακαλούμε δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σας στο αν το ελληνικό κράτος έχει εφαρμόσει αποτελεσματικές πολιτικές για την εφαρμογή των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης όπως:

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ
Εξάλειψη της φτώχειας						
Μείωση της ανισότητας						
Προστασία των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών καθώς και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων						
Προστασία του περιβάλλοντος						
Εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης στην εκπαίδευση και σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας						

Διασφάλιση πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους						
Επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογίες, έρευνα και καινοτομία						
Δράση για το κλίμα						

14. Θεωρείτε ότι η μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι ικανοποιητική σε επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

- Πάρα πολύ
- Πολύ
- Μέτρια
- Λίγο
- Καθόλου
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

15. Θεωρείτε ότι η μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο είναι ικανοποιητική;

- Πάρα πολύ
- Πολύ
- Μέτρια
- Λίγο
- Καθόλου
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

16. Εκτιμάτε ότι η μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι ικανοποιητική σε παγκόσμιο επίπεδο;

- Πάρα πολύ
- Πολύ
- Μέτρια
- Λίγο
- Καθόλου
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

17. Σε τι βαθμό η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ επηρέασε θετικά την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξής στην χώρα μας;

- Πάρα πολύ
- Πολύ
- Μέτρια

Λίγο

Καθόλου

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

18. Παρακαλούμε δηλώστε το βαθμό συμφωνίας με την παρακάτω άποψη:
Η ανθρώπινη ανάπτυξη επηρεάζει θετικά τη βιώσιμη ανάπτυξη

Διαφωνώ απόλυτα

Διαφωνώ

Ούτε συμφωνώ/Ούτε διαφωνώ

Συμφωνώ

Συμφωνώ απόλυτα

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

19. Σε τι βαθμό ο ιδιωτικός τομέας στην χώρα μας έχει συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

Πάρα πολύ

Πολύ

Μέτρια

Λίγο

Καθόλου

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

20. Σε τι βαθμό ο δημόσιος τομέας στην χώρα μας έχει συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης;

Πάρα πολύ

Πολύ

Μέτρια

Λίγο

Καθόλου

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

21. Η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης θα οδηγούσε σε καλύτερα επίπεδα διαβίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο;

Πάρα πολύ

Πολύ

Μέτρια

Λίγο

Καθόλου

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

22. Κατά τη γνώμη σας, η βελτίωση του επιπέδου της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας θα επηρεάσει θετικά τις απόψεις της ελληνικής κοινωνίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη;

Πάρα πολύ

Πολύ

Μέτρια

Λίγο

Καθόλου

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

23. Πόσο σημαντική θεωρείτε ότι είναι για εσάς η εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της ζωής σας;

Καθόλου σημαντικό

Λίγο σημαντικό

Αδιάφορο

Αρκετά σημαντικό

Πολύ σημαντικό

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Αλεξίου, Α. (2020), «Βιώσιμη τοπική ανάπτυξη και κοινοτική στοιχειοθέτηση ικανότητας (δράσης) (Community Capacity Building) για την απασχόληση: περιπτώσιολογική μελέτη για τα Δωδεκάνησα».
2. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Συμβούλιο Περιβάλλοντος, (2009) Κλιματική Αλλαγή Βιώσιμη Ανάπτυξη Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας αναζητώντας Λύσεις για το Περιβάλλον, Εκδόσεις Ζήτη, σ.σ. 253-254.
3. Βαβούρας, Ι. (2016). Πολιτική Οικονομικής Ανάπτυξης: Οικονομική και Θεσμική Προσέγγιση, Δεύτερη συμπληρωμένη έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, κεφ. 1, κεφ.9.
4. Βαβούρας, Ι. και Βαβούρα, Χ. (2019). Οικονομική Πολιτική, Τρίτη συμπληρωμένη έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, κεφ. 10.
5. Βαβούρας, Ι. και Βαβούρα Χ. (2020). Τα Οικονομικά της Κοινωνικής Πολιτικής, {Παπαθεοδώρου, Χ. και Σακελλαρόπουλος, Θ. (επιμ.)}. Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα, σ.σ. 387-416.
6. Βαβούρας, Ι. και Βαβούρα, Χ. (2021). «Οικονομική μεγέθυνση, βιώσιμη ανάπτυξη, βιοποικιλότητα και περιβαλλοντική προστασία», σε Παπαβασιλείου, Β., Νικολάου, Ε., Χατζηνικόλα, Χ., και Καΐλα, Μ. (επιμ.), Βιοποικιλότητα, Κοινωνική και Πολιτισμική Πολυποικιλότητα, Εκδόσεις Διάδραση, Αθήνα, σ.σ. 62-78.
7. Βαβούρας, Ι. (2011). «Πράσινη ανάπτυξη: Ορισμένες επισημάνσεις και συγκρίσεις με την αειφόρο ανάπτυξη», σε Τσάλτας, Γ. και Κατσιμπάρδης, Κ. (επιμ.), Κοπεγχάγη 2009: Το Περιβάλλον στη Δίνη μιας Παγκόσμιας Κρίσης, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα, σ.σ. 299-310.
8. Βαβούρας, Ι. και Βαβούρα, Χ. (2022). «Η Έκταση της Περιβαλλοντικής Προστασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Κλιματική Κρίση και Κρίσεις: Κρίσιμο Σταυροδρόμι Αποφάσεων και Δράσεων στο Εδώ και Τώρα.
9. Βαβούρας, Ι. και Βαβούρα, Χ. (2020) «Η Αποδοτική χρήση των πόρων ως κριτήριο βιωσιμότητας» σε {Παπαβασιλείου, Β., Ξανθάκου, Γ., Ανδρεάδης, Ν., Νικολάου, Ε., και Καΐλα Μ. (επιμ.)}, σ.σ 99-111.
10. Bowles, S. & Edwards, R. (1994) «Κατανοώντας τον Καπιταλισμό», Εκδόσεις Gutenberg.
11. Γιαννίτσης, Τ. (1994), Πολιτική Οικονομία IV "Σημειώσεις» Πανεπιστήμιο Αθηνών Τμήμα Οικονομικών Επιστημών Τομέας Ανάπτυξης και Διεθνούς Οικονομικής.
12. Καραγιάννη, Στ. και Πεμπτεζόγλου, Μ. (2020). Τα Οικονομικά της Κοινωνικής Πολιτικής, {Παπαθεοδώρου, Χ. και Σακελλαρόπουλος, Θ. (επιμ.)}, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα, σ.σ. 293-328.
13. Κουβέλου, Α. και Παπαβασιλείου, Β. (2021). «Οι απόψεις των Θεολόγων της Δωδεκανήσου σε Θέματα Περιβαλλοντικής και Αειφορίας», σε {Παπαβασιλείου, Β., Νικολάου, Ε., Χατζηνικόλα, Χ., και Καΐλα, Μ. (επιμ.)}, Βιοποικιλότητα,

- Κοινωνική και Πολιτισμική Πολυποικιλότητα, Εκδόσεις Διάδραση, Αθήνα, σ.σ. 271-273.
14. Μπάλιας, Γ. (2009). Περιβαλλοντικοί Κίνδυνοι. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα.
  15. Παπαβασιλείου, Β., Ξανθάκου, Γ., και Καΐλα, Μ. (επιμ.), Εκδόσεις Διάδραση, Αθήνα, σ.σ. 80-93.
  16. Παναγιώτου, Ε. (2016) Διεθνής Οργάνωση, Βιώσιμη Ανάπτυξη και Ναυτιλία.
  17. Ταταράκη, Ν. και Ταταράκης, Μ. και Καΐλα, Μ. (2021). «Βιοποικιλότητα και βιολογική γεωργία. Η Περίπτωση των αγροτών της Νήσου Ρόδου», σε {Παπαβασιλείου, Β., Νικολάου, Ε., Χατζηνικόλα, Χ., και Καΐλα, Μ. (επιμ.)}, Βιοποικιλότητα, Κοινωνική και Πολιτισμική Πολυποικιλότητα, Εκδόσεις Διάδραση, Αθήνα, σ.307.
  18. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση C 191, 29. 07. 92.
  19. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συνθήκη περί Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, C224, 31.08.92.
  20. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συνθήκη του Άμστερνταμ που τροποποιεί την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί Ιδρύσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Ορισμένες Συναφείς Πράξεις, Λουξεμβούργο, 1997, Μέρος πρώτο, άρθρο 1, παρ.5.
  21. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής «Ευρώπη 2020», Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, Βρυξέλλες, 3.3.2010, COM (2010) 2020 final.
  22. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών «Επόμενα βήματα για ένα Βιώσιμο Ευρωπαϊκό Μέλλον: Ευρωπαϊκή Δράση για την Αειφορία» {SWD(2016) 390 final}, Στρασβούργο, 22.11.2016 COM (2016) 739 final.
  23. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών “Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία”, Βρυξέλλες, 11.12.2019 COM (2019) 640 final.
  24. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα «Ετήσια στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη 2020», Βρυξέλλες, 17.12.2019 COM (2019) 650 final.
  25. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Απόφαση (ΕΕ) 2022/591 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 6ης Απριλίου 2022 σχετικά με Γενικό Ενωσιακό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον έως το 2030: ετήσια στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη 2021, 12.4.2022 114/22.
  26. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκό Εξάμηνο: Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 11ης Μαρτίου 2021 σχετικά με το Ευρωπαϊκό

- Εξάμηνο για τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών: ετήσια στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη 2021, 24.11.2021 C 474/09.
27. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (EC) (2019), Παράρτημα του Εγγράφου Προβληματισμού «Προς μια Βιώσιμη Ανάπτυξη έως το 2030», Βρυξέλλες, 30.1.2019, COM(2019) 22 final, Annexes 1 to 3.
  28. Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Δελτίο Τύπου Η Επιτροπή (Eurostat), Έκθεση του 2022 σχετικά με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση Βρυξέλλες, 23 Μαΐου 2022.
  29. Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Δελτίο Τύπου Έκθεση της (Eurostat), Πρόοδος της ΕΕ όσον αφορά τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης, Brussels, 24 Μαΐου 2023.
  30. Ευρωπαϊκή Επιτροπή-Ενημερωτικό δελτίο σχετικά με το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης της Ελλάδας 2014-2022, Απρίλιος 2023.
  31. HELLENIC AID, Μάρτιος 2030 «Η Ατζέντα 2030 των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και οι 17 Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης».
  32. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, Ελλάδα, Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης 2030, Δείκτες και Στατιστικές, Πειραιάς 2023.

B. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Bina, (2013). "The green economy and sustainable development: An uneasy balance?" *Environment and Planning C: Government and Policy*, 31, pp. 1023-1047.
2. Brand, U. (2012). "Green economy- The next oxymoron? No lessons learned from failures of implementing sustainable development", *GAIA – Ecological Perspectives on Science and Society*, Vol. 21(1), pp. 28-32.
3. Brock, A. B. & Taylor, S. M. (2004), "Economic Growth and the Environment: A Review of Theory and Empirics" *Institute for Advanced Policy Research, Canada* p 1.
4. Giannias A. D. & Liargovas P. & Alexandrovic Y.CH, (2003) "Economic Growth and the Environment: The European Union Case" p 1.
5. Grossman, M. G. & Krudger, (1994) A. B. "Economic Growth and the Environment" "Working Paper No.4634" "National Bureau of Economic Research «Cambridge, MA02138, p 3.
6. Kakwani, N. and Pernia, E. M. (2000). "What is pro-poor growth?" *Asian Development Review*, Vol. 18 (1), pp. 1-16.
7. Kizildagli, S. "Economic Growth and the Environment: Key Reasoning's for the UK Governments Vision" p 1.
8. Panayotou, T. (1993). "Empirical tests and policy analysis of environmental degradation at different stages of economic development," *ILO Working Papers 992927783402676*, International Labor Organization.
9. Stern, I. D. (2003) "The Environmental Kuznets Curve" *International Society for Ecological Economics Internet Encyclopedia of Ecological Economics*".

10. Vavoura, C. & Vavouras, I. (2021) “Sustainable Economic Development in the European Union after Covid-2019, Evolutionary and Institutional Economic Review (<https://doi.org/10.1007/s40844-021-00217-1>).
11. Vavouras, I. (2011). “From Sustainable Development to Green Growth: The Abandonment of the Social Character of Development”, Social Cohesion and Development, Vol. 6(1), pp. 27-35.
12. OECD. (2011). “Towards Green Growth: Monitoring Progress”, OECD Indicators (oecd.org/green/growth/48224574.pdf).
13. United Nations Economic and Social Council, Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, Annotated Provisional Agenda, E/ESCAP/SO/MCED(05)/L.2, 2005.
14. World Bank (2012). Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development, Washington D.C.
15. Eurostat (2022). Sustainable Development in the European Union- Monitoring Report on Progress “Towards the SDGs in an EU Context”.
16. Commission of the European Communities “Toward Sustainability” - A European Community Programme of Policy and Action in relation to the Environment and Sustainable Development COM(92) 23 final - VOL. II Brussels, 27 March 1992,
17. Commission of the European Communities “ Communication from the Commission, A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development COM(2001) 264 final Brussels, 15.5.2001.
18. Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, “The 2005 Review of the EU Sustainable Development Strategy: Initial Stocktaking and Future Orientations” Brussels, 9.2.2005 COM (2005) 37 final.
19. European Commission Reflection paper Towards a Sustainable Europe by 2030 European Commission, 30 January 2019 COM (2019)22.
20. Eurostat supports the SDG Sustainable development in the European Union: “Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context 2023” May 2023 Edition Manuscript.
21. Hellenic Republic Voluntary Republic Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development-High Level Political Forum on Sustainable Development, Greece, July, 2018.
22. Presidency conclusions GÖTEBORG EUROPEAN COUNCIL 15 AND 16 JUNE 200 SN 200/1/01 REV.
23. COP28_The UAE Consensus_Brochure_19122023.
24. Official Journal of the European Union C 300 E/487 9.12.2006.
25. Presidency of the Hellenic Government-Voluntary National Review 2022, On the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development.
26. United Nations, 2023, The Sustainable Development Goals Report, Special Edition, 2023.
27. Eurostat, Sustainable Development in the European Union, Monitoring Progress Toward the SDGs in an EU Context, 2023 edition.

Γ. ΆΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

- <https://www.ecoweather.gr/blank>)
- [AGENDA '21](#)
- <https://www.kemel.gr/library/viosimi-anaptyxi>
- Εθνικοί Δείκτες Παρακολούθησης για την εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ - <https://gslegal.gov.gr/>
- [Agenda 21 | Department of Economic and Social Affairs \(un.org\)](#)
- http://www.sevbcsd.org.gr/about_sustainable_development)
- [FINAL GSDR 2023-Digital -110923_1.pdf \(un.org\)](#)
- [The-Sustainable-Development-Goals-Report-2023.pdf \(un.org\)](#)
- [Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development | Department of Economic and Social Affairs \(un.org\)](#)
- [UNEP-ANNUAL REPORT 2022](#)
- [Commission on Sustainable Development \(CSD\)](#)
- (<http://www.globalenvironmentfund.com/>, n.d.)
- World Commission on Environment and Development (1987), Our Common Future, Oxford University Press, Oxford.
- Encyclopedia of Earth, “Measuring Sustainable Economic Growth and Development”, <http://www.eoearth.org>.
- Οικονόμου, Β, (2015) «Οικονομία και Περιβάλλον»
- https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/climate-action-and-green-deal/eu-un-climate-change-conference/eu-cop28-climate-change-conference_el
- <https://www.cop28.com/>
- <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>
- https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_23_475
- https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_el
- https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/climate-action-and-green-deal/eu-un-climate-change-conference/eu-cop28-climate-change-conference_el
- [Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης \(SDGs\) - ELSTAT \(statistics.gr\)](#)
- <https://www.un.org/en/our-work/documents>
- <https://www.statistics.gr/el/sust-devel-goals>
- https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development/country/greece_en,